

Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r.

Population, vital statistics and migration
in kujawsko-pomorskie voivodship in 2018

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy Statistical Office in Bydgoszcz

Bydgoszcz 2019

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Bydgoszcz, Kujawsko-Pomorskie Regional Surveys Centre

Zespół autorski

Editorial team

Ewa Liminowicz, Magdalena Miśko, Anna Nakielska, Patrycja Podemska, Barbara Ptaszyńska, Małgorzata Rybak,
Joanna Wojciechowska-Majorek, Mirosław Wylon

Kierujący

Supervisor

Małgorzata Górka

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Michał Cabański, Adam Mańkowski, Jacek Pruski

Tłumaczenie

Translation

Zbigniew Osypiuk

ISSN 1642-4883

Publikacja dostępna na stronie

Publication available on website:

<http://bydgoszcz.stat.gov.pl/>

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office data please indicate the source.

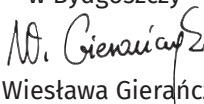
PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu publikację pt. **Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r.** Obecne wydanie jest kontynuacją opracowania o tym samym tytule, którego ostatnia edycja charakteryzowała sytuację demograficzną województwa w 2013 r.

Celem publikacji jest prezentacja sytuacji demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego w 2018 r., w szczególności zmian zachodzących w stanie i strukturze ludności województwa, urodzeniach, zgonach, tj. zmiennych wpływających na przyrost naturalny oraz ruchu wędrownym. W opracowaniu znajdują Państwo również informacje o małżeństwach, rozwodach i separacjach.

Podstawowa część opracowania składa się z syntezy i tablic statystycznych. Synteza wzbogacona została o graficzne formy prezentacji danych obrazujące zmienność przestrzenną i czasową analizowanych zjawisk. Część tabelaryczną charakteryzującą sytuację demograficzną w 2018 r. poprzedzają tablice przeglądowe, w których wybrane dane przedstawione zostały w odniesieniu do innych województw oraz w retrospekcji. Ważniejsze dane demograficzne zostały zaprezentowane w układzie podregionów, powiatów i gmin. Na końcu publikacji znajdują się uwagi metodologiczne, które obejmują źródła i zakres danych statystycznych, stosowane klasyfikacje i grupowania oraz objaśnienie najważniejszych pojęć.

Szerszy zakres danych demograficznych dostępny jest na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego <http://www.stat.gov.pl>, np. w bazach danych Bank Danych Lokalnych oraz Demografia.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Bydgoszczy

dr Wiesława Gierańczyk

Bydgoszcz, sierpień 2019 r.

PREFACE

I am pleased to present the publication entitled **Population, vital statistics and migration in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018**. The current edition is the continuation of study published earlier under the same title. The last edition of them described the voivodship's demographic situation in 2013.

The purpose of the publication is to present the demographic situation of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018, especially changes in the size and structure of the voivodship's population, births, deaths, which are variables affecting natural increase, as well as migratory movement. In this study the reader will also find information on marriages, divorces and separations.

The main part of the study consists of an executive summary and statistical tables. The executive summary is enriched by graphical forms of presenting data, depicting temporal and spatial variability of analysed phenomena. The tabular part is preceded by review tables, in which there are selected data presented in relation to other voivodships as well as in a retrospective way. Major demographic data are presented by subregion, powiat and gmina. At the end of the publication there are methodological notes, which include information on the sources and scope of statistical data, classifications and groupings applied as well as definitions of the most important concepts.

Wider scope of data is available on the website of Statistics Poland <http://www.stat.gov.pl>, for instance in databases: Local Data Bank and Demography.

Director
of the Statistical Office
in Bydgoszcz

Wiesława Gierańczyk, Ph. D.

Bydgoszcz, August 2019

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	
OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH I WAŻNIEJSZE SKRÓTY	
SYNTEZA	
Rozdział 1. Stan i struktura ludności	
Rozdział 2. Ruch naturalny ludności	
Rozdział 3. Migracje ludności na pobyt stały	
Rozdział 4. Wewnętrznojęwódkie zróżnicowanie procesów demograficznych	
UWAGI METODOLOGICZNE	
I. Źródła i zakres danych	
II. Objasnienia podstawowych pojęć	
SPIS TABLIC	
1. Bilans ludności w 2018 r.	
2. Stan ludności, stopa przyrostu rzeczywistego, przyrost naturalny i saldo migracji	
3. Współczynniki obciążenia demograficznego	
4. Nowożeńcy i mediana wieku nowożeńców	
5. Separacje orzeczone	
6. Rozwody orzeczone	
7. Urodzenia żywe oraz mediana wieku matek	
8. Zgony i mediana wieku osób zmarłych	
9. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały	
10. Stan ludności, stopa przyrostu rzeczywistego, przyrost naturalny oraz saldo migracji stałej według miejsca zamieszkania	

CONTENTS

PREFACE	3
SYMBOLS AND MAIN ABBREVIATIONS	11
EXECUTIVE SUMMARY	12
Chapter 1. Size and structure of population	12
Chapter 2. Vital statistics of the population	23
Chapter 3. Migration of the population for permanent residence	37
Chapter 4. Intra-voivodship diversity of demographic processes	44
METHODOLOGICAL NOTES	60
Source and scope of data	60
Main definitions	62
LIST OF TABLES	
Population balance in 2018	13
Size of the population, actual increase rate, natural increase and net migration	15
Age dependency ratios	19
Bridegrooms and brides and the median age of bridegrooms and brides	25
Separations	26
Divorces granted	27
Live births and the median age of mothers	29
Deaths and median age of death persons	32
Internal and international migration for permanent residence	39
Size of the population, actual increase rate, natural increase and net migration for permanent residence by place of residence	45

SPIS WYKRESÓW

1. Przyrost naturalny i saldo migracji
2. Ludność według płci i grup wieku
3. Mediana wieku ludności według płci
4. Osoby starsze według grup wieku
5. Indeks starości w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce
6. Małżeństwa i rozwody
7. Nowożeńcy według płci i grup wieku w 2018 r.
8. Rozwody orzeczone według płci i wieku małżonków w momencie wniesienia pozwództwa w 2018 r.
9. Płodność kobiet według grup wieku
10. Struktura zgonów według płci i grup wieku
11. Zgony niemowląt w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce
12. Struktura zgonów według przyczyn i województw w 2017 r.
13. Ruch naturalny ludności
14. Ogólne saldo migracji na pobyt stały
15. Saldo migracji wewnętrznych
16. Migracje wewnętrzne według grup wieku
17. Saldo migracji zagranicznych
18. Migracje zagraniczne według grup wieku
19. Ludność według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w 2018 r.
20. Współczynnik obciążenia demograficznego według wybranych powiatów i miast na prawach powiatu
21. Przyrost naturalny według miejsca zamieszkania
22. Urodzenia żywe według miejsca zamieszkania

LIST OF CHARTS

Natural increase and net migration	15
Population by sex and age groups	16
Median age of population by sex	17
The elderly by age groups	21
The old age index for the Kujawsko-Pomorskie Voivodship and Poland	22
Marriages and divorces	24
Bridegrooms and brides by sex and age groups in 2018	24
Divorces granted by sex and age of spouses at the moment of filling petition in 2018	26
Female fertility by age groups	30
Structure of deaths by sex and age groups	32
Infant deaths in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship and Poland	33
Structure of deaths by causes and voivodships in 2017	34
Vital statistics of the population	35
Total net migration for permanent residence	37
Net internal migration	40
Internal migration by age groups	41
Net international migration	42
International migration by age groups	43
Population by economic age groups and place of residence in 2018	48
Age dependency ratio by selected powiats and cities with powiat status	50
Natural increase by place of residence	52
Live births by place of residence	54

SPIS MAP

1.	Zmiana liczby ludności według województw w 2018 r. (2010=100)	Change in population size by voivodships in 2018 (2010=100)	13
2.	Gęstość zaludnienia według województw w 2018 r.	Population density by voivodships in 2018	14
3.	Współczynnik starości demograficznej według województw	The rate of demographic ageing by voivodships	20
4.	Urodzenia żywe według województw	Live births by voivodships	28
5.	Zgony według województw	Deaths by voivodships	31
6.	Przyrost naturalny według województw	Natural increase by voivodships	36
7.	Ogólne saldo migracji na pobyt stały według województw	Total net migration for permanent residence by voivodships	38
8.	Zmiana liczby ludności według gmin w 2018 r. (2010=100)	Change in population size by gminas in 2018 (2010=100)	47
9.	Przyrost naturalny według gmin	Natural increase by gminas	53
10.	Ogólne saldo migracji na pobyt stały według gmin	Total net migration for permanent residence by gminas	57

LIST OF MAPS**SPIS TABLIC W EXCEL**

TABLICE PRZEGLĄDOWE

I.	Ważniejsze dane o stanie, ruchu naturalnym i migracjach ludności	Major data of size, vital statistics and migration of the population
II.	Zmiany w stanie i strukturze ludności	Changes in size and structure of population
III.	Ludność według płci, miejsca zamieszkania i województw w 2018 r.	Population by sex, place of residence and voivodships in 2018
IV.	Ruch naturalny oraz migracje ludności według miejsca zamieszkania i województw w 2018 r.	Vital statistics and migration of population by place of residence and vovodships in 2018
V.	Wybrane dane o województwie kujawsko-pomorskim i podregionach na tle Polski w 2018 r.	Selected data on Kujawsko-Pomorskie Voivodship and subregions as compared to the Poland in 2018
VI.	Ważniejsze dane demograficzne o miastach Polski liczących 70 000 i więcej mieszkańców w 2018 r.	Major demographic data of towns in Poland with 70 000 and more inhabitants in 2018
VII.	Ważniejsze dane o stanie, ruchu naturalnym i migracjach ludności w miastach na prawach powiatu	Major data of size, vital statistics and migration of the population in cities with powiat status
VIII.	Ważniejsze dane o stanie, ruchu naturalnym i migracjach ludności według podregionów, powiatów i miast na prawach powiatu	Major data of size, vital statistics and migration of the population by subregions, powiats and cities with powiat status

LIST OF TABLES IN EXCEL

REVIEW TABLES

IX.	Jednostki podziału terytorialnego według liczby ludności w 2018 r.	Units of territorial division by number of the population in 2018
STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI		SIZE AND STRUCTURE OF POPULATION
1.	Powierzchnia i ludność według podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.	Area and population by subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
2.	Ludność według płci, wieku, podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.	Population by sex, age, subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
3.	Ludność według płci, ekonomicznych grup wieku, podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.	Population by sex, economical age groups, subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
4.	Ludność według biologicznych i edukacyjnych grup wieku, podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.	Population by biological and educational age groups, subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
RUCH NATURALNY LUDNOŚCI		VITAL STATISTICS OF POPULATION
1 (5).	Ruch naturalny ludności według podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.	Vital statistics of population by subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
2 (6).	Nowożeńcy według płci, grup wieku i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Bridegrooms and brides by age groups and place of residence in 2018
3 (7).	Małżeństwa zawarte według wieku nowożeńców w 2018 r.	Marriages contracted by age of bridegrooms and brides in 2018
4 (8).	Małżeństwa zawarte według płci, miejsca zamieszkania oraz poprzedniego stanu cywilnego nowożeńców w 2018 r.	Marriages contracted by sex, place of residence and previous marital status of bridegrooms and brides in 2018
5 (9).	Małżeństwa wyznaniowe zawarte według wybranych wyznań i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Church or religious marriages contracted by selected religious and place of residence in 2018
6 (10).	Małżeństwa zawarte według płci, wieku i poprzedniego stanu cywilnego nowożeńców w 2018 r.	Marriages contracted by sex, age and previous marital status of bridegrooms and brides in 2018
7 (11).	Małżeństwa zawarte według poziomu wykształcenia nowożeńców i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Marriages contracted by education level of bridegrooms and brides and place of residence in 2018
8 (12).	Separacje orzeczone według wieku separowanych w momencie zawierania małżeństwa i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Adjudicated separation by age of spouse at the moment of contracting the marriage and place of residence in 2018
9 (13).	Separacje orzeczone według wieku separowanych w momencie wniesienia pozwództwa i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Adjudicated separation by age of spouse at the moment of entering complaint for divorce and place of residence in 2018
10 (14).	Separacje według liczby małoletnich dzieci w małżeństwie w 2018 r.	Separations by number of underage children in the marriage in 2018

11 (15). Rozwody według wieku rozwiedzionych w momencie zawierania małżeństwa i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Divorces by age of spouses at the moment of contracting the marriage and place of residence in 2018
12 (16). Rozwody według wieku rozwiedzionych w momencie wniesienia powództwa i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Divorces by age of spouses at the moment of entering complaint for divorce and place of residence in 2018
13 (17). Rozwody według przyczyny rozkładu pożycia małżeńskiego oraz winy stron w 2018 r.	Divorces by cause of married life dissolution and guilt of spouses in 2018
14 (18). Rozwody według liczby małoletnich dzieci w małżeństwie i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Divorces by number of underage children in the marriage and place of residence in 2018
15 (19). Urodzenia według płci i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Births by sex and place of residence in 2018
16 (20). Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności według miejsca zamieszkania w 2018 r.	Female fertility and reproduction rates of population by place of residence in 2018
17 (21). Urodzenia według wagi noworodka przy urodzeniu oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Births by weight of new born baby at birth and place of residence in 2018
18 (22). Urodzenia według wielorakości porodu oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Births by kind of multiple birth and place of residence in 2018
19 (23). Urodzenia według wieku matki, okresu trwania ciąży oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Births by age of mother, period of gestation and place of residence in 2018
20 (24). Urodzenia żywe według grup wieku, poziomu wykształcenia matki oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Live births by age groups, education level of mother and place of residence in 2018
21 (25). Zgony według grup wieku zmarłych, płci oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Deaths by age groups of deceased, sex and place of residence in 2018
22 (26). Zgony osób w wieku 15 lat i więcej według płci zmarłych, stanu cywilnego, grup wieku oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Deaths of population at age 15 and more by sex of deceased, marital status, age groups and place of residence in 2018
23 (27). Zgony osób w wieku 13 lat i więcej według płci zmarłych, grup wieku, poziomu wykształcenia oraz miejsca zamieszkania w 2018 r.	Deaths of population at age 13 and more by sex of deceased, age groups, educational level and place of residence in 2018
24 (28). Zgony według płci zmarłych, grup wieku, wybranych przyczyn oraz miejsca zamieszkania w 2017 r.	Deaths by sex of deceased, age groups, selected causes and place of residence in 2017
25 (29). Zgony niemowląt według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2018 r.	Infant deaths by sex, age and place of residence in 2018
26 (30). Zgony niemowląt według wybranych przyczyn i miejsca zamieszkania w 2017 r.	Infant deaths by selected causes and place of residence in 2017

MIGRACJE LUDNOŚCI NA POBYT STAŁY

- 1 (31). Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały według miejsca zamieszkania w 2018 r.
- 2 (32). Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województwa obecnego i poprzedniego miejsca zamieszkania oraz płci w 2018 r.
- 3 (33). Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci i grup wieku migrantów w 2018 r.
- 4 (34). Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci, stanu cywilnego migrantów i miejsca zamieszkania w 2018 r.
- 5 (35). Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci migrantów, podregionów, powiatów i miast na prawach powiatu w 2018 r.
- 6 (36). Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci migrantów oraz podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu i gmin w 2018 r.
- 7 (37). Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały według kontynentów, wybranych krajów oraz płci migrantów i miejsca zamieszkania w 2018 r.
- 8 (38). Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały według płci, grup wieku migrantów i miejsca zamieszkania w 2018 r.
- 9 (39). Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały według płci migrantów, podregionów, powiatów i miast na prawach powiatu w 2018 r.

MIGRATION OF POPULATION FOR PERMANENT RESIDENCE

- Internal and international migration of population for permanent residence by place of residence in 2018
- Internal migration of population for permanent residence by voivodship of present and previous residence as well as sex in 2018
- Internal migration of population for permanent residence by sex and age groups of migrants in 2018
- Internal migration of population for permanent residence by sex, marital status of migrants and place of residence in 2018
- Internal migration of population for permanent residence by sex of migrants, subregions, powiats and cities with powiat status in 2018
- Internal migration of population for permanent residence by sex of migrants as well as subregions, powiats, cities with powiat status and gminas in 2018
- International migration of population for permanent residence by continents, selected countries and sex of migrants and place of residence in 2018
- International migration of population for permanent residence by sex, age groups of migrants and place of residence in 2018
- International migration of population for permanent residence by sex of migrants, subregions, powiats and cities with powiat status in 2018

Objaśnienia znaków umownych Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło. magnitude zero.
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5. magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit.
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit.
Kropka (.)	zupelny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych. data not available or not reliable.
Znak x	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. not applicable.
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. indicates that not all elements of the sum are given.
Comma (,)	used in figures represents the decimal point.

Ważniejsze skróty Major abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
cd. cont.	ciąg dalszy continued
dok. cont.	dokończenie continued
nr (Nr) No.	numer number
poz.	pozycja
pkt	punkt
p. proc.	punkt procentowy
tabl.	tablica table
ust.	ustęp
r.	rok
art.	artykuł article
str.	strona
Dz. U.	Dziennik Ustaw
e.g.	for example
tj. i.e.	to jest that is
tzn.	to znaczy
m.	miasto

SYNTEZA EXECUTIVE SUMMARY

Rozdział 1 Chapter 1

Stan i struktura ludności Size and structure of population

Ogólna liczba ludności województwa jest kształtowana przez przyrost naturalny, ruch migracyjny oraz przesunięcia ludności będące wynikiem zmian administracyjnych. W województwie kujawsko-pomorskim liczba ludności maleje w ostatnich latach na skutek ubytku naturalnego ludności i odpływu ludności w wyniku migracji. Zmniejsza się również liczba ludności miast.

Przemiany demograficzne widoczne są w strukturze wieku ludności, wyrażane m.in. poprzez spadek liczby dzieci oraz wzrost liczby osób starszych, co skutkuje starzeniem się społeczeństwa. Wpływ na to ma m.in. wydłużanie się dalszego trwania życia.

Stan ludności

Według stanu w dniu 31 grudnia 2018 r. województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało 2 077,8 tys. osób. Na przestrzeni ostatnich lat w województwie kujawsko-pomorskim obserwujemy spadek liczby ludności. W końcu 2018 r. w porównaniu z 2010 r., liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 20,9 tys. osób (spadek o 1,0%, w Polsce spadek o 0,3%). Według prognozy demograficznej GUS opracowanej na lata 2014–2050, populacja województwa kujawsko-pomorskiego w 2050 r. będzie liczyła 1 799,0 tys. osób, czyli o 13,4% mniej niż w 2018 r.

Pośród województw największy spadek liczby ludności w 2018 r. w porównaniu z 2010 r. wystąpił w województwie świętokrzyskim (spadek o 3,2%). W tym samym czasie największy wzrost populacji (po 2,6%) odnotowano w województwach mazowieckim i pomorskim.

The total size of the population are affected by natural increase, migration and population flow due to administrative changes. The population of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship has been decreasing in recent years due to negative natural increase in the population and the outflow of people as a result of migration. The urban population is also decreasing.

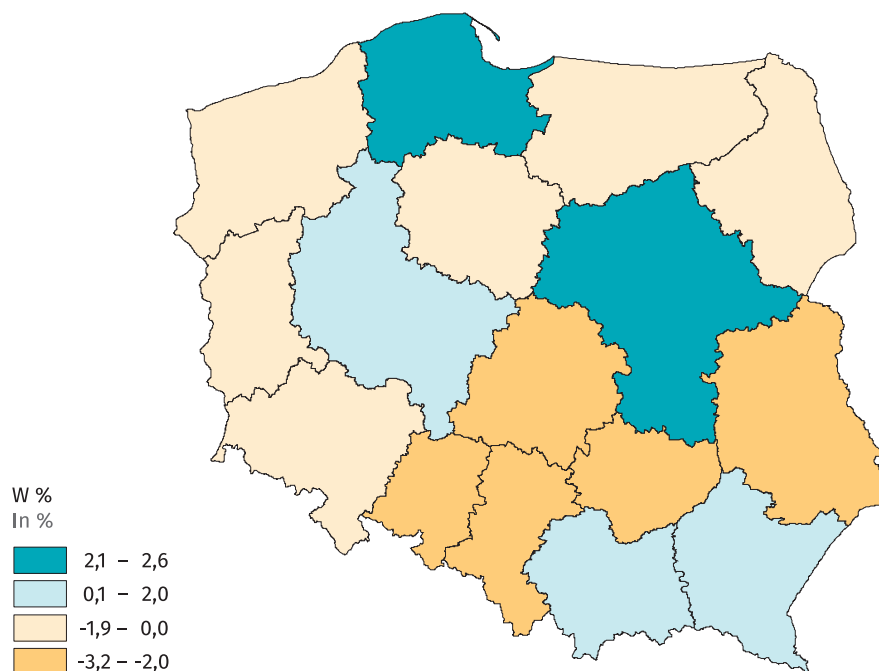
Demographic changes are visible in the age structure of the population, as illustrated i.a. by decreasing number of children and an increase in the number of elderly people, which result in the ageing of population. It is influenced, among other things, by extending life expectancy.

Size of population

As of 31 December 2018, the Kujawsko-Pomorskie Voivodship was inhabited by 2 077.8 thousand people. Over the past years, the population of the voivodship has been falling. At the end of 2018, as compared to 2010, the number of voivodship's inhabitants was smaller by 20.9 thousand people (a decrease of 1.0%, in Poland a decrease of 0.3%). According to Statistics Poland's demographic projection for the years 2014–2050, the population of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2050 will stand at 1 799.0 thousand people, that is 13.4% less than in 2018.

Among voivodships the largest decrease in the population size between 2010 and 2018 took place in the Świętokrzyskie Voivodship (a decrease of 3.2 %). At the same time the highest increase (of 2.6% each) in the population size took place in the Mazowieckie and Pomorskie voivodships.

Mapa 1. Zmiana liczby ludności według województw w 2018 r. (2010=100)
Map 1. Change in population size by voivodships in 2018 (2010=100)

W 2018 r. w porównaniu z 2010 r. w województwie kujawsko-pomorskim podobnie jak w Polsce, odnotowano spadek liczby ludności miast, a wzrost liczby ludności wsi. Również w Polsce w 2018 r. zanotowano przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń. W województwie odnotowano ponadto ujemne saldo migracji na pobyt stały.

In 2018, as compared to 2010, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, as in Poland, there was observed a decrease in the urban population, and the increase in the rural population. Also in Poland, in 2018 the excess of deaths over births was recorded, and addition, a negative net migration for permanent residence was recorded in the voivodship.

Tablica 1. Bilans ludności w 2018 r.
Table 1. Population balance in 2018

Bilans ludności		Population balance
Stan ludności 31 XII 2017 r.	2082944	Population As of 31 December 2017
+ (-) Przyrost naturalny	-2763	+ (-) Natural increase
+ (-) Saldo migracji na pobyt stały	-2463	+ (-) Net migration for permanent residence
+ (-) Saldo migracji na pobyt czasowy ponad 3 miesiące/1 rok	57	+ (-) Net migration for temporary residence over 3 months/1 year
+ (-) Przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych	-	+ (-) Population flow due to administrative changes
Stan ludności 31 XII 2018 r.	2077775	Population As of 31 December 2018

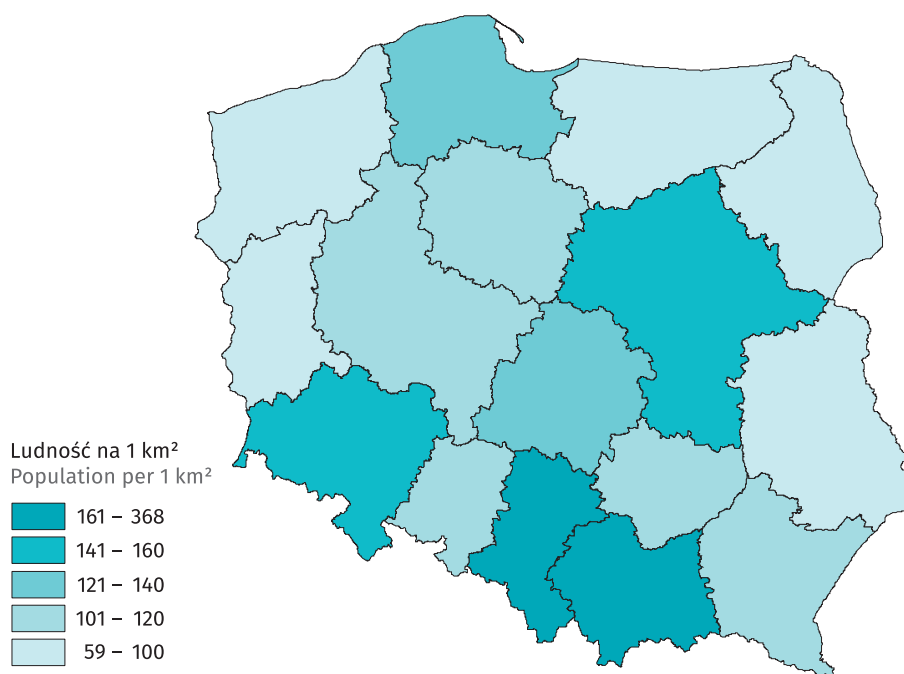
W końcu grudnia 2018 r. średnia gęstość zaludnienia, czyli przeciętna liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego wyniosła 116 osób (w 2010 r. 117 osób na 1 km²). W miastach w 2018 r. na 1 km² przypadało 1481 osób, a na wsiach 50 osób.

Najwięcej ludzi na 1 km² przypadło w województwie śląskim, bo 368 osób na 1 km², a najmniej w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim – po 59 osób na 1 km².

At the end of December 2018, the average population density, that is the average number of persons per 1 km² of area of Kujawsko-Pomorskie Voivodship, amounted to 116 persons (in 2010, 117 persons per 1 km²). In urban areas in 2018, there were 1481 persons per 1 km², while in rural areas there were 50 persons.

Among voivodships the largest number of persons per 1 km² characterised the Śląskie Voivodship, with 368 persons per 1 km², while the lowest density was in the Podlaskie and Warmińsko-Mazurskie voivodships – 59 persons per 1 km² in each of them.

Mapa 2. Gęstość zaludnienia według województw w 2018 r.
Map 2. Population density by voivodships in 2018

Przyrost rzeczywisty

Rzeczywiste zmiany w stanie liczby ludności województwa (przyrost rzeczywisty) wynikają głównie z dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego (tj. różnicy między urodzeniami i zgonami) oraz ruchu wędrownego (mierzonego saldem migracji, tj. różnicą między napływem ludności a odpływem).

Actual increase

Actual changes in the size of population of the voivodship (actual increase) result mainly from two demographic processes – natural increase (i.e. the difference between births and deaths) and migratory movement (measured by the migration balance, i.e. the difference between population inflow and outflow).

Tablica 2. Stan ludności, stopa przyrostu rzeczywistego, przyrost naturalny i saldo migracji
Table 2. Size of the population, actual increase rate, natural increase and net migration

Lata Years	Ludność w tys. (stan w dniu 31 XII) Population in thousands (as of 31 XII)	Stopa przyrostu/ ubytku rzeczywiste- go w % Actual increase/ decrease rate in %	Przyrost naturalny Natural increase			Saldo migracji na pobyt stały Net migration for permanent residence		
			razem total	urodzenia żywe live births	zgony deaths	razem total	wewnętrz- nych internal	zagranicz- nych international
2010	2098,7	x	1,0	10,8	9,7	-0,8	-0,7	-0,1
2015	2086,2	-0,18	-0,6	9,2	9,8	-1,4 ^a	-0,8	x
2016	2083,9	-0,11	-0,3	9,5	9,9	-0,8	-0,8	0,0
2017	2082,9	-0,05	-0,2	10,0	10,2	-0,6	-0,7	0,1
2018	2077,8	-0,25	-1,3	9,6	10,9	-1,2	-1,2	0,0

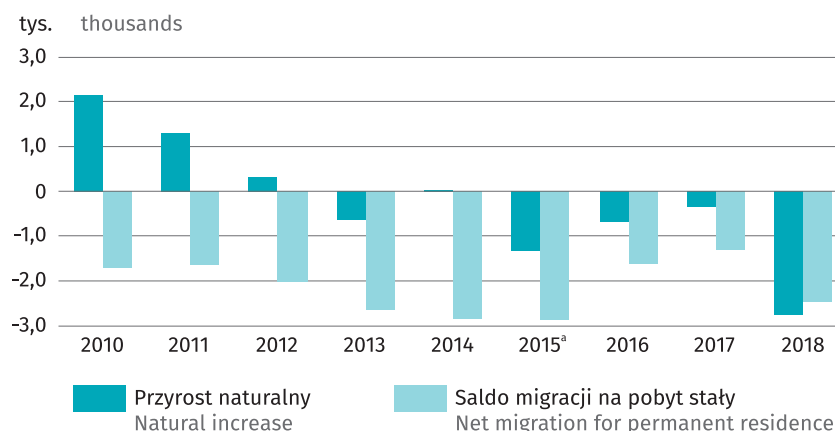
a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz wyjaśnienia metodologiczne, str. 61.

a For calculation net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

Od 2011 r. notowany jest ujemny przyrost rzeczywisty ludności województwa. W 2018 r. ujemny przyrost rzeczywisty ludności województwa kujawsko-pomorskiego był wynikiem ujemnego salda migracji oraz jeszcze większego ujemnego przyrostu naturalnego. Od 2010 r. była to najniższa stopa przyrostu rzeczywistego, wynosząca w 2018 r. minus 0,25%. Oznacza to, że na 1000 osób ubyło w województwie 2,5 osoby (w 2017 r. na 1000 osób ubyło 0,5 osoby).

Negative actual increase in the voivodship's population has been observed since 2011. In 2018, negative actual increase in the population of the Kujawsko-Pomorskie voivodship (a decrease of 5.2 thousand people) results from a negative net migration and an even greater negative natural increase. Since 2010, it has been the lowest rate of actual increase, amounting to minus 0.25 % for the analysed year. It means that in the voivodship there were 2.5 persons fewer for every 1000 persons (in 2017 there were 0.5 persons fewer for every 1000 persons).

Wykres 1. Przyrost naturalny i saldo migracji
Chart 1. Natural increase and net migration

a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz wyjaśnienia metodologiczne, str. 61.

a For calculation net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

Struktura ludności według płci i grup wieku

W województwie kujawsko-pomorskim struktura ludności według płci na przestrzeni lat 2010–2018 nie zmieniła się – kobiety w końcu grudnia 2018 r. stanowiły 51,5% ogólnej liczby mieszkańców województwa.

Relacje pomiędzy liczbą mężczyzn a liczbą kobiet różnią się w poszczególnych grupach wieku. W 2018 r. w młodszych grupach wieku odnotowano nadwyżkę liczby mężczyzn, natomiast w starszych grupach – nadwyżkę liczby kobiet. Nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn odnotowano od grupy wieku 45–49 lat. W grupie osób w wieku 65 lat i więcej kobiety stanowią 60,2%.

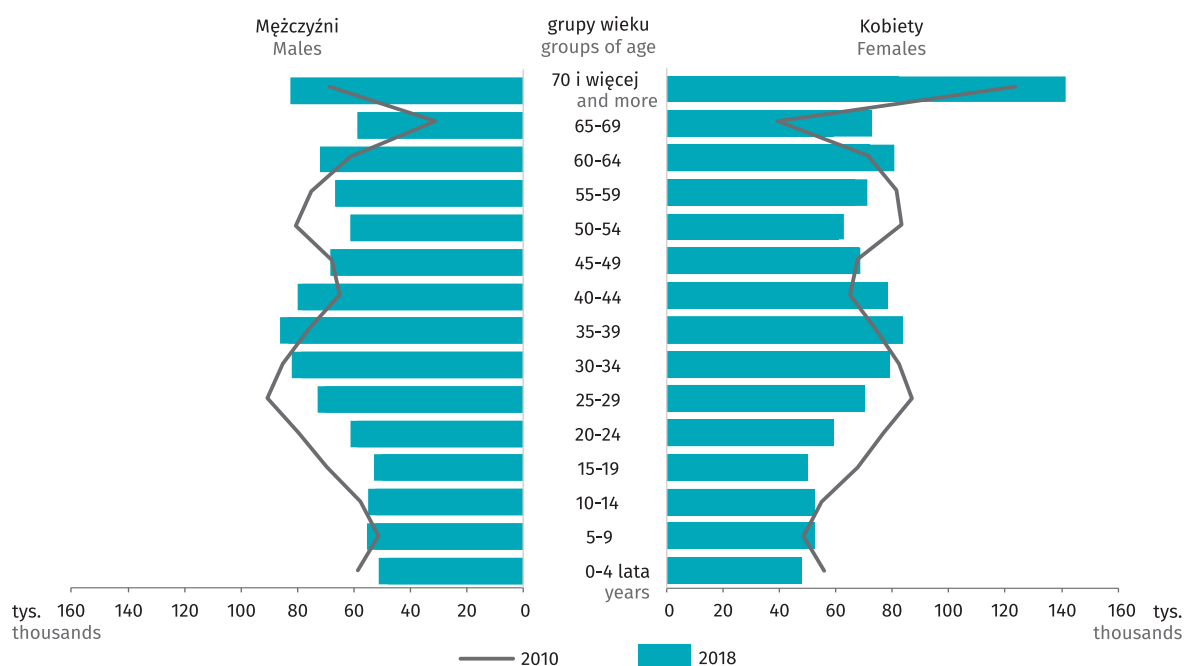
Population structure by sex and age groups

The sex structure of the population of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship has not changed over the years 2010–2018 – as at the end of December 2018 women accounted for 51.5% of the total number of inhabitants of the voivodship.

Relations between the number of men and the number of women differ in particular age groups. In 2018, in the younger groups, the numerical predominance of men was observed, while in older groups – female numerical predominance. The numerical superiority of women over men was recorded beginning from the age group 45–49 years. In the group of people aged 65 and more, women accounted for 60.2%.

Wykres 2. Ludność według płci i grup wieku Stan w dniu 31 XII

Chart 2. Population by sex and age groups
As of 31 December

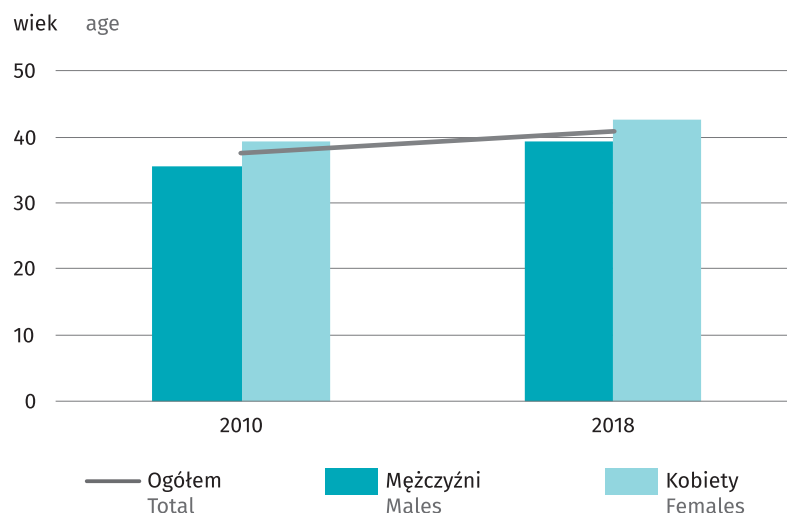
Mediana wieku mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego w 2018 r. wyniosła 40,8 lat (dla mężczyzn – 39,2 lat, dla kobiet – 42,6 lata). Dla porównania w 2010 r. średni wiek mężczyzny wyniósł 35,6 lat a kobiet 39,4 lat. Prognozowany na 2050 r. wzrost odsetka osób starszych wpłynie na wzrost mediany wieku

Median age of the inhabitants of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018 stood at 40.8 years (for men – 39.2 years, for women – 42.6 years). For comparison, in 2010, a median age of males was 35.6 years old, while a females was 39.4 years old. The increase in the percentage of elderly people projected for the year 2050,

– w przypadku mężczyzn wiek średni wyniesie 50,4 lata, a kobiet – 54,9 lat.

will contribute to the increase in the median age – in the case of men, the median age will be 50.4 years, and for women – 54.9 years.

Wykres 3. Mediana wieku ludności według płci
Chart 3. Median age of population by sex

Efektom zmian demograficznych są zmiany w strukturze ludności według wieku. W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (do 375,0 tys. osób) oraz produkcyjnym (do 1266,3 tys. osób). Zwiększyła się natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym (do 436,6 tys. osób).

Na koniec 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. poniżej 18 roku życia, zmniejszyła się w stosunku do 2010 r. o 7,8%. W Polsce odnotowano spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym o 4,2%. W województwie kujawsko-pomorskim odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem zmniejszył się o 1,3 p. proc. w porównaniu z 2010 r. Grupa tych osób stanowiła 18,0%. W Polsce odsetek ten zmniejszył się do 18,1%. W wiek produkcyjny wkraczają coraz mniej liczne roczniki osiemnastolatków – w 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim było ich 21,1 tys. (w 2010 r. 28,4 tys.).

W 2018 r. zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym (18–59 lat w przypadku kobiet, 18–64 lata w przypadku mężczyzn) – w województwie kujawsko-pomorskim spadła o 6,7%, a w Polsce spadła o 6,3%. W województwie nastąpił spadek udziału tej zbiorowości w ogólnej liczbie lud-

The consequence of demographic changes are changes in the age structure of the population. In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018 there was a decrease in the number of persons in pre-working age (to the level of 375.0 thousand persons) and working age (to the level of 1266.3 thousand persons) as compared to the year 2010. On the other hand, the number of persons in pre-working age increased (to the level of 436.6 thousand persons).

At the end of 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the number of people in pre-working age, i.e. under 18 years of age, decreased by 7.8% as compared to 2010. A decrease of 4.2% in the number of people in pre-working age was recorded for Poland. In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the percentage of people in pre-working age in the total population decreased by 1.3 percentage points in comparison to 2010. The group of these people accounted for 18.0%. In Poland, this percentage decreased up to 18.1%. Increasingly fewer age groups of eighteen-year-olds are entering the working-age population – in 2018 in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there were 21.1 thousand of them (in 2010, 28.4 thousand).

In 2018, the size of the working-age population (18–59 years of age in the case of women, 18–64 years of age in the case of men) decreased – by 6.7 % in the Ku-

ności województwa z 64,7% w 2010 r. do 60,9% obecnie. W przypadku Polski odsetek ten obniżył się z 64,6% w 2010 r. do 60,6% obecnie. W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. w stosunku do 2010 r. stwierdzono mniejszy spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym mobilnym, tj. osób w wieku 18–44 lata (spadek o 5,4%) niż niemobilnym (spadek o 8,8%).

W województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak miało to miejsce w Polsce, zaobserwowano wzrost grupy osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej w przypadku kobiet, 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn). W 2018 r. liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 30,3% w porównaniu z 2010 r., podczas gdy w Polsce wzrost wyniósł 27,1%. Udział tej grupy ludności w populacji województwa kujawsko-pomorskiego wyniósł 21,0% i był o 5,0 p. proc. większy niż w 2010 r. W skali całego kraju odsetek osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się o 4,6 p. proc. i wyniósł 21,4%.

Mało korzystne relacje w strukturze ekonomicznych grup wieku obrazuje rosnący współczynnik obciążenia demograficznego, liczony jako liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. Według stanu w dniu 31 grudnia 2018 r. na terenie województwa na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 64,1 osób w wieku nieprodukcyjnym, z czego 29,6 osób było w wieku przedprodukcyjnym, a 34,5 osoby w wieku poprodukcyjnym. W 2010 r. współczynnik obciążenia demograficznego porównywalnie wyniósł: 54,7 osób oraz 30,0 osób i 24,7 osób. W kraju współczynnik obciążenia demograficznego wyniósł 65,1 (z czego przypadło 29,8 osób w wieku przedprodukcyjnym, a 35,3 w wieku poprodukcyjnym). Najniższy współczynnik obciążenia demograficznego wystąpił w województwie opolskim (61,2 osoby w wieku nieprodukcyjnym przypadają na 100 osób w wieku produkcyjnym), a najwyższy - w województwie łódzkim (na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 68,4 w wieku nieprodukcyjnym).

jawsko-Pomorskie Voivodship and by 6.3 % in Poland. In the voivodship there was a decrease in the share of this population in the total population of the voivodship from 64.7% in 2010 to 60.9% at present. In the case of Poland, this percentage decreased from 64.6% in 2010 to 60.6%, currently. In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, in 2018, as compared to 2010, a smaller decrease, was recorded in the number of people in mobile working age, i.e. people aged 18–44 (a decrease of 5.4%) than those in non-mobile working age (a decrease of 8.8 %).

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, as in Poland, an increase in the group of post-working age people (60 years and more for women, 65 years and more for men) was observed. In 2018 the post-working age population increased by 30.3% as compared to 2010, while in Poland the increase was 27.1%. The share of this population group in the total population of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship amounted to 21.0% and was by 5.0 percentage points higher than in 2010. In the scale of the whole country, the percentage of people in post-working age increased by 4.6 percentage points and amounted to 21.4%.

Not particularly advantageous relations in the structure of economic age groups are illustrated by the increasing age dependency ratio, calculated as the number of persons in non-working age per 100 persons of working age. As at 31 December 2018, in the voivodship there were 64.1 persons in non-working age, of which 29.6 were in pre-working age and 34.5 in post-working age. For comparison, in 2010, the age dependency ratio amounted to: 54.7 persons, 30.0 persons and 24.7 persons, respectively. For the whole country, the age dependency ratio amounted to 65.1 (of which 29.8 persons were in pre-working age and 35.3 in post-working age). The lowest age dependency ratio was recorded for the Opolskie Voivodship (61.2 persons in non-working age per 100 persons in working age), while the highest for the Łódzkie Voivodship (there were 68.4 persons in non-working age for every 100 persons of working age).

**Tablica 3. Współczynniki obciążenia demograficznego
Stan w dniu 31 XII**

**Table 3. Age dependency ratios
As of 31 December**

Lata Years	Osoby w wieku nieprodukcyjnym Persons of non-working age		
	ogółem total	przedprodukcyjnym pre-working	poprodukcyjnym post-working
	na 100 osób w wieku produkcyjnym per 100 persons of working age		
2010	54,7	30,0	24,7
2015	59,4	28,9	30,4
2016	60,8	29,1	31,8
2017	62,5	29,3	33,1
2018	64,1	29,6	34,5

Z roku na rok maleje udział ludności młodej (0–14 lat), przy wzroście udziału ludności starszej. Najmłodsza grupa społeczeństwa, tj. dzieci w wieku poniżej 15 lat, stanowiła w 2018 r. 15,1% (w 2010 r. 15,6%, a w 2050 r. prognozuje się spadek udziału do 12,0%).

Miarą w ocenie procesu starzenia się społeczeństwa jest współczynnik starości demograficznej, określający udział osób starszych, tj. w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności. W 2018 r. wyniósł on w województwie kujawsko-pomorskim 17,1% i wzrósł w relacji do 2010 r. o 4,6 p. proc. W miastach współczynnik ten ukształtował się na poziomie 19,2%, a na wsi na poziomie 14,1% (w 2010 r. wyniósł odpowiednio 13,5% i 11,1%). Pogłębiające się niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców województwa potwierdzają wyniki prognozy demograficznej GUS. Prognozuje się, że w 2050 r. osoby starsze będą stanowiły 32,8% ludności województwa.

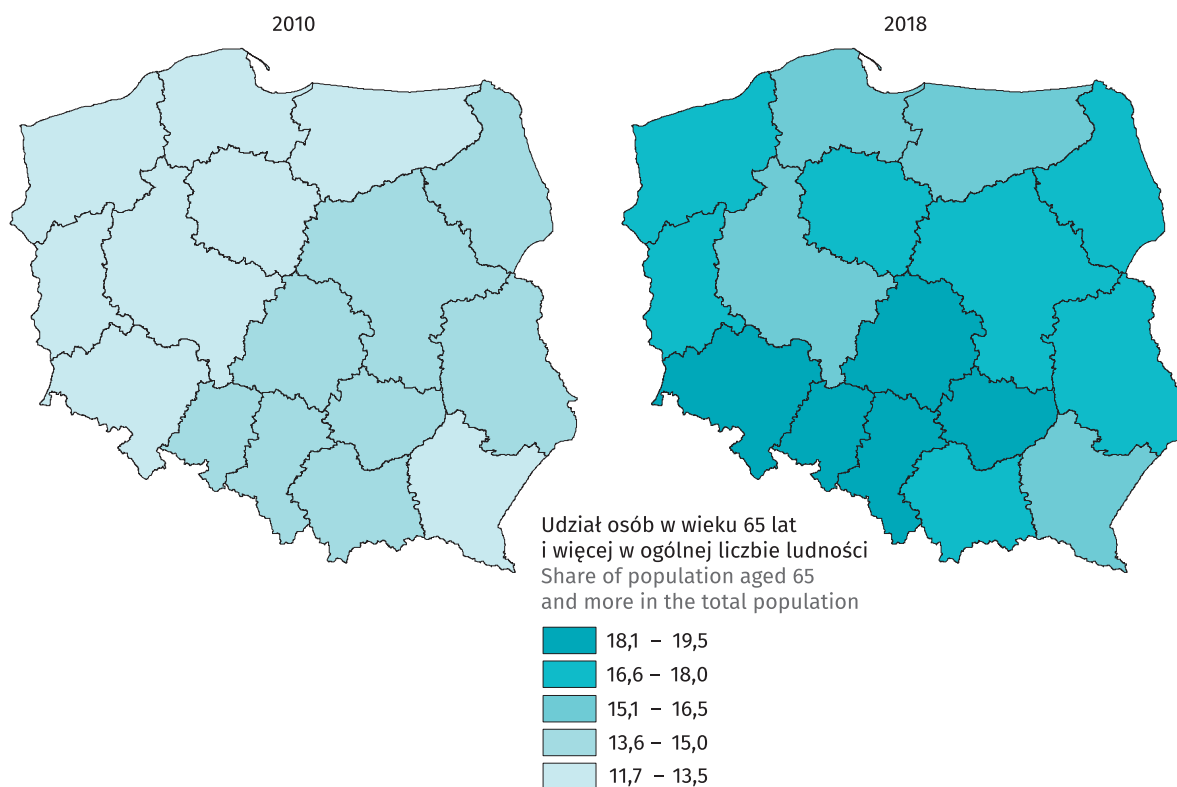
W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim udział osób w wieku 65 lat i więcej w ludności ogółem był niższy niż w Polsce, gdzie wyniósł 17,5%. Województwem, w którym odnotowano najwyższy udział osób starszych w ludności ogółem było województwo łódzkie (udział osób starszych w ludności ogółem wyniósł 19,5%), a najmniejszy udział odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (udział osób starszych wyniósł 15,9%).

The share of the young population (0–14 years) is decreasing year by year, with the increase of the elderly population. In 2018 the youngest population group, i.e. children under the age of 15, accounted for 15.1% of the total population (in 2010, 15.6%, while a decline in the share to 12.0% is projected for 2050).

A measure used in the assessment of the ageing process is the rate of demographic ageing, which shows the share of elderly persons, i.e. aged 65 and more in the total population. In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship it amounted to 17.1% and rose by 4.6 percentage points in comparison to 2010. For urban areas, this rate stood at 19.2%, while for rural areas at 14.1% (in 2010 it amounted to 13.5% and 11.1%, respectively). Deepening unfavourable changes in the age structure of the population of the voivodship are confirmed by the results of Statistics Poland's demographic projection. It is forecasted that in 2050 elderly people will account for 32.8% of the total population.

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the share of people aged 65 and more in the total population was lower than in Poland, where it amounted to 17.5%. The voivodship, in which the highest share of elderly people in the total population was recorded, was the Łódzkie Voivodship (the share of elderly people in the total population was 19.5%), while the smallest share was recorded in the Warmińsko-Mazurskie Voivodship (the share of elderly people was 15.9%).

Mapa 3. Współczynnik starości demograficznej według województw
Map 3. The rate of demographic ageing by voivodships

Istotny w ocenie pogłębiającego się zjawiska starzenia się społeczeństwa jest pomiar rosnącej liczby osób w wieku sędziwym, tj. w wieku 85 lat i więcej. W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim osób w wieku 85 lat i więcej było 39,2 tys., podczas gdy w 2010 r. było ich 26,2 tys. Grupa osób sędziwych w 2018 r. stanowiła 1,9% ogółu ludności (w 2010 r. stanowiła zaledwie 1,2% populacji województwa). Według prognozy demograficznej liczba osób w wieku 85 lat i więcej wzrośnie do 2050 r. do 110,1 tys. osób, a udział zwiększy się do 6,1%.

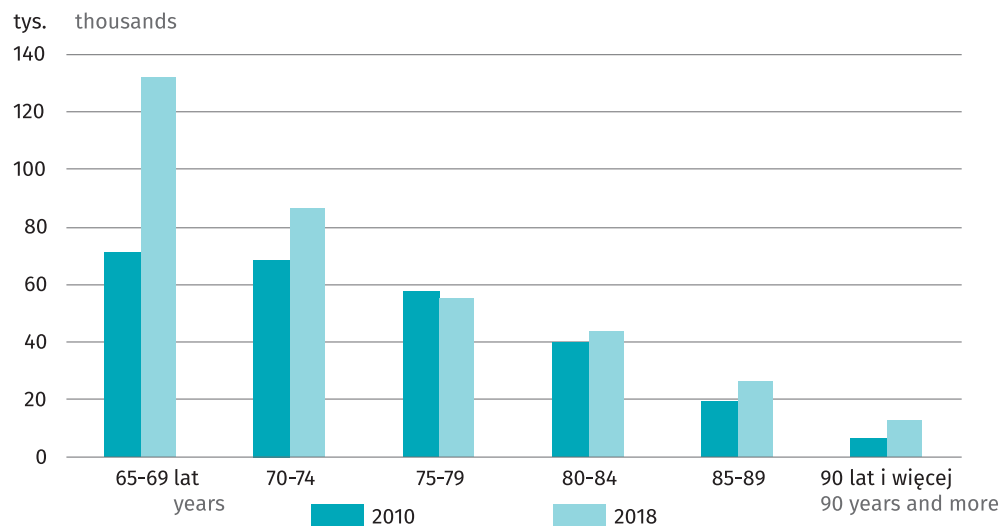
W latach 2010–2018 zaobserwowano zjawisko podwójnego starzenia się społeczeństwa. Udział osób sędziwych w liczbie osób w wieku 65 lat i więcej wzrósł w tym czasie o 1,1 p. proc. (w 2018 r. udział ten wyniósł 11,0%). W miastach osoby sędziwe stanowiły 10,8% osób starszych (wzrost w stosunku do 2010 r. o 1,3 p. proc.), a na wsi 11,5% (wzrost o 0,7 p. proc.). Prognozowane zmiany demograficzne wskazują na pogłębienie się zjawiska podwójnego starzenia się ludności – osoby sędziwe w 2050 r. będą stanowiły 18,7% starszych mieszkańców województwa.

The measurement of the growing number of very old people, i.e. aged 85 and more, is important for the assessment of the deepening process of the ageing of population. In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, there were 39.2 thousand people aged 85 years and more, while in 2010 there were 26.2 thousand of them. In 2018, the group of very old persons accounted for 1.9% of the total population (in 2010, it constituted only 1.2% of the voivodship's population). According to the demographic projection, the number of people aged 85 and more by 2050 will have increased to 110.1 thousand persons, and the share will have increased to 6.1%.

In the years 2010–2018, the process of double ageing of population was observed. The share of very old people in the number of people aged 65 and more increased by 1.1 percentage points at that time (in 2018 this share amounted to 11.0%). In urban areas, very old people accounted for 10.8% of the elderly (an increase of 1.3 percentage points as compared to 2010), and in rural areas – 11.5% (an increase of 0.7 of a percentage point).

**Wykres 4. Osoby starsze według grup wieku
Stan w dniu 31 XII**

**Chart 4. The elderly by age groups
As of 31 December**

Zjawisko podwójnego starzenia się społeczeństwa jest wynikiem m.in. wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia. Według danych z 2018 r., przy założeniu stałego poziomu umieralności, chłopcy w momencie urodzenia będą mieli przed sobą 73,5 lata życia, a dziewczynki 81,1 lat (w 2010 r. przeciętne dalsze trwanie życia wynosiło odpowiednio 71,4 lata i 79,8 lat). Nie występują istotne różnice w długości trwania życia w zależności od miejsca zamieszkania.

Pogorszenie proporcji między najmłodszymi a najstarszymi generacjami odzwierciedla wzrost wartości indeksu starości. Liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 dzieci (w wieku 0–14 lat) zwiększyła się z 80 w 2010 r. do 113 w 2018 r. (w 2050 r. prognozuje się wzrost indeksu starości do 273 osób).

W 2018 r. na 100 osób w wieku powyżej 65 lat i więcej mieszkających w miastach przypadało 137 mieszkańców miast poniżej 15 roku życia. Na wsi współczynnik ten wyniósł 84 osoby na 100 dzieci (w 2010 r. indeks starości wyniósł odpowiednio 96 i 62).

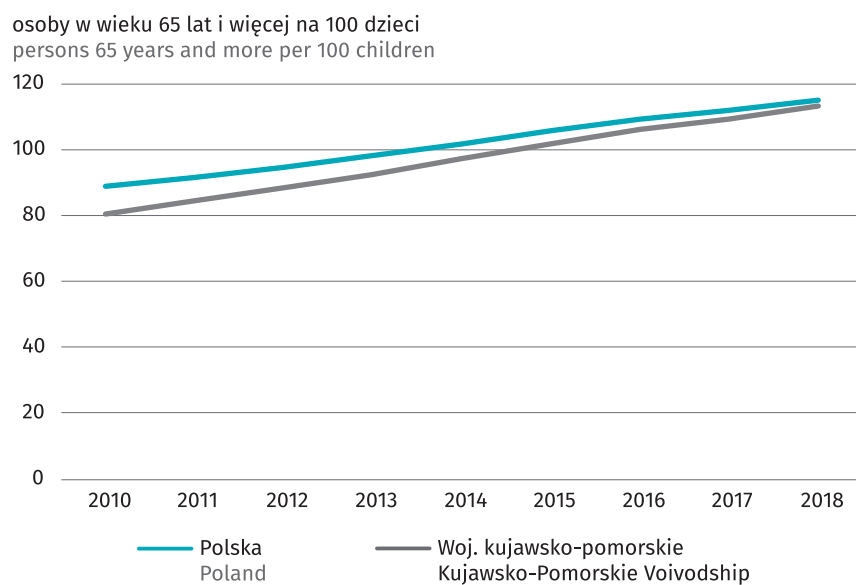
The forecasted demographic changes indicate deepening of the process of double ageing of population – in 2050, very old people will account for 18.7% of the elderly population of the voivodship.

The process of double ageing of society results from the extension of average human lifespan. According to data for the year 2018, assuming a constant level of mortality, boys at birth will have 73.5 years of life and girls 81.1 years of life (in 2010 the average life expectancy was 71.4 years and 79.8 years, respectively). There are no significant differences in life expectancy depending on place of residence.

Deterioration of the proportion between the youngest and the oldest generations is reflected by the increasing value of the old age index. The number of persons aged 65 and more per 100 children (aged 0–14) increased from 80 in 2010 to 113 in 2018 (it is projected that by the year 2050 the old age index will have increased to 273 persons).

In 2018, in urban areas there were 137 persons under the age of 15 per 100 persons aged 65 years and more. In rural areas, the index was 84 persons per 100 children (in 2010 the old age index was 96 and 62, respectively).

Wykres 5. Indeks starości w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce
Chart 5. The old age index for the Kujawsko-Pomorskie Voivodship and Poland

Rozdział 2

Chapter 2

Ruch naturalny ludności

Vital statistics of the population

Zjawiska demograficzne, określane jako ruch naturalny ludności wpływają zarówno na zmiany w stanie, jak i w strukturze ludności. W 2018 r. w porównaniu z 2010 r. zarejestrowano mniej urodzeń żywych i więcej zgonów. W analizowanym roku odnotowano ujemny przyrost naturalny. W województwie kujawsko-pomorskim mniej niż w 2010 r. zawarto małżeństw, a także orzeczono mniej separacji i rozwodów. W 2018 r. liczba małżeństw rozwiązanych była wyższa niż zawartych. Najczęstszą przyczyną rozpadu małżeństwa był zgon jednego ze współmałżonków.

Małżeństwa, rozwody i separacje

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim według stanu w dniu 31 XII istniało 480,3 tys. małżeństw (485,1 tys. w 2010 r.). Liczba małżeństw rozwiązanych w 2018 r. (12,3 tys.) była o 2,0 tys. wyższa niż liczba małżeństw zawartych. W województwie kujawsko-pomorskim owdowienie było przyczyną 73,6% wszystkich małżeństw rozwiązanych. Na każdy 1000 istniejących małżeństw 18,9 małżeństw uległo zakończeniu przez owdowienie. Najwięcej małżeństw rozwiązanych poprzez śmierć małżonka odnotowano w województwie łódzkim (20,8 małżeństw na 1000 istniejących małżeństw), a najmniej w małopolskim (15,9 małżeństw).

W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. zarejestrowano 10,4 tys. nowych związków małżeńskich, tj. o 16,7% mniej niż w 2010 r. Współczynnik małżeństw (liczba zawartych małżeństw na 1000 osób w wieku 15 lat i więcej) zmalał z 7,0 małżeństw w 2010 r. do 5,9 na 1000 osób w 2018 r.

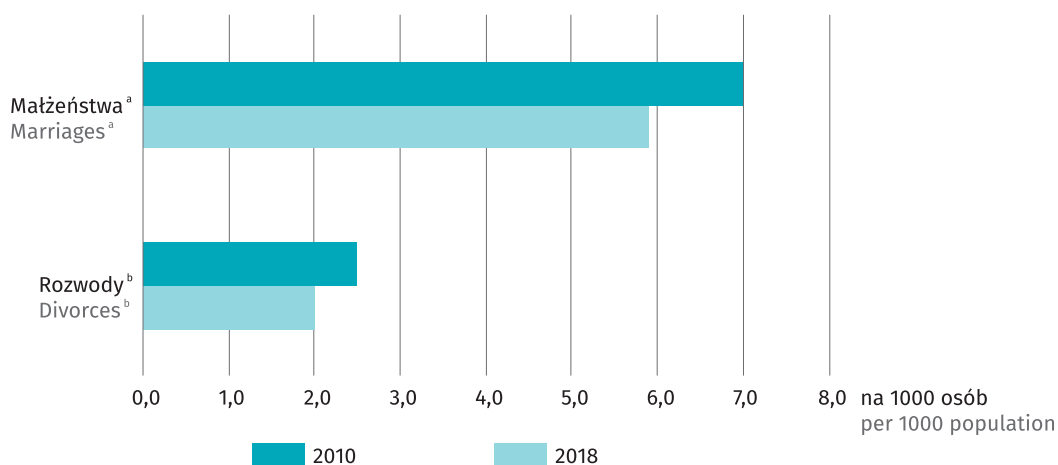
Demographic phenomena, defined as the vital statistics of the population, affect both the size and structure of the population. In 2018 as compared to 2010, fewer live births and more deaths were recorded. In the analysed year there was a negative natural increase. In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, there were fewer marriages contracted, legal separations decreed and divorces granted as compared to 2010. In 2018, the number of dissolved marriages was higher than that of contracted ones. The basic reason for the ending of the marriage was the death of one of the spouses.

Marriages, divorces and separations

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, as of 31 December, there were 480.3 thousand marriages (485.1 thousand in 2010). The number of marriages dissolved in 2018 (12.3 thousand) was by 2.0 thousand higher than the number of marriages contracted. Becoming a widow or widower was the cause of 73.6% of all marriages dissolved in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship. For every 1000 existing marriages, 18.9 marriages dissolved because of death of a spouse. The most marriages dissolved by death were recorded in the Łódzkie Voivodship (20.8 marriages per 1000 existing marriages), whereas the fewest in the Małopolskie Voivodship (15.9 marriages).

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018, there were registered 10.4 thousand new marriages, i.e. by 16.7 % fewer than in 2010. The marriage rate (the number of marriages contracted per 1000 population aged 15 and more) decreased from 7.0 marriages in 2010 to 5.9 per 1000 population, in 2018.

Wykres 6. Małżeństwa i rozwody
Chart 6. Marriages and divorces

a, b Na 1000 osób w wieku: a – 15 lat i więcej. b – 20 lat i więcej.
 a, b Per 1000 population: a – aged 15 years and more, b – 20 years and more.

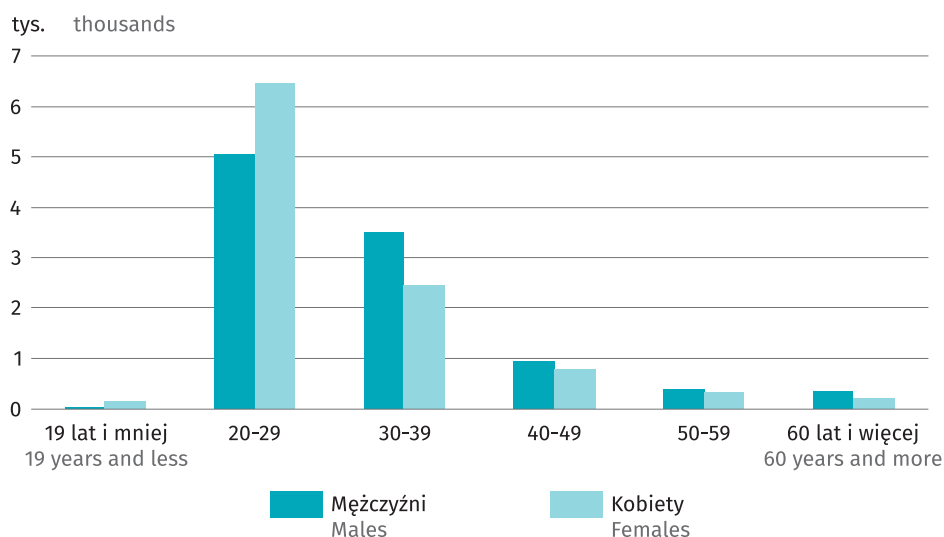
Wśród nowo zawartych związków małżeńskich 76,8% stanowiły małżeństwa zawarte po raz pierwszy, czyli kawalera z panną (w 2010 r. 83,8% małżeństw).

Among newly contracted marriages, 76.8% were marriages contracted for the first time, i.e. a single man with a single woman (in 2010, 83.8% of marriages).

W 2018 r. najczęściej związek małżeński zawierały osoby w grupie wieku 25–29 lat. Mężczyźni nowożeńcy w tej grupie wieku stanowili 38,1% wszystkich mężczyzn nowożeńców, a kobiety nieznacznie więcej, bo 38,2% ogółu nowo zamężnych kobiet. Wśród kobiet wstępujących w związki małżeńskie znaczący był również od-

In 2018, marriages were contracted the most frequently by persons aged 25–29. Bridegrooms in this age group accounted for 38.1% of all bridegrooms, and brides slightly more, i.e. 38.2% of all brides. Among women concluding marriages, the percentage of those aged 20–24 (24.1% of brides) was also significant, while in

Wykres 7. Nowożeńcy według płci i grup wieku w 2018 r.
Chart 7. Bridegrooms and brides by sex and age groups in 2018

setek osób w wieku 20–24 lata (24,1% nowo zamężnych kobiet), a w przypadku mężczyzn znaczny był udział 30–34 latków (23,0%).

Mediana wieku kobiet zawierających związek małżeński w 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 27,8 lat (26,1 lat w 2010 r.), a środkowy wiek mężczyzn wyniósł 30,1 lat (28,0 lat w 2010 r.).

Małżeństwa wyznaniowe stanowiły 59,0% wszystkich małżeństw zawartych w 2018 r. (w 2010 r. stanowiły 66,5% ogółu małżeństw).

the case of men, the share of 30–34-year-olds (23.0%) was substantial.

The median age of women entering marriage in 2018 in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship was 27.8 years (26.1 years in 2010), whereas the median age of men was 30.1 years (28.0 years in 2010).

Church or religious marriages accounted for 59.0% of all marriages contracted in 2018 (in 2010 they constituted 66.5% of all marriages contracted).

Tablica 4. Nowożeńcy i mediana wieku nowożeńców
Table 4. Bridegrooms and brides and the median age of bridegrooms and brides

LATA YEARS	Nowożeńcy Bridegrooms and brides				Mediana wieku nowożeńców w latach The median age of bridegrooms and brides in years	
	ogółem total	mężczyźni na 1000 mężczyzn w wieku 15 lat i więcej males per 1000 males aged 15 years and more	małżeństwa cywilne civil marriages	małżeństwa wyznaniowe church and reli- gious marriages	mężczyzn males	kobiet females
2010	12447	14,7	4172	8275	28,0	26,1
2015	10354	12,2	4221	6133	29,4	27,1
2016	10395	12,2	4139	6256	29,6	27,3
2017	10193	12,0	4205	5988	30,0	27,6
2018	10364	12,2	4247	6117	30,1	27,8

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim sądy orzekły 59 separacji, czyli o 63,8% mniej niż w 2010 r. W przeliczeniu na 100 tys. osób w wieku 20 lat i więcej przypadało 3,6 orzeczonych separacji (w 2010 r. 10,1 separacji). Separacje z powództwa żony stanowiły 64,4% ogółu orzeczonych separacji (w 2010 r. – 77,9%).

Rozpatrując separacje orzeczone według wieku małżonków w momencie wniesienia powództwa można stwierdzić, że w 2018 r. najwięcej separacji orzeczono wobec par będących w grupie wieku 35–39 lat, gdyż stanowiły one ok. 1/5 separacji.

Blisko połowa małżeństw, w stosunku do których orzeczono separację (w 2010 r. 66,3% małżeństw) miało na utrzymaniu małoletnie dzieci (tj. w wieku poniżej 18 lat), wśród nich 37,9% miało jedno dziecko, a 48,3% małżonków miało dwoje dzieci. W 2018 r. zwiększył się w porównaniu z 2010 r. z 38,0% do 65,5% udział separacji orzeczonych, w których opiekę nad małoletnim dzieckiem powierzono obojgu rodzicom.

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, courts decreed 59 legal separations, which is 63.8% fewer than in 2010. There were decreed 3.6 separations per 100 thousand population aged 20 and more (10.1 separations in 2010). Separations resulting from the petition of a wife accounted for 64.4% of the total number of separations decreed (in 2010 – 77.9%).

When analysing legal separations in terms of the age of spouses at the moment of filing a legal separation petition it can be stated that the most separations were decreed in the case of couples in the 35–39 age group, which accounted for approximately 1/5 of all separations.

Almost half of the marriages legally separated in 2018 (in 2010, 66.3% of marriages) had dependent children (i.e. under the age of 18). 37.9% of them had one child, and 48.3% of separated couples had two children. The share of legal separations, in which both parents were entrusted with authority over their minor children increased from the level of 38.0% in 2010 to 65.5% in 2018.

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim instytucję separacji zniesiono w 15 przypadkach (o 2 mniej niż w 2010 r.).

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, there were rescinded 15 legal separations (2 fewer than in 2010).

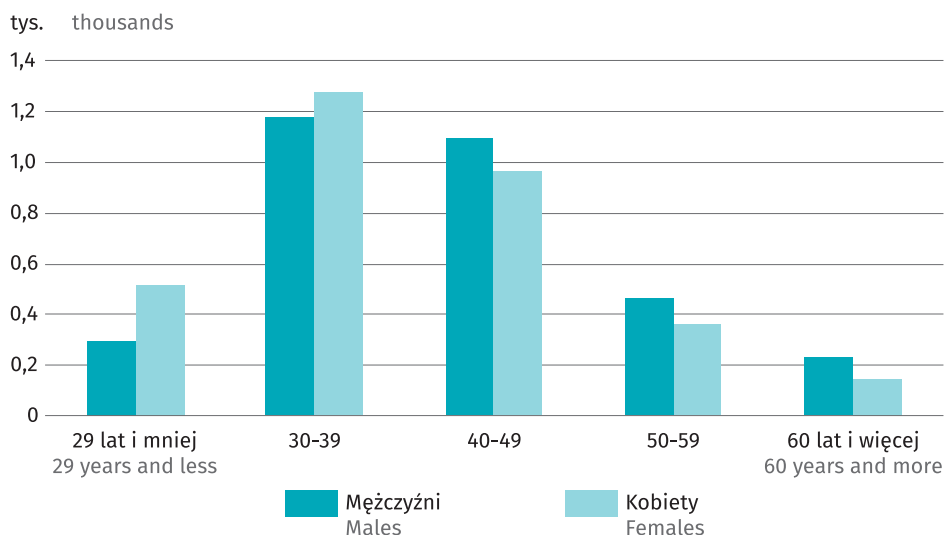
Tablica 5. Separacje orzeczone
Table 5. Separations

LATA YEARS	Ogółem Total	Z powództwa męża Petition of husband	Z powództwa żony Petition of wife	Zgodny wniosek stron Unanimous petition of the parties	Separacje na 100 tys. ludności w wieku 20 lat i więcej Separations per 100 thousand population at the age of 20 years and more
2010	163	26	127	10	10,0
2015	110	21	75	14	6,6
2016	104	14	75	15	6,3
2017	93	20	72	1	5,6
2018	59	16	38	5	3,6

W 2018 r. rozwód był drugą z przyczyn rozpadu związków małżeńskich (obok rozpadu małżeństw przez zgon jednego ze współmałżonków). Spośród ogółu rozwiązyanych małżeństw 26,4% rozwiązano z powodu orzeczenia rozwodu (w 2010 r. rozwody stanowiły 31,0% rozwiązyanych małżeństw). W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim sądy orzekły prawomocnie 3,3 tys. rozwodów. Liczba rozwodów zmalała w porównaniu z 2010 r. o 18,5%. Współczynnik rozwodów, tj. liczba rozwodów na 1000 osób w wieku 20 lat i więcej wyniósł 2,0 rozwody (w 2010 r. 2,5 rozwodów przypadło na 1000 osób). Większość, bo 67,7% orzeczonych rozwodów została wniesiona z powództwa żony.

In 2018, divorce was the second cause of the ending of marriages (apart from the ending of marriages in death of one of the spouses). Out of all ended marriages, 26.4% were dissolved through divorce (in 2010, divorces accounted for 31.0% of all ended marriages). In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, courts granted 3.3 thousand divorces. The number of divorces decreased as compared to 2010 by 18.5%. The divorce rate, i.e. the number of divorces per 1000 population aged 20 and more, amounted to 2.0 divorces (in 2010, there were 2.5 divorces per 1000 population). The majority, i.e. 67.7% of divorces resulted from the petition of wife.

Wykres 8. Rozwody orzeczone według płci i wieku małżonków w momencie wniesienia powództwa w 2018 r.
Chart 8. Divorces granted by sex and age of spouses at the moment of filing petition in 2018

Podobnie jak w przypadku separacji, w 2018 r. najczęściej rozwody dotyczyły małżonków, którzy w momencie wniesienia powództwa byli w grupie wieku 35–39 lat (około 20% orzeczonych rozwodów).

W 2018 r. większość małżeństw rozwiązano bez orzeczenia o winie (77,2% ogółu rozwiązanych małżeństw). Z winy męża orzeczono 16,0% wszystkich rozwodów.

Do głównych przyczyn rozkładu pożycia małżeńskiego zaliczono niezgodność charakterów i niedochowanie wierności małżeńskiej; wyłącznie z powodu tych przyczyn rozwiodło się odpowiednio 19,8% i 5,6% rozwodzących się par.

W 2018 r. rozwody małżeństw nieposiadających dzieci na utrzymaniu stanowiły 41,9% ogółu orzeczonych rozwodów. Małoletnie dzieci na utrzymaniu, tj. będące poniżej 18 lat posiadało 1,9 tys. rozwodzących się małżeństw. W 2018 r. spośród rozwodzących się par posiadających małoletnie dzieci 59,1% par posiadało jedno dziecko. Najczęściej opiekę nad dziećmi sąd przyznawał obojgu rodzicom. W 2018 r. było to 56,3% rozwiedzionych małżeństw, co oznacza wzrost w porównaniu z 2010 r. o 30,3 p. proc. W 2010 r. sąd najczęściej opiekę nad małoletnim dzieckiem powierzał matce (68,1% rozwodników posiadających dzieci).

Just like in the case of separations, in 2018, the most often divorces concerned spouses, who at the time of filing a divorce petition were in the 35–39 age group (around 20% of granted divorces).

In 2018, the majority of marriages were dissolved without deciding the question of guilt (77.2% of all dissolved marriages). 16.0% of all divorces were granted on the grounds of the husband's fault.

The main reasons for the breakdown of the marriage were personality clash and marital infidelity; only due to these reasons, 19.8% and 5.6% of couples, respectively, got divorced.

In 2018, the divorces concerned couples without dependent children accounted for 41.9% of total divorces. 1.9 thousand divorcing couples had minor children under 18 years of age. In 2018, out of divorcing couples with minor children, 59.1% had one child. In 2018 most often, in the case of 56.3 % of marriages getting divorced, the court entrusted both father and mother with authority over their children, which means an increase of 30.3 percentage points, compared to 2010. In 2010, the court usually entrusted the authority over children to the mother (68.1% of divorcees with children).

Tablica 6. Rozwody orzeczone
Table 6. Divorces granted

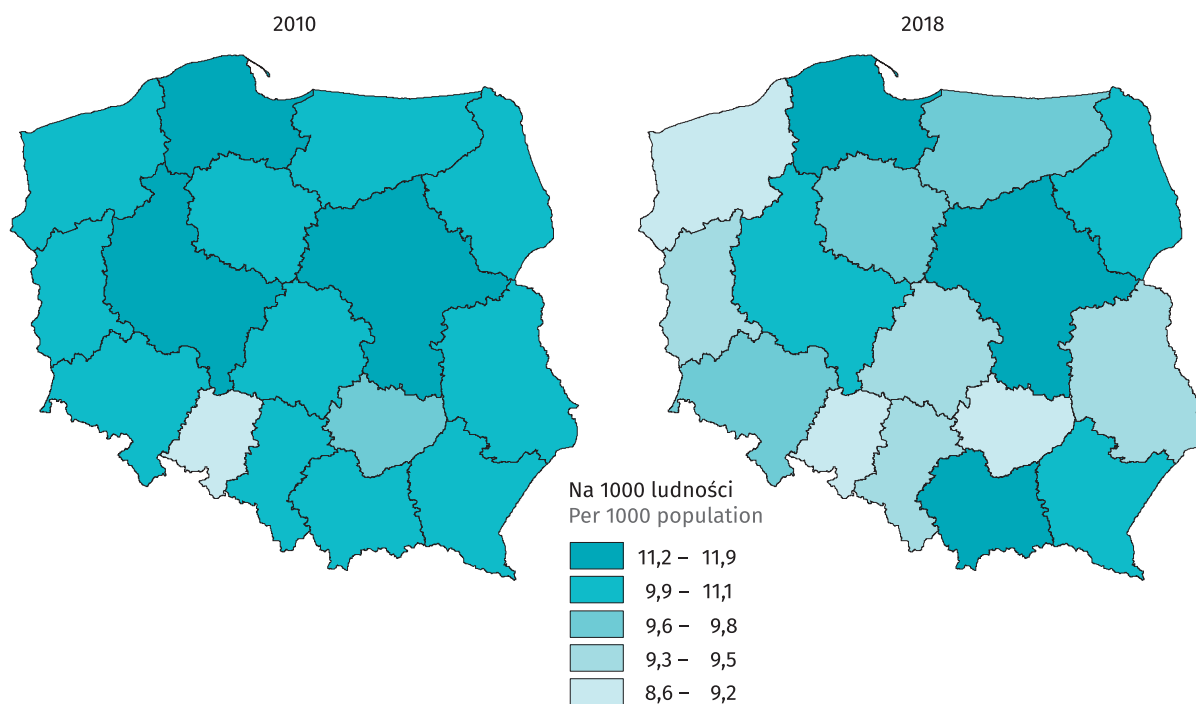
LATA YEARS	Ogółem Total	Z powództwa męża Petition of husband	Z powództwa żony Petition of wife	Rozwody ogółem na 1000 osób w wieku 20 lat i więcej Total divorces per 1000 population at the age of 20 years and more
2010	4000	1265	2735	2,5
2015	4097	1341	2756	2,5
2016	3743	1105	2638	2,3
2017	3877	1211	2666	2,3
2018	3261	1052	2209	2,0

a W podziale na miasto i wieś – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo, a w przypadku gdy powództwo wniosła osoba zamieszkała za granicą, rozwód zaliczono do miejsca zamieszkania współmałżonka.
a In division by urban and rural areas – by the place of residence of a person filing a divorce petition. In the case of a petition for divorce being filed by a person residing abroad, the place of residence of that person's spouse has been taken.

Urodzenia i dzietność kobiet

W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. urodziło się 19,9 tys. dzieci, z czego 99,6% stanowiły urodzenia żywe. Liczba urodzeń żywych była o 12,1% niższa niż w 2010 r. Współczynnik urodzeń żywych wyniósł 9,6 urodzeń na 1000 osób (w kraju 10,1 urodzeń) i był wyższy o 1,2 punktu promilowego niż w 2010 r. Na poziomie województw współczynnik urodzeń kształtował się od 8,6 urodzeń na 1000 osób (województwo świętokrzyskie) do 11,4 urodzeń (województwo pomorskie).

Mapa 4. Urodzenia żywe według województw
Map 4. Live births by voivodships

W 2018 r., podobnie jak w 2010 r., wśród nowo narodzonych dzieci chłopcy stanowili 51,7% wszystkich urodzonych.

W rodzinach tworzonych przez prawnie zawarte małżeństwa przyszło na świat 67,1% ogółu żywo urodzonych dzieci (w Polsce 73,6% urodzeń żywych). Odsetek urodzeń małżeńskich był o 7,2 p. proc. niższy niż w 2010 r. W 2018 r. 27,5% dzieci żywo urodzonych ze związków małżeńskich przyszło na świat w okresie dwóch lat od zawarcia małżeństwa do urodzenia dziecka.

Births and lifetime fertility

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, in 2018, there were 19.9 thousand births, of which 99.6% were live births. The number of live births was by 12.1% lower than in 2010. The live birth rate amounted to 9.6 births per 1000 population (10.1 births in the country) and was higher than in 2010 by 1.2 per mille points. At the voivodship profile, the birth rate ranged from 8.6 births per 1000 population (the Świętokrzyskie Voivodship) to 11.4 births (the Pomorskie Voivodship).

In 2018, as in 2010, boys accounted for 51.7% of all newborn children.

67.1% of all live-born children were born in families created by legal marriages (in Poland, 73.6% of live births). The percentage of marital births was by 7.2 percentage points lower than in 2010. In 2018, 27.5% of marital live-born children were born within two years from the date of conclusion of the marriage.

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, in 2018, single live births accounted for 97.4% of all births (97.6% in

Tablica 7. Urodzenia żywe oraz mediana wieku matek
Table 7. Live births and the median age of mothers

LATA YEARS	Urodzenia żywe Live births		Z ogółem Out of total			Mediana wieku matek The median age of mothers
	ogółem total	na 1000 osób per 1000 popu- lation	dziewczynki girls	miasta urban areas	małżeńskie marital	
2010	22 596	10,8	10912	12741	16792	28,0
2015	19 190	9,2	9324	11015	13310	29,2
2016	19 840	9,5	9722	11446	13465	29,2
2017	20 900	10,0	9982	11865	14606	29,5
2018	19 866	9,6	9590	11211	13328	29,5

W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. pojedyncze urodzenia żywe stanowiły 97,4% wszystkich urodzeń (w 2010 r. 97,6%). W analizowanym roku ponadto odebrano 253 porody bliźniacze, 3 porody trójczek i 1 poród czworaczeków.

Ogólna liczba urodzeń uzależniona jest od liczby potencjalnych matek, tzn. liczby kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) oraz ich płodności. Według stanu w końcu grudnia 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim liczba kobiet w wieku rozrodczym wynosiła 488,7 tys., co stanowiło 45,6% ogółu kobiet (w 2010 r. stanowiły 48,2% ogółu kobiet). W 2018 r. podobnie jak w 2010 r. największy udział (33,7%) w ogólnej liczbie urodzeń żywych stanowiły urodzenia matek mających 25–29 lat (w 2010 r. 36,8%). Kobiety w tej grupie wieku stanowiły 14,4% ogółu kobiet w wieku rozrodczym (w 2010 r. 16,7%). Zwiększył się o 5,0 p. proc., tj. do 30,1% odsetek matek w wieku 30–34 lata. Kobiety w tej grupie wieku stanowiły 16,1% kobiet w wieku rozrodczym (w 2010 r. 15,7%).

Urodzenia młodocianych matek, tj. do 19 roku życia stanowiły 3,4% ogółu urodzeń żywych i było to o 2,0 p. proc. mniej niż w 2010 r. Zwiększył się natomiast odsetek matek rodzących w starszym wieku, tj. mających 40–49 lat (z 1,5% w 2010 r. do 2,6% w 2018 r.).

Mediana wieku kobiet rodzących dziecko w 2018 r. wyniosła 29,5 lat, co oznacza wzrost w stosunku do 2010 r. o 1,5 roku. W Polsce średni wiek matek, które urodziły w 2018 r. wyniósł 30,2 lata.

Współczynnik płodności kobiet oznaczający liczbę urodzeń żywych przypadającą na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat, zmniejszył w latach 2010–2018 z 43,1 urodzeń do 40,5 urodzeń. W 2018 r. w Polsce na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat przypadło 43,0 urodzeń żywych.

2010). In the analysed year, there were also 253 twin births, 3 triplet births and 1 quadruplet birth.

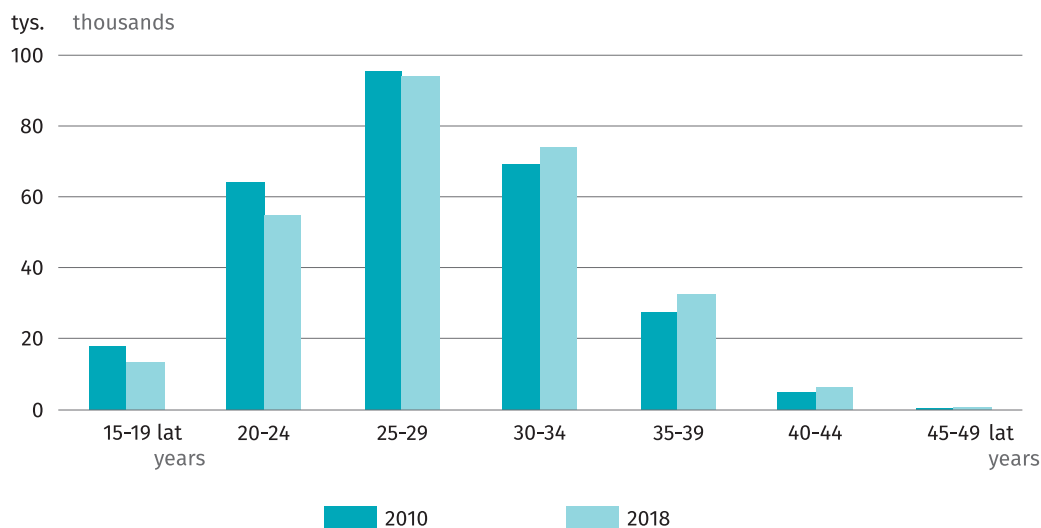
The total number of births depends on the number of potential mothers, i.e. the number of women of reproductive age (15–49 years) and their fertility. As at the end of December 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there were 488.7 thousand women of reproductive age, which constituted 45.6% of all women (in 2010 they accounted for 48.2% of all women). In 2018, as in 2010, the largest share (33.7%) in the total number of live births had births from mothers aged 25–29 (36.8% in 2010). Women in this age group accounted for 14.4% of all women of reproductive age (in 2010, 16.7%). The percentage of mothers aged 30–34 giving birth in 2018 increased by 5.0 percentage points, i.e. to the level of 30.1%. Women in this age group accounted for 16.1% of women of childbearing age (15.7% in 2010).

The births of juvenile mothers, i.e. up to the age of 19, accounted for 3.4% of all live births. It was 2.0 percentage points less than in 2010. On the other hand, the percentage of mothers giving birth at older age, i.e. 40–49 years increased (from 1.5% in 2010 to 2.6% in 2018).

The median age of women giving birth to a child in 2018 was 29.5 years, which means an increase by 1.5 years compared to 2010. In Poland, the median age of mothers who gave birth in 2018 amounted to 30.2 years.

The total fertility rate, i.e. the number of live births per 1000 women aged 15–49, decreased in the years 2010–2018 from 43.1 births to 40.5 births. In 2018, in Poland, there were 43.0 live births per 1000 women aged 15–49.

Wykres 9. Płodność kobiet według grup wieku
Chart 9. Female fertility by age groups

Liczba dzieci urodzonych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010–2018 nie zapewniała prostej zastępowalności pokoleń, wahając się pomiędzy 1,25–1,41 dzieckiem na 1 kobietę w wieku rozrodczym (w wieku 15–49 lat). Najbardziej korzystną sytuacją demograficzną, tj. gwarantującą prostą zastępowalność pokoleń, występuje gdy współczynnik dzietności kształtuje się w granicach 2,10–2,15. Oznacza to, że w danym roku na 1 kobietę w wieku 15–49 lat powinno przypadać średnio 2 dzieci. W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim dzietność kobiet wyniosła 1,37 dzieci, natomiast w Polsce w ciągu całego okresu rozrodczego kobieta urodziłaby 1,44 dzieci.

Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia matek rodzących w 2018 r., urodzenia z matek posiadających wykształcenie wyższe stanowiły 43,0% ogółu żywych urodzeń i od 2010 r. odsetek ten zwiększył się o 10,3 p. proc. Natomiast mniej o 2,4 p. proc. było urodzeń z matek z wykształceniem policealnym i średnim, które stanowiły 34,1% wszystkich urodzeń żywych w 2018 r.

The number of children born in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in the years 2010–2018 did not ensure the simple replacement of generations and ranged in the scope 1.25–1.41 children per 1 woman of reproductive age (aged 15–49). The most favourable demographic situation, i.e. guaranteeing the simple replacement of generations, occurs when the total fertility rate is between 2.10 and 2.15. This means that in a given year, there should be born on average 2 children per 1 woman aged 15–49. In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the lifetime fertility of women amounted to 1.37 children, while in Poland, a woman throughout the reproductive period would give birth to 1.44 children.

In terms of the educational level of mothers giving birth in 2018, it should be noted that births from mothers with higher education accounted for 43.0% of all live births and since 2010 this percentage has increased by 10.3 percentage points. Contrastingly, there were by 2.4 percentage points fewer births from mothers with post-secondary and secondary education, which constituted 34.1% of all live births in 2018.

Zgony

Analizując lata 2010–2018, od 2013 r. liczba urodzeń w województwie kujawsko-pomorskim była niższa od liczby zgonów (z wyjątkiem 2014 r., gdy odnotowano nieznaczny dodatni przyrost naturalny). W 2018 r. zarejestrowano 22,6 tys. zgonów, tj. o 10,6% więcej niż w 2010 r. (wówczas wystąpiła nadwyżka urodzeń nad zgonami).

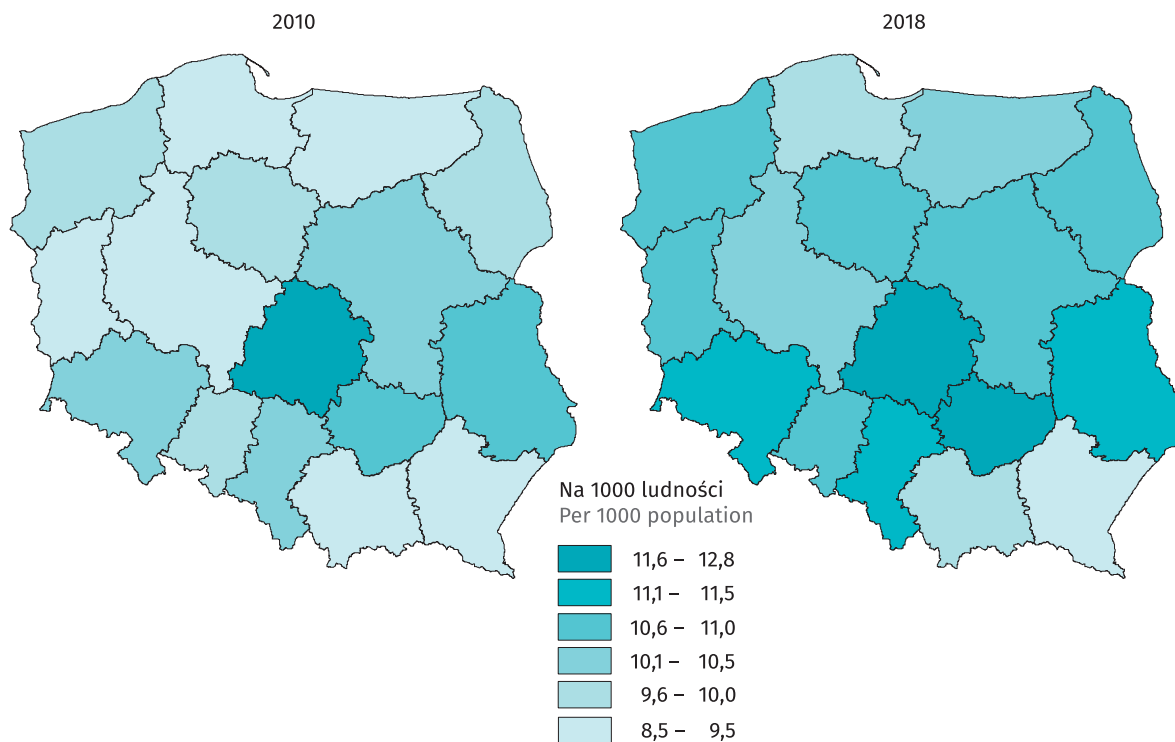
Współczynnik zgonów w 2018 r. wyniósł 10,9 zgonów na 1000 osób (w Polsce 10,8 na 1000 osób) i wzrósł w stosunku do 2010 r. o 1,1 punktu promilowego. Najmniej zgonów na 1000 osób przypadło w województwie podkarpackim (9,2 zgony), natomiast najwięcej w województwie łódzkim (12,8 zgonów na 1000 osób).

Deaths

Analyzing years 2010–2018, since 2013, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the number of births has been lower than the number of deaths (except for 2014, when a slight positive natural increase was recorded). In 2018, 22.6 thousand deaths were registered, i.e. by 10.6% more than in 2010 (then there was a surplus of births over deaths).

The death rate in 2018 amounted to 10.9 deaths per 1000 population (in Poland 10.8 per 1000 population) and increased by 1.1 per mille points as compared to 2010. The lowest number of deaths per 1000 population was recorded in the Podkarpackie Voivodship (9.2 deaths), while the highest number in the Łódzkie Voivodship (12.8 deaths per 1000 population).

Mapa 5. Zgony według województw
Map 5. Deaths by voivodships

W 2018 r. wśród osób zmarłych przeważali mężczyźni, którzy stanowili 51,5% wszystkich zmarłych (52,8% w 2010 r.)

Analizując zgony pod kątem środkowego wieku osoby zmarłej można zauważyć zróżnicowanie ze względu na

In 2018, men predominated among the deceased, accounted for 51.5% of all deceased persons (52.8% in 2010).

When analysing deaths in terms of the median age of a deceased person, one can notice a difference with

pleć. Połowa zmarłych nie ukończyła 76,3 lat, przy czym wiek środkowy zmarłych mężczyzn wyniósł 70,7 lat, a kobiet 81,8 lat.

regard to sex. Half of the deceased did not reach the age of 76.3 years, with the median age of the deceased men being 70.7 years and in the case of women 81.8 years.

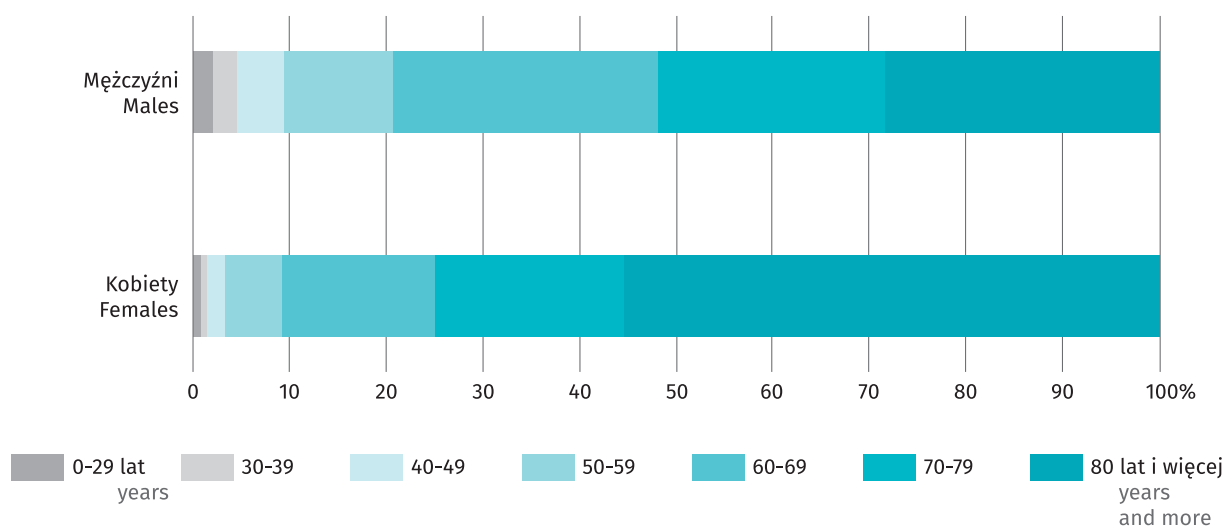
Tablica 8. Zgony i mediana wieku osób zmarłych
Table 8. Deaths and median age of death persons

LATA YEARS	Zgony Deaths		Z ogółem Out of total			Mediana wieku osoby zmarłej The median age of dath person
	ogółem total	na 1000 osób per 1000 popu- lation	kobiety females	miasta urban areas	niemowląt infants	
2010	20453	9,7	9648	12647	131	74,6
2015	20523	9,8	9856	12882	78	75,9
2016	20525	9,8	9742	12788	88	75,7
2017	21252	10,2	10389	13362	107	76,2
2018	22629	10,9	10971	14130	78	76,3

Natężenie zgonów wzrasta wraz z wiekiem, osiągając wśród osób najstarszych, tj. mających 80 lat i więcej wartość 113,8 zgonów na 1000 osób w tym wieku (wśród mężczyzn 130,8 zgonów a wśród kobiet – 106,3 zgonów na 1000 osób). W starszych grupach wieku współczynnik zgonów w danej grupie wieku w województwie kujawsko-pomorskim były wyższe niż w Polsce (w kraju współczynnik natężenia zgonów wyniósł 108,9 zgonów osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 osób w tej grupie wieku).

Death occurrence intensity increases with age, reaching among the oldest people, i.e. those aged 80 and over, the value of 113.8 deaths per 1000 persons of this age (among men 130.8 deaths and among women – 106.3 deaths per 1000 persons). Death rates for older age groups in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship were higher than in Poland (in the country, the death rate for the group of people aged 80 and more amounted to 108.9 deaths per 1000 persons).

Wykres 10. Struktura zgonów według płci i grup wieku
Chart 10. Structure of deaths by sex and age groups

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowano 78 zgonów niemowląt (czyli dzieci poniżej 1 roku życia). W stosunku do 2010 r. nastąpił spadek

In 2018, 78 deaths of infants (children under 1 year of age) were registered in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship. The number of infant deaths decreased by

liczby zgonów niemowląt o 40,5%, a wartość współczynnika zgonów niemowląt wyniosła w 2018 r. 3,9 zgonów w przeliczeniu na 1000 urodzeń żywych (w 2010 r. 5,8 zgonów na 1000 urodzeń żywych).

W województwie w analizowanym roku odnotowano większą liczbę zgonów niemowląt wśród chłopców oraz niemowląt, których matki były mieszkankami wsi – obie grupy stanowiły po 51,3% zgonów niemowląt ogółem.

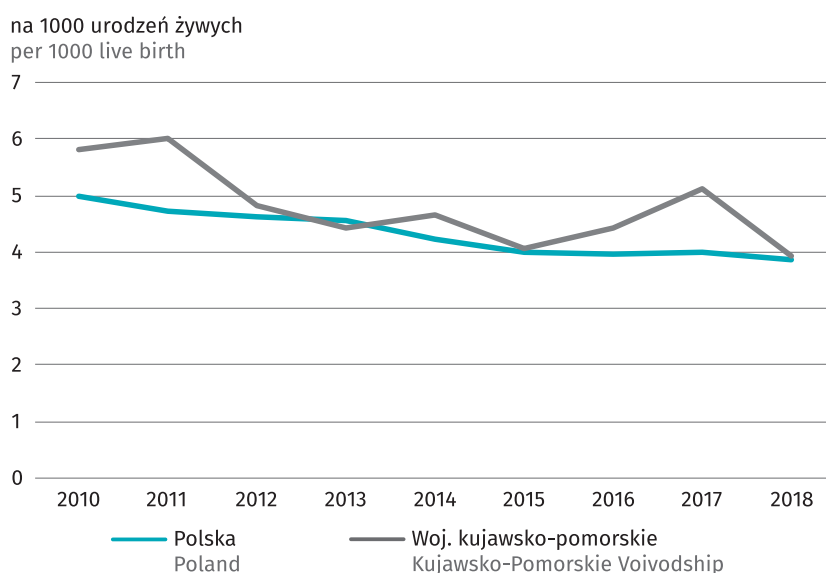
Z ogólnej liczby zgonów niemowląt 75,6% stanowiły zgony niemowląt w pierwszym miesiącu życia, w tym wczesne zgony noworodków (w pierwszym tygodniu życia) stanowiły 48,7% zgonów niemowląt.

40.5% compared to 2010. The infant mortality rate in 2018 amounted to 3.9 deaths per 1000 live births (in 2010, 5.8 deaths per 1000 live births).

In the voivodship, in the analysed year, there was a numerical predominance of male infant deaths and deaths of infants, whose mothers were rural residents – both groups accounted for 51.3% of infant deaths in total.

Of the total number of infant deaths, 75.6% were deaths of infants in the first month of life. Early deaths of newborns (in the first week of life) accounted for 48.7% of infant deaths.

Wykres 11. Zgony niemowląt w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce
Chart 11. Infant deaths in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship and Poland

Dane o zgonach według przyczyn ze względu na 2 etapową metodę opracowania danych, prezentowane są z rocznym opóźnieniem. W 2017 r. w województwie kujawsko-pomorskim najczęstszą przyczyną zgonów, tak jak w 2010 r., były choroby układu krążenia oraz nowotwory – łącznie były one przyczyną niespełna 2/3 spośród 21,3 tys. zgonów.

Choroby układu krążenia stanowiły przyczynę 35,7% (7,6 tys. zgonów) ogólnej liczby zgonów w województwie kujawsko-pomorskim; w porównaniu z 2010 r. liczba zgonów w wyniku chorób układu krążenia zmalała o 17,3%. W 2017 r. przeciętnie na 1000 mieszkańców województwa przypadało 3,6 zgonów z powodu chorób układu krążenia (w 2010 r. 4,4). Pod względem wskaź-

Data on deaths by causes due to the two-stage method of data compilation are presented with an annual delay. In 2017, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the most common cause of deaths, as in 2010, were diseases of the circulatory system and neoplasms – in total, they were responsible for nearly 2/3 of 21.3 thousand deaths.

Diseases of the circulatory system accounted for 35.7% (7.6 thousand deaths) of the total number of deaths in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship; in comparison to 2010, the number of deaths caused by diseases of the circulatory system decreased by 17.3%. In 2017, there were on average 3.6 deaths per 1000 inhabitants of the voivodship caused by diseases of the circulatory

nika natężenia umieralności z powodu chorób układu krążenia (liczonego na 1000 osób) województwo kujawsko-pomorskie uplasowało się na 2 miejscu w rankingu województw (za województwem wielkopolskim). Umieralność w wyniku chorób układu krążenia była wyższa wśród kobiet (55,0% ogółu zgonów na te schorzenia) niż mężczyzn.

W 2017 r. w porównaniu z 2010 r. zmniejszyło się natężenie zgonów osób w wieku 65 lat i więcej z powodu chorób układu krążenia, które stanowiły 86,9% zgonów z powodu tej grupy chorób. W analizowanym roku na 100 tys. mężczyzn w wieku 65 lat i więcej odnotowano 197,3 zgony mężczyzn w tej grupie wieku z powodu chorób układu krążenia (w 2010 r. 297,6 zgony na 100 tys.). W tym samym czasie analogiczny współczynnik wśród kobiet zmniejszył się z 270,8 zgonów na 100 tys. kobiet do 188,1 w 2017 r.

W 2017 r. w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano 6,2 tys. zgonów z powodu nowotworów i było to o 6,5% więcej w porównaniu z 2010 r. Nowotwory w analizowanym roku były przyczyną 29,3% ogółu zgonów w województwie. 53,0% zgonów w wyniku nowotworu dotyczyło mężczyzn. W przeliczeniu na 1000 osób odnotowano 3,0 zgony z powodu nowotworów

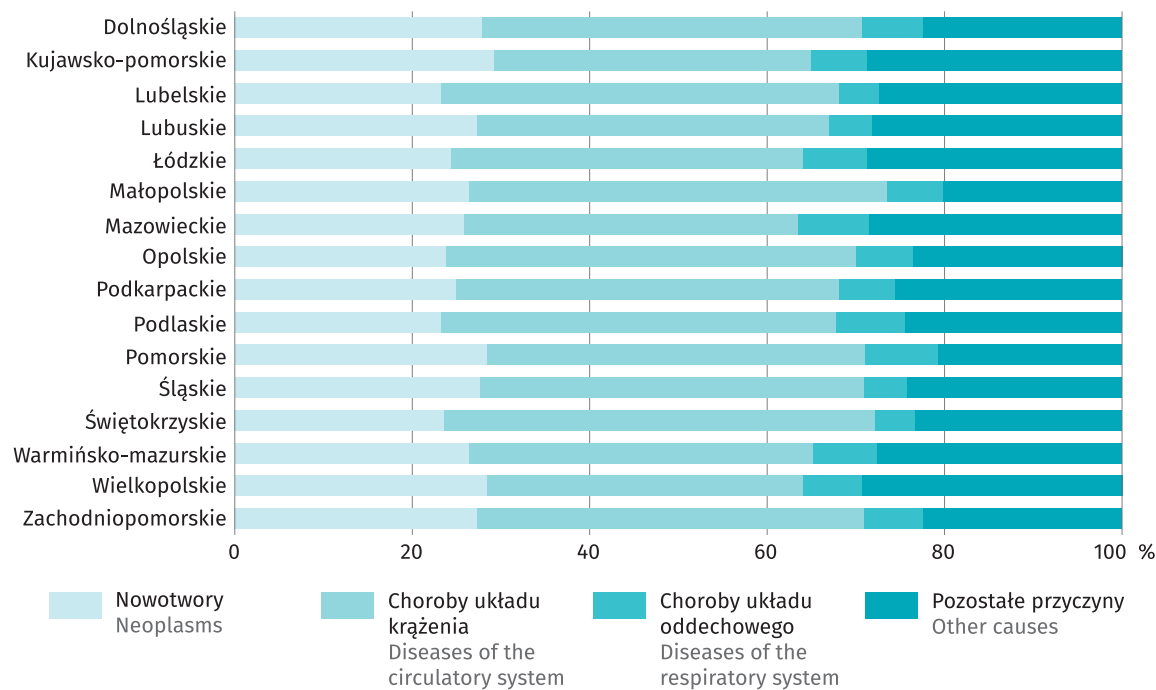
ry system (4.4 deaths in 2010). In terms of the death rate regarding diseases of the circulatory system (per 1000 population), the Kujawsko-Pomorskie Voivodship ranked second among voivodships (after the Wielkopolskie Voivodship). Mortality due to diseases of the circulatory system was higher among women (55.0% of total deaths caused by these diseases) than men.

In 2017, the death rate for people aged 65 and over in respect of diseases of the circulatory system decreased as compared to 2010. These diseases accounted for 86.9% of causes of deaths in this age group. In the analysed year there were recorded 197.3 deaths per 100 thousand males aged 65 and more due to diseases of the circulatory system (in 2010, 297.6 deaths per 100 thousand males). At the same time, the analogous female rate decreased from 270.8 deaths per 100 thousand females to 188.1 deaths in 2017.

In 2017, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there were 6.2 thousand deaths due to neoplasms, 6.5% more than in 2010. In the analysed year neoplasms were the cause of 29.3% of all deaths in the voivodship. 53.0% of deaths caused by neoplasms concerned males. There were recorded 3.0 deaths per 1000 population caused by neoplasms (in 2010, 2.8 deaths). In terms of the de-

Wykres 12. Struktura zgonów według przyczyn i województw w 2017 r.

Chart 12. Structure of deaths by causes and voivodships in 2017

(w 2010 r. 2,8 zgonów). Pod względem wskaźnika natężenia województwo kujawsko-pomorskie znalazło się na 13 miejscu (więcej przypadków tylko w województwach: śląskim, dolnośląskim i łódzkim).

Choroby układu oddechowego były przyczyną 1,3 tys. zgonów w 2017 r., co stanowiło 6,3% ogółu zgonów w województwie. Liczba zgonów spowodowanych tymi schorzeniami zwiększyła się w porównaniu z 2010 r. o 4,7%.

Istotną grupę zgonów stanowią również zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu (m.in. wypadki komunikacyjne, urazy, zatrucia, samobójstwa czy zabójstwa) oraz choroby układu trawiennego – były one powodem odpowiednio 4,3% i 4,2% wszystkich zgonów.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2017 r. głównymi przyczynami 107 zgonów niemowląt były stany powstające w okresie okołoporodowym (59,8%), wady rozwojowe wrodzone, zniekształcenia i aberracje chromosomowe (37,4%) oraz zespół zaburzeń oddychania noworodka (34,6%).

ath rate, the Kujawsko-Pomorskie Voivodship ranked thirteenth (higher values of the indicator were recorded only for the following voivodships: Śląskie, Dolnośląskie and Łódzkie).

The cause of 1.3 thousand deaths in 2017 were diseases of the respiratory system, which accounted for 6.3% of all deaths in the voivodship. The number of deaths caused by these diseases increased by 4.7% as compared to 2010.

A significant group of causes are also external causes of death (including transport accidents, injuries, poisoning, suicides or murders) and diseases of the digestive system – they were the cause of 4.3% and 4.2% of all deaths, respectively.

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2017, the main causes of 107 infant deaths were those occurring in the perinatal period (59.8%), congenital malformations, deformities and chromosomal aberrations (37.4%) and infant respiratory distress syndrome (34.6%).

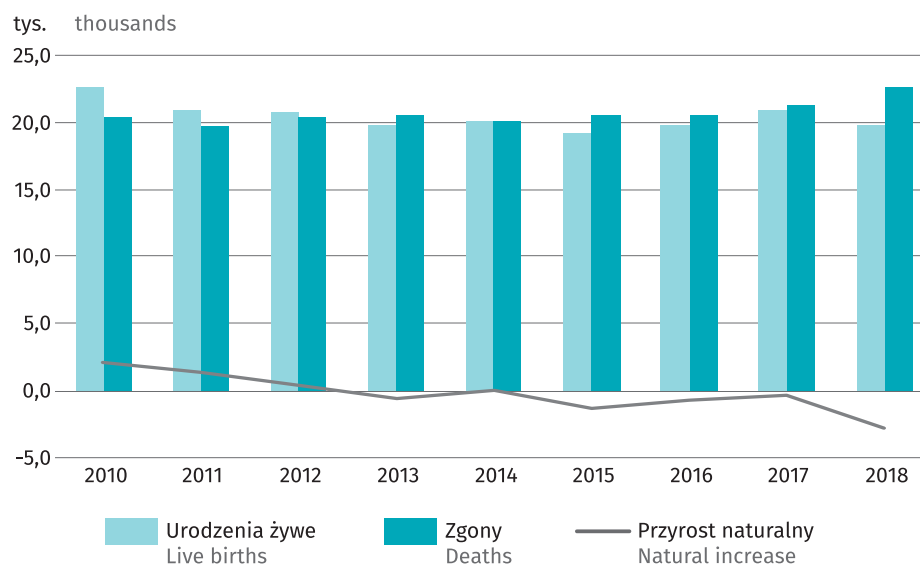
Przyrost naturalny

Znaczna przewaga liczby zgonów nad liczbą urodzeń w województwie kujawsko-pomorskim skutkuje trwającym od 2013 r. ubytkiem naturalnym ludności (z wyjątkiem 2014 r. gdy odnotowano nieznaczny dodatni przyrost).

Natural increase

A significant prevalence of deaths over births in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship results in a natural population decrease lasting from 2013 (except for 2014 when a slight positive increase was recorded). The

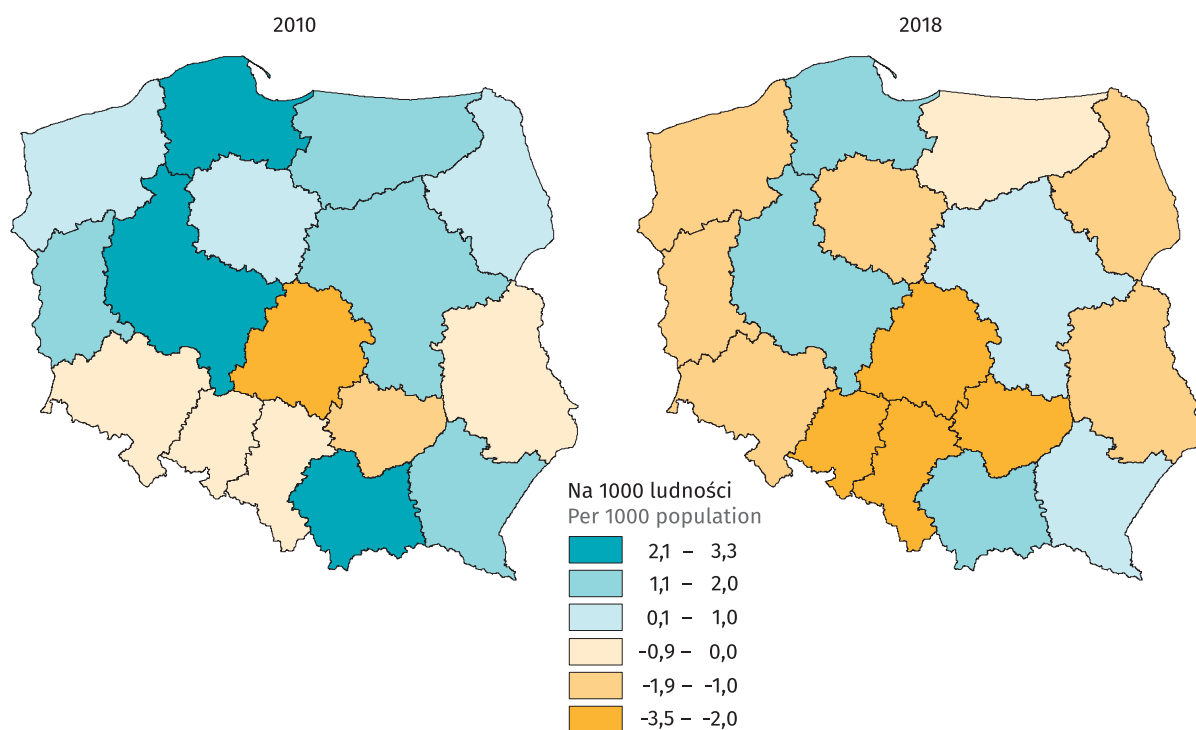
Wykres 13. Ruch naturalny ludności
Chart 13. Vital statistics of the population

rost). Różnica między liczbą urodzeń i zgonów (przyrost naturalny) wyniosła w 2018 r. minus 2,8 tys. osób i był to największy ubytek notowany w latach 2010–2018. W 2010 r. przyrost naturalny wyniósł 2,1 tys. osób. W 2018 r. współczynnik przyrostu naturalny liczony na 1000 osób wyniósł minus 1,3 osoby (wobec 1,0 osób w 2010 r.) i odbiegał od ogólnokrajowego współczynnika wynoszącego minus 0,7 na 1000 osób. Największy współczynnik przyrostu naturalnego wystąpił w województwie pomorskim (1,8 osób), natomiast najmniejszy w województwie łódzkim (minus 3,5 osób).

difference between the number of births and deaths (natural increase) in 2018 was minus 2.8 thousand persons and it was the largest loss recorded in the years 2010–2018. In 2010, natural increase amounted to 2.1 thousand people. In 2018, the natural increase rate per 1000 population amounted to minus 1.3 persons (1.0 persons in 2010) and differed from the national rate, which amounted to minus 0.7 per 1000 population. The highest natural increase rate occurred in the Pomorskie Voivodship (1.8 persons), while the lowest in the Łódzkie Voivodship (minus 3.5 persons).

Mapa 6. Przyrost naturalny według województw
Map 6. Natural increase by voivodships

Analizując relację urodzeń i zgonów w latach 2010–2018 w województwie kujawsko-pomorskim pogorszyła się dynamika demograficzna (relacja liczby urodzeń żywych przypadająca na 1 zgon). W 2018 r. na 1 zgon przypadło 0,88 urodzeń żywych, podczas gdy w 2010 r. relacja ta była odwrotna (1,10 urodzeń przypadająco na 1 zgon).

When analysing the relationship between births and deaths in 2010–2018 in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, it can be noted that the demographic dynamics rate (the ratio of the number of live births per 1 death) deteriorated. In 2018 there were 0.88 live births per 1 death, while in 2010 this ratio was reversed (1.10 births per 1 death).

Rozdział 3

Chapter 3

Migracje ludności na pobyt stały

Migration of the population for permanent residence

Drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym na zmianę liczby ludności są migracje. W latach 2010–2018 w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano przewagę odpływu migracyjnego ludności na pobyt stały nad jej napływem.

The second factor, besides the natural increase, affecting the population size is migration. In the years 2010–2018 an advantage of migration outflow of the population for permanent residence over migration inflow was recorded in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship.

Migracje ogółem

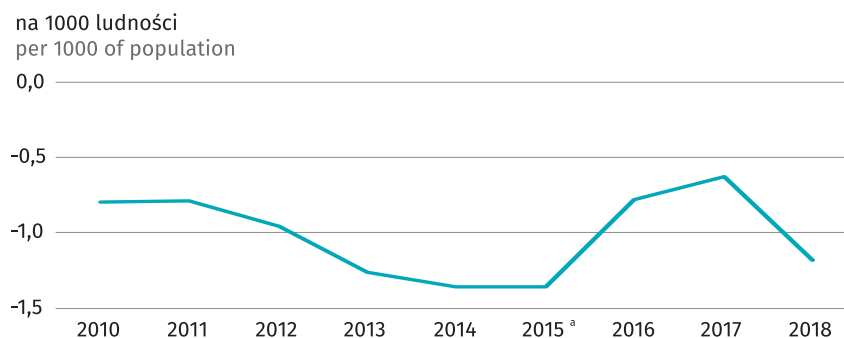
W województwie kujawsko-pomorskim skumulowane saldo migracji na pobyt stały w latach 2010–2018 wyniosło minus 19,1 tys. osób. W latach 2014 i 2015¹ ujemne saldo migracji należało do najniższych w analizowanym okresie i wyniosło po minus 2,8 tys. osób. W kolejnych dwóch latach sytuacja uległa poprawie, gdyż saldo migracji osiągnęło minus 1,6 tys. osób w 2016 r. i minus 1,3 tys. osób w 2017 r.

Total migration

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, cumulative net migration for permanent residence in the years 2010–2018 amounted to minus 19.1 thousand persons. In 2014 and 2015¹ a negative net migration was among the lowest in the analysed period and amounted to minus 2.8 thousand persons in each year. In the next two years, the situation improved, as net migration was minus 1.6 thousand persons in 2016 and minus 1.3 thousand persons in 2017.

Wykres 14. Ogólne saldo migracji na pobyt stały

Chart 14. Total net migration for permanent residence

a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz uwagi metodologiczne, str. 61.

a For calculation net migration data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

1 Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz uwagi metodologiczne, str. 61.

1 For calculation net migration data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

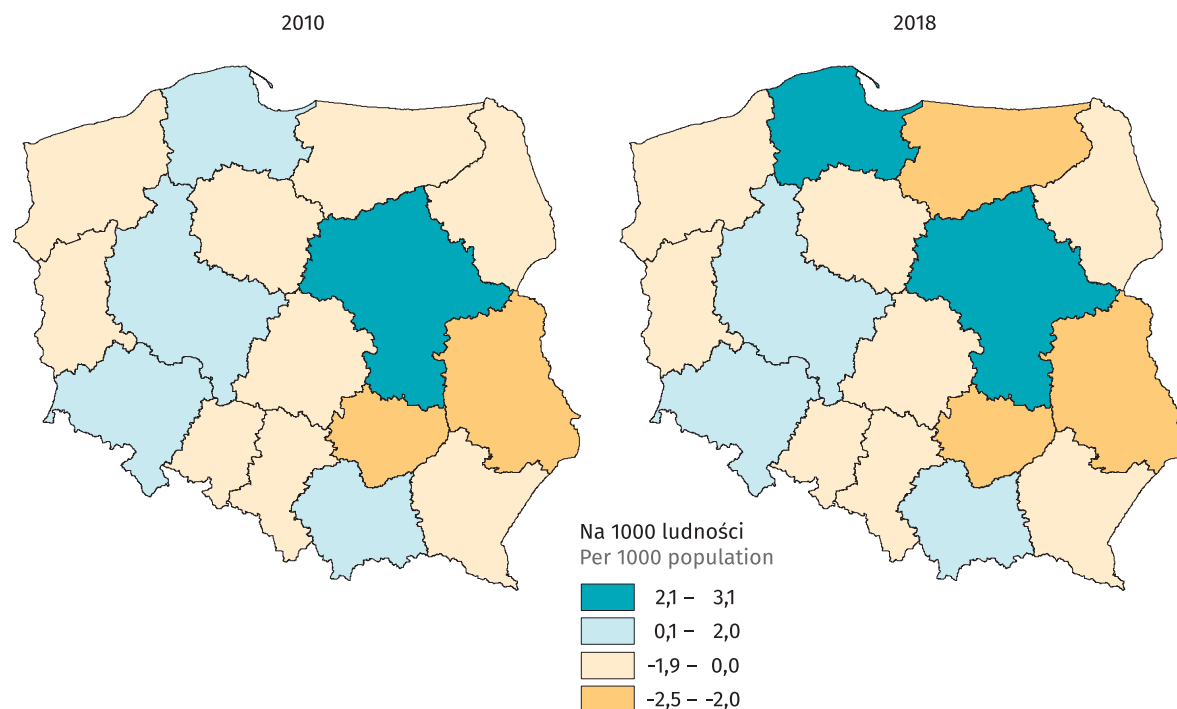
W 2018 r. saldo migracji zmniejszyło się w porównaniu z 2010 r. z minus 1,7 tys. osób do minus 2,5 tys. osób. Wzrosła zarówno liczba osób wymeldowanych (z miejsca zamieszkania odpłynęło 26,2 tys. osób), jak i zameldowanych (napłynęło 23,8 tys. osób); było to w stosunku do 2010 r. więcej odpowiednio o 4,3% i o 1,3%. Współczynnik ogólnego salda migracji wyniósł w 2018 r. minus 1,2 osoby na 1000 osób (wobec minus 0,8 w 2010 r.).

Tylko w pięciu województwach odnotowano dodatnie saldo migracji na pobyt stały, a najwyższe wystąpiło w województwie mazowieckim, gdzie wyniosło 3,1 migrantów na 1000 osób. Najwyższy ubytek migracyjny w przeliczeniu na 1000 osób wystąpił w województwie lubelskim (minus 2,5 osoby).

In 2018, a net migration decreased in comparison to 2010 from minus 1.7 thousand to minus 2.5 thousand persons. Both the number of persons who were de-registered from permanent residence (26.2 thousand persons moved away from the voivodship) and the number of persons registered for permanent residence (23.8 thousand moved to the voivodship) increased; in relation to 2010 it was more by 4.3% and 1.3%, respectively. The total net migration rate in 2018 was minus 1.2 persons per 1000 population (against minus 0.8 in 2010).

A positive net migration for permanent residence was observed only in five voivodships, with the highest value, amounting to 3.1 migrants per population, for the Mazowieckie Voivodship. The largest migration loss per 1000 population occurred in the Lubelskie Voivodship (minus 2.5 persons).

Mapa 7. Ogólne saldo migracji na pobyt stały według województw
Map 7. Total net migration for permanent residence by voivodships

Migracje wewnętrzne stanowiły zdecydowaną większość wszystkich migracji na pobyt stały (97,8% napływu i 98,3% odpływu). W 2018 r. z województwa kujawsko-pomorskiego do innych województw odpłynęło 26,8% ogółu migrantów na pobyt stały (wzrost udziału o 2,7 p. proc. w stosunku do 2010 r.), a spoza granic województwa napłynęło 18,9% migrantów ogółem (spa-

Internal migration constituted the vast majority of total migration for permanent residence (97.8% of the inflow and 98.3% of the outflow). In 2018, 26.8% of total migrants moved from the Kujawsko-Pomorskie Voivodship to other voivodships for permanent residence (the share increased by 2.7 percentage points as compared to 2010), whereas 18.9% of total migrants

dek udziału o 0,7 p. proc.).

Nieznacznie zwiększył się w stosunku do 2010 r. udział zameldowań wewnętrzzwojewódzkich (wzrost o 0,8 p. proc., tj. do 78,9%).

W 2018 r. migracje zagraniczne stanowiły zaledwie 2,2% napływu migracyjnego i 1,7% odpływu migracyjnego z województwa kujawsko-pomorskiego.

moved to the voivodship from outside the region (the share increased by 0.7 percentage points).

The share of intravoivodship registrations for permanent residence increased slightly as compared to 2010 (an increase of 0.8 percentage points, to the level of 78.9%).

In 2018, international migration accounted for only 2.2% of the migration inflow and 1.7% of migration outflow from the Kujawsko-Pomorskie Voivodship.

Tablica 9. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały
Table 9. Internal and international migration for permanent residence

LATA YEARS	Ogólne saldo migracji stałej Total net migration for permanent residence	Saldo migracji wewnętrznych Net internal migration	Saldo migracji zagranicznych Net international migration	Ogólne saldo migracji stałej Total net migration for permanent residence	Saldo migracji wewnętrznych Net internal migration	Saldo migracji zagranicznych Net international migration
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers			na 1000 osób per 1000 population		
2010	-1683	-1443	-240	-0,8	-0,7	-0,1
2015	-2849 ^a	-1749	.	-1,4 ^a	-0,8	x
2016	-1622	-1719	97	-0,8	-0,8	0,0
2017	-1304	-1515	211	-0,6	-0,7	0,1
2018	-2463	-2541	78	-1,2	-1,2	0,0

a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz uwagi metodologiczne, str. 61.

a For calculation net migration data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

Migracje wewnętrzne

W poszczególnych latach 2010–2018 w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano ujemne saldo migracji wewnętrznych, tj. wewnątrzwojewódzkich i międzywojewódzkich. Saldo migracji wewnętrznych w 2018 r. było najniższe w okresie analizowanych dziewięciu lat.

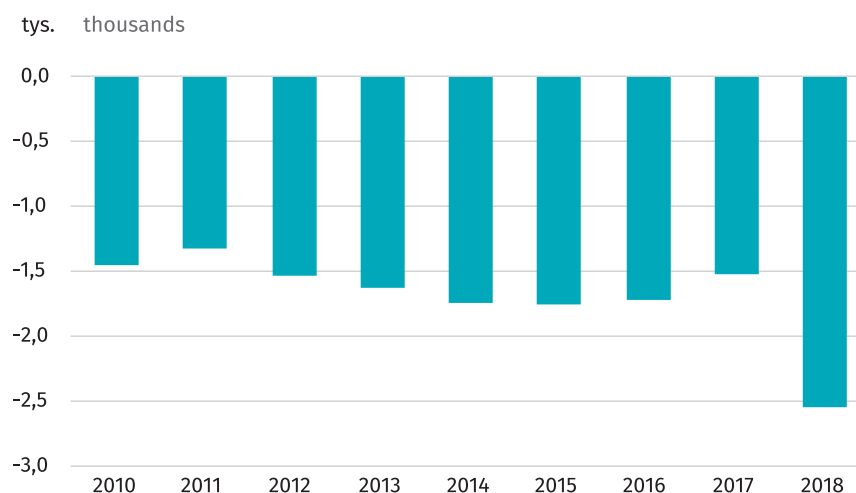
W 2018 r. saldo migracji wewnętrznych obniżyło się o 1,1 tys. osób w porównaniu z 2010 r. i wyniosło minus 2,5 tys. osób. Odnotowano wzrost zarówno zameldowań jak i wymeldowań w ruchu wewnętrznym w 2018 r. w stosunku do 2010 r., odpowiednio do 23,2 tys. osób i do 25,8 tys. osób. Oznacza to wzrost w stosunku do 2010 r. odpowiednio o 1,3% i o 5,7%. Współczynnik salda migracji wewnętrznych wyniósł w 2018 r. minus 1,2 osoby na 1000 ludności (w 2010 r. wyniósł minus 0,7 osoby).

Internal migration

In individual years of the period 2010–2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there was a negative net internal migration, i.e. a negative balance of intravoivodship and intervoivodship migration. Net internal migration in 2018 was the lowest of the analysed nine years.

In 2018, a net internal migration was by 1.1 thousand persons lower than in 2010 and amounted to minus 2.5 thousand persons. There was an increase in registrations and deregistrations in internal migration in 2018 compared to 2010, to 23.2 thousand persons and 25.8 thousand persons, respectively. This means an increase compared to 2010 by 1.3% and 5.7%, respectively. The net internal migration rate in 2018 amounted to minus 1.2 persons per 1000 population (in 2010 it was minus 0.7 person).

Wykres 15. Saldo migracji wewnętrznych
Chart 15. Net internal migration

Większość zameldowań, jak i wymeldowań odnotowano w granicach województwa kujawsko-pomorskiego – migracje w ruchu wewnątrzwojewódzkim (18,7 tys. osób) stanowiły 80,7% zameldowań i 72,7% wymeldowań w ramach migracji wewnętrznych.

Na zmniejszenie liczby ludności w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. wpłynął odpływ znacznej liczby mieszkańców do innych województw (7,0 tys. osób), przy saldzie migracji międzywojewódzkiej minus 2,5 tys. osób (tj. najniższym saldzie w okresie ostatnich dziewięciu lat).

Do województwa kujawsko-pomorskiego w 2018 r. najczęściej przeprowadziło się mieszkańców województwa wielkopolskiego (0,9 tys. osób). Dużo osób pochodziło również z województw pomorskiego i mazowieckiego. Z tych trzech województw pochodziło 51,9% ogółu migrantów (2,3 tys. osób).

W 2018 r. większość spośród ogółu wymeldowań z województwa kujawsko-pomorskiego do innych województw była skierowana do: pomorskiego (25,7%), wielkopolskiego (22,4%) oraz mazowieckiego (21,0%). Łącznie do tych trzech województw wyprowadziło się prawie 5 tys. osób.

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w 2010 r., kobiety stanowiły większość wśród osób migrujących w granicach Polski (53,0% napływu i 53,2% odpływu migracyjnego międzywojewódzkiego). Więcej kobiet, bo 13,7 tys., wymeldowało się, a ponad 12,3 tys. kobiet zameldowało się na stałe w nowym

The majority of deregistrations and registrations concerned population movement within the borders of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship – intravoivodship migration flows (18.7 thousand persons) accounted for 80.7% of registrations and 72.7% of deregistrations within internal migration.

The outflow of a significant number of population to other voivodships (7.0 thousand persons), with net intervoivodship migration amounting to minus 2.5 thousand persons (the lowest net migration in the last nine years) contributed to a decrease in the population size of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018.

The most persons among those who moved to the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018 were the inhabitants of the Wielkopolskie Voivodship (0.9 thousand persons). Many persons also came from the Pomorskie and Mazowieckie voivodships. 51.9% of total migrants came from these three voivodships (2.3 thousand persons).

In 2018, the majority of all deregistrations from the Kujawsko-Pomorskie Voivodship to other voivodships concerned persons moving to the following voivodships: Pomorskie (25.7%), Wielkopolskie (22.4%) and Mazowieckie (21.0%). In total, almost 5 thousand persons moved to these three voivodships.

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, as in 2010, females constituted the majority of persons migrating within Poland (53.0% of the inflow and 53.2% of the intervoivodship migration outflow). More females,

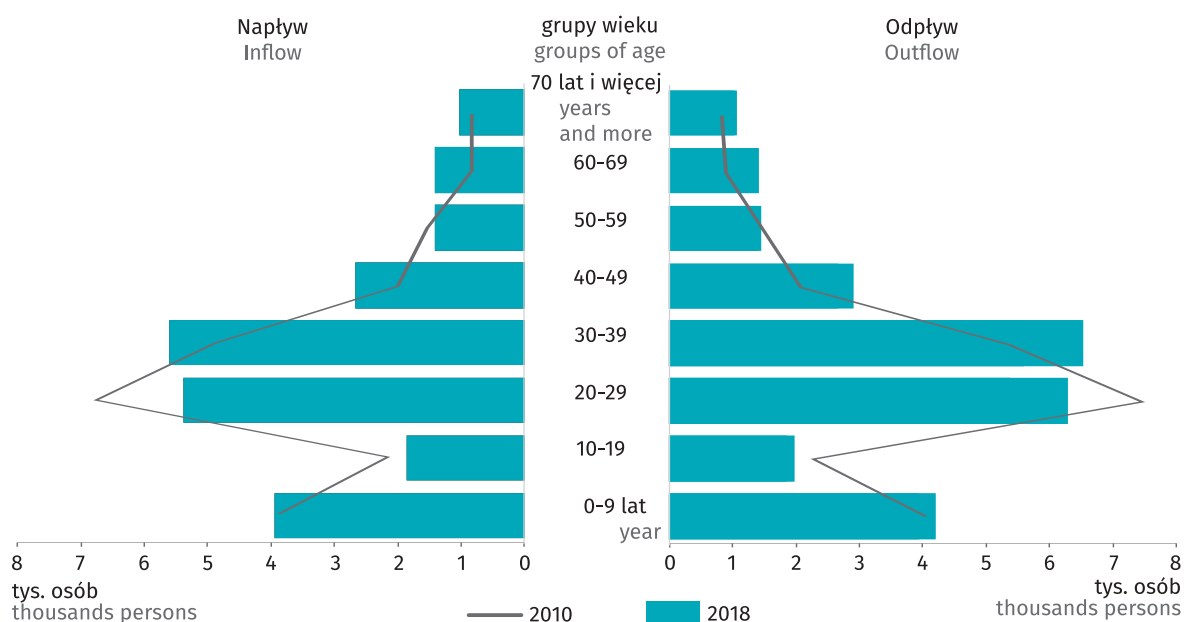
miejscu zamieszkania.

Analizując wiek migrantów najbardziej skłonne do migracji były osoby w wieku 25–29 lat. W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim osoby w tej grupie wieku stanowiły 15,8% napływu i 16,9% odpływu migracyjnego na pobyt stały. Znaczną grupę stanowiły również osoby w wieku 30–34 lata (odpowiednio 14,0% i 14,9% udziału). Dzieci w wieku 0–14 lat stanowiły 21,6% napływu i 20,7% odpływu migracyjnego.

that is 13.7 thousand, were deregistered than registered in new places (12.3 thousand) for permanent residence.

When analysing the age of migrants, it can be noted that persons aged 25–29 were the most inclined to migrate. In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, persons in this age group accounted for 15.8% of the migration inflow and 16.9% of the migration outflow for permanent residence. A considerable group were also persons aged 30–34 years (the share amounted to 14.0% and 14.9%, respectively). Children aged 0–14 years constituted 21.6% of inflow and 20.7% of the migration outflow.

Wykres 16. Migracje wewnętrzne według grup wieku
Chart 16. Internal migration by age groups

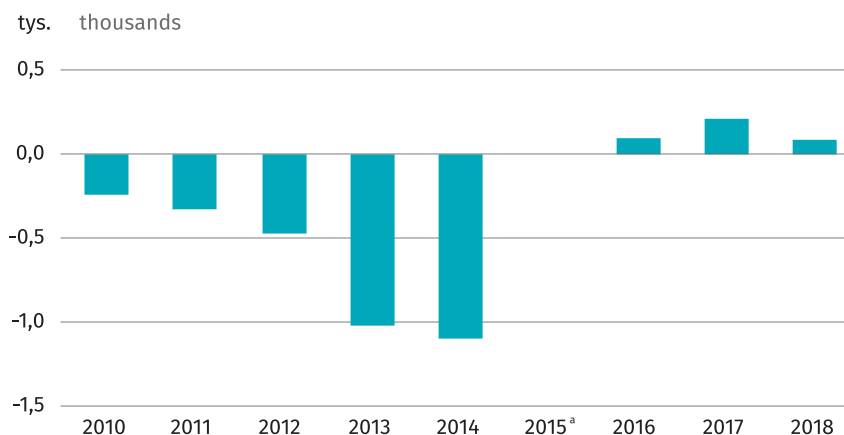
Migracje zagraniczne

W województwie kujawsko-pomorskim od 2016 r. utrzymuje się dodatnie saldo migracji zagranicznej – w 2018 r. wyniosło 78 osób. Z zagranicy do województwa kujawsko-pomorskiego na pobyt stały przybyło 529 osób, zaś z województwa za granicę wyjechało 451 osób. W porównaniu z 2010 r. liczba imigrantów nieznacznie zwiększyła się (o 0,6%), natomiast odnotowano znaczny spadek liczby emigrantów (w porównaniu z 2010 r. spadek o 41,1%).

International migration

A positive net international migration has been recorded in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship since 2016 – in 2018 it amounted to 78 persons. 529 persons came to the Kujawsko-Pomorskie Voivodship for permanent residence from abroad, whereas 451 persons went abroad from the voivodship. In comparison to 2010, the number of immigrants increased slightly (by 0.6%), while a significant decrease in the number of emigrants was recorded (a decrease of 41.1% compared to 2010).

Wykres 17. Saldo migracji zagranicznych
Chart 17. Net international migration

^a Brak danych o migracjach zagranicznych za 2015 r. Patrz uwagi metodologiczne, str. 61.
^a No data on international migration for 2015. See methodological notes on page 61.

Do województwa kujawsko-pomorskiego w 2018 r. najwięcej z zagranicy przeprowadziło się mieszkańców Wielkiej Brytanii (183 osoby); był to również najczęstszy kierunek emigracji (saldo migracji wyniosło minus 5 osób, w 2010 r. minus 62 osoby). Popularnym kierunkiem migracji były również Niemcy (wyemigrowało 121 osób a przybyło 95 osób). W 2010 r. saldo migracji dla Niemiec wyniosło minus 122 osoby. Znaczny wzrost liczby imigrantów na pobyt stały odnotowano wśród obywateli Ukrainy – z 14 osób w 2010 r. do 39 osób w 2018 r.

Wśród emigrantów, jak i imigrantów przeważali mężczyźni, którzy stanowili odpowiednio 55,2% i 57,5% danej grupy migrantów.

Imigrujące dzieci (0–14 lat) stanowiły 56,0% osób przybywających z zagranicy w celu osiedlenia się, w tym dzieci w wieku 0–4 lata stanowiły 41,8% imigracji ogółem. Znacznie mniej dzieci wyemigrowało (62 osoby) niż przybyło z zagranicy. Saldo migracji zagranicznej wśród dzieci wyniosło w 2018 r. 234 osoby.

Wśród dorosłych dominowali imigranci w wieku 30–34 lata oraz 35–39 lat – łącznie stanowili 13,2% imigrantów ogółem. Wśród emigrantów przewagę stanowiły osoby w wieku 40–44 lata (69 osób). Osoby w wieku 30–44 lata stanowiły 43,9% emigracji ogółem.

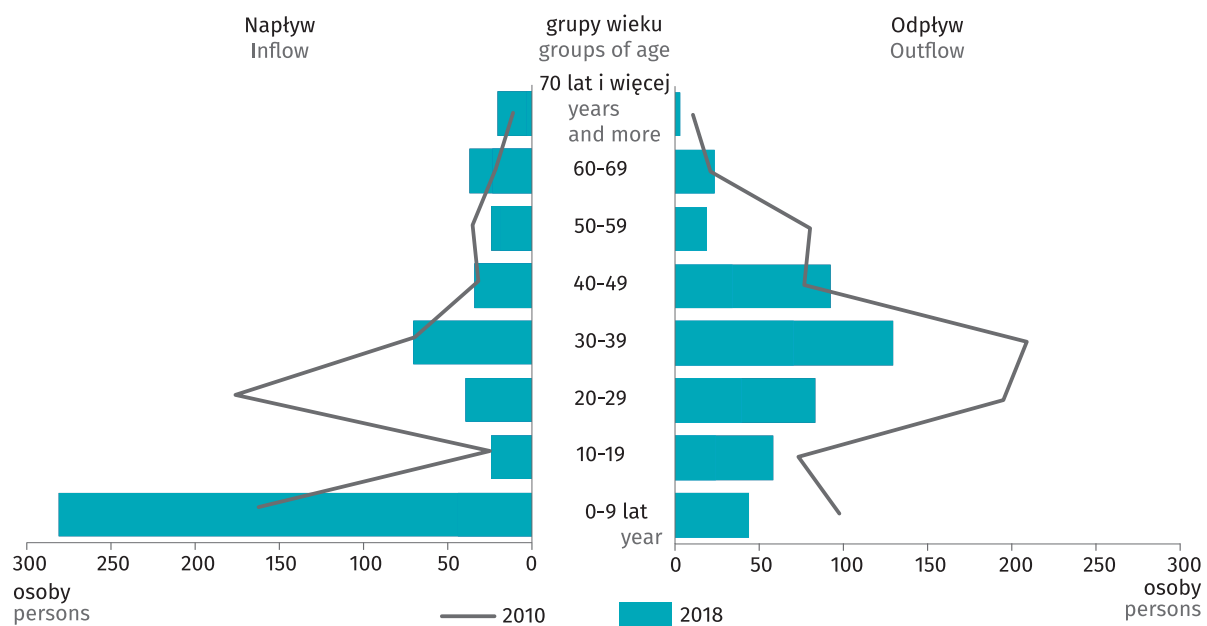
The most persons among those who moved to the Kujawsko-Pomorskie Voivodship from abroad were residents of the United Kingdom (183 persons); that country was also the most favoured migration destination (net migration was minus 5 persons, in 2010 it was minus 62 persons). Another popular migration destination was Germany (121 persons emigrated to that country and 95 persons came from there). In 2010, net migration from the voivodship to Germany was minus 122 persons. A significant increase in the number of immigrants for permanent residence was recorded among Ukrainian citizens – from 14 persons in 2010 to 39 persons in 2018.

Among the emigrants and immigrants, the majority were males, who accounted for 55.2% and 57.5% of a given migrant group, respectively.

Immigrating children (0–14 years) accounted for 56.0% persons coming from abroad to settle down, including children aged 0–4 years, who represented 41.8% of the total number of immigrants. Much fewer children emigrated (62 persons) than came from abroad. Net international migration among children in 2018 amounted to 234 persons.

Immigrants aged 30–34 years and 35–39 years dominated among adults – they jointly constituted 13.2% of the total number of immigrants. Among emigrants, the most numerous were persons aged 40–44 years (69 persons). Persons aged 30–44 years accounted for 43.9% of total emigrants.

Wykres 18. Migracje zagraniczne według grup wieku
 Chart 18. International migration by age groups

Rozdział 4

Chapter 4

Wewnątrzwojewódzkie zróżnicowanie procesów demograficznych Intravoivodship diversity of demographic processes

Wewnątrzwojewódzkie zróżnicowanie procesów demograficznych można rozpatrywać w kontekście procesów suburbanizacji zmierzających do koncentracji ludności w zewnętrznej części miast wojewódzkich oraz w aspekcie drugiego przejścia demograficznego, prowadzących do spadku poziomu dzietności poniżej granicy zastępowalności pokoleń. Konsekwencją tych przemian jest obecnie zwiększenie poziomu starości demograficznej i przyspieszenie dynamiki starzenia się ludności. Wymienione zmiany demograficzne w latach 2010–2018 zachodziły z różnym natężeniem w różnych częściach województwa. Przyczyniły się do tego wewnętrzne przemieszczenia ludności pomiędzy miastami a wsią oraz odmiennie przebiegające zachowania prokreacyjne w dużych miastach i na obszarach wiejskich. Spadek natężenia urodzeń doprowadził do ubytku naturalnego ludności (głównie w dużych miastach).

Stan i struktura ludności

W obecnej strukturze administracyjnej województwa kujawsko-pomorskiego wyodrębnia się następujące jednostki podziału terytorialnego: 19 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu, 144 gminy (17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich, 92 wiejskie). W województwie są zlokalizowane 52 miasta, w tym 35 miast w gminach miejsko-wiejskich.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, w 2018 r. liczba ludności zamieszkała w miastach zmniejszyła się od 2010 r. o 43,5 tys. osób (z 60,6% do 59,1% ogółu ludności w 2018 r.). Natomiast o 22,6 tys. zwiększyła się liczba mieszkańców wsi. Zmiany te były spowodowane w dużej mierze migracjami z dużych ośrodków miejskich na tereny otaczające, należące już do terenów administracyjnie wyodrębnianych jako obszary wiejskie.

Intravoivodship diversity of demographic processes may be considered in the context of suburbanisation processes leading to the concentration of population in outer areas of the capitals of the voivodship and in the aspect of the second demographic transition, leading to a decline in the level of fertility below the threshold for generation replacement. The consequence of these changes is currently an increase in the rate of demographic ageing and the acceleration of population ageing dynamics. The above-mentioned demographic changes in the years 2010–2018 occurred with varying intensity in various parts of the voivodship. The reason for that were internal population movements between urban areas and rural areas as well as different reproductive behaviours in large cities and rural areas. The drop in the intensity of childbearing led to natural population decrease (mainly in large cities).

Size and structure of population

In the current administrative structure of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, there are the following units of territorial division: 19 powiats, 4 cities with powiat status, 144 gminas (17 urban, 35 urban-rural, 92 rural). There are 52 towns in the voivodship, including 35 towns in urban-rural gminas.

Taking into account the place of residence, in 2018 the number of people living in urban areas decreased from 2010 by 43.5 thousand (from 60.6% to 59.1% of the total population in 2018). However, the number of rural residents increased by 22.6 thousand. These changes were largely caused by migrations from large urban centres to the surrounding areas, already being part of areas administratively distinguished as rural areas.

Tablica 10. Stan ludności, stopa przyrostu rzeczywistego, przyrost naturalny oraz saldo migracji stałej według miejsca zamieszkania**Table 10. Size of the population, actual increase rate, natural increase and net migration for permanent residence by place of residence**

LATA YEARS	Ludność w tys. (stan w dniu 31 XII) Population in thousands (as of 31 XII)	Stopa przyrostu/ ubytku rzeczywiste- go w % Actual increase/ decrease rate in %	Przyrost naturalny Natural increase			Saldo migracji na pobyt stały Net migration for permanent residence		
			razem total	urodzenia żywe live births	zgony deaths	razem total	wewnętrz- nych internal	zagranicz- nych international
			na 1000 ludności per 1000 population					
Miasta Urban areas								
2010	1271,4	x	0,1	10,0	9,9	-3,1	-2,9	-0,2
2015	1244,1	-0,51	-1,5	8,8	10,3	-3,1 ^a	-2,4	x
2016	1239,3	-0,39	-1,1	9,2	10,3	-2,3	-2,3	0,0
2017	1235,0	-0,35	-1,2	9,6	10,8	-2,2	-2,3	0,1
2018	1227,9	-0,58	-2,4	9,1	11,5	-3,2	-3,3	0,1
Wieś Rural areas								
2010	827,4	x	2,5	11,9	9,5	2,7	2,7	0,0
2015	842,1	0,31	0,6	9,7	9,1	1,3 ^a	1,4	x
2016	844,6	0,30	0,8	10,0	9,2	1,5	1,4	0,1
2017	847,9	0,39	1,4	10,7	9,3	1,7	1,6	0,1
2018	849,9	0,23	0,2	10,2	10	1,8	1,7	0,0

a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r. Patrz wyjaśnienia metodologiczne, str. 61.

a For calculation net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used. See methodological notes on page 61.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. w miastach na 1 km² przypadają 1481 osób, z kolei na wsiach 50 osób. W ujęciu powiatowym najgęściej zaludnione były miasta na prawach powiatu – Bydgoszcz (1990 osób/1 km²), Toruń (1746 osób/1 km²), Grudziądz (1646 osób/1 km²), Włocławek (1314 osób/1 km²), a wśród pozostałych powiatów – inowrocławski i aleksandrowski (odpowiednio 131 i 116 osób na 1 km²). Najmniejsze zaludnienie zanotowano w powiatach: tucholskim (45 osób/1 km²), sępoleńskim (52 osoby/1 km²) oraz grudziądzkim (55 osób/1 km²). Co ciekawe, najgęściej zaludnioną gminą w województwie w 2018 r. nie było m. Bydgoszcz, a gmina miejska Inowrocław (2403 osób/1 km²). Wysokie wartości (poza miastami na prawach powiatu) odnotowano również w gminach miejskich: Chełmża (1854 osoby/1 km²), Aleksandrów Kujawski (1690 osób na 1 km²) oraz Golub-Dobrzyń (1684 osób/1 km²). Najmniej zaludnioną gminą była gmina wiejska Wielka Nieszawka – tylko 24 osoby/1 km².

In the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2018, in urban areas, there were 1481 persons per 1 km², while in rural areas there were 50 persons. In terms of powiat, the most densely populated were the cities with powiat status – Bydgoszcz (1990 persons/1 km²), Toruń (1746 persons/1 km²), Grudziądz (1646 persons/1 km²), Włocławek (1314 persons/1 km²), and among other powiats – inowrocławski and aleksandrowski (131 and 116 persons per 1 km², respectively). The lowest density of population was recorded in the following powiats: tucholski (45 persons/1 km²), sępoleński (52 persons/1 km²) and grudziądzki (55 persons/1 km²). Interestingly, the most densely populated gmina in the voivodship in 2018 was not the city of Bydgoszcz, but the urban gmina of Inowrocław (2403 persons/1 km²). High values (apart from cities with powiat status) were also recorded for urban gminas: Chełmża (1854 persons/1 km²), Aleksandrów Kujawski (1690 persons/1 per 1 km²) and Golub-Dobrzyń (1684 persons/1 km²). The lowest populated gmina was the rural gmina of Wielka Nieszawka – only 24 persons/1 km².

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. Miasta należały do bardziej sfeminizowanych niż wieś, gdyż w miastach kobiety stanowiły 52,7% ogółu ludności miast, a na wsi 49,9% ogółu mieszkańców wsi. W skali województwa pod względem wielkości współczynnika feminizacji dominowały: m. Toruń (115 kobiet na 100 mężczyzn) oraz m. Bydgoszcz i m. Włocławek (po 113). Wysoki współczynnik feminizacji odnotowano również w m. Grudziądz (110) i w powiatach aleksandrowskim i inowrocławskim (po 106). Najmniej sfeminizowane były powiaty: grudziądzki, sępoleński i tucholski (po 100 kobiet na 100 mężczyzn). W ujęciu gminnym najbardziej sfeminizowana była gmina miejska Ciechocinek – tam na 100 mężczyzn przypadało 120 kobiet. Najmniejsze wartości odnotowano w gminach wiejskich Zbójno oraz Sośno (po 93 kobiety na 100 mężczyzn).

Tylko w pięciu powiatach województwa odnotowano w latach 2010–2018 wzrost liczby ludności. Największy przyrost wystąpił w powiatach położonych wokół miast wojewódzkich, tj. w powiecie bydgoskim (wzrost o 10,7%) i toruńskim (wzrost o 9,8%). Najwięcej ludności, bo 5,3%, ubyło w m. Włocławek. W pozostałych miastach na prawach powiatu również odnotowano spadek liczby ludności.

Obserwując zmiany liczby ludności w powiatach według miejsca zamieszkania zauważyć można, że tylko w powiecie brodnickim nastąpił wzrost liczby mieszkańców miast (o 0,8%). Natomiast liczba mieszkańców wsi wzrosła w 10 powiatach.

Analizując zmiany liczby ludności w 2018 r. w porównaniu z 2010 r. w podziale na gminy zauważa się wzrost liczebności głównie w gminach wiejskich oraz w obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich. Najwięcej ludności w porównywanych latach przybyło w gminach otaczających największe miasta w regionie. Największy wzrost odnotowano w gminach wiejskich: Obrowo (wzrost o 35,6%), Osielsko (wzrost o 26,6%) oraz Białe Błota (wzrost o 25,2%).

W analizowanym okresie zmniejszanie się liczby ludności dotyczyło głównie gmin miejskich. Najwięcej ludności, bo 6,8%, ubyło w gminie miejskiej Nieszawa. Ubytek ludności nie dotyczył wyłącznie miast – taka sytuacja miała miejsce także w niektórych gminach wiejskich. Spadek na podobnym poziomie co w Nieszawie odnotowano w gminie wiejskiej Koneck (6,3%) oraz w gminie miejskiej Chełmno (6,0%).

In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there were 106 women per 100 men. The urban population was more female-dominated than the rural population, because women constituted 52.7% of the total urban population, and 49.9% of the total rural population. On a voivodship scale, in terms of the level of the femininity ratio, the following units ranked highest: the city of Toruń (115 women per 100 men) and the cities of Bydgoszcz and Włocławek (113 each). A high femininity ratio was also recorded in the city of Grudziądz (110) and in the aleksandrowski and inowrocławski powiats (106 each). The least feminised powiats were: grudziądzki, sępoleński and tucholski (100 women per 100 men). On a gmina basis, the most feminised was the urban gmina of Ciechocinek – there were 120 women per 100 men. The smallest values were recorded for rural gminas Zbójno and Sośno (93 women per 100 men each).

In the years 2010–2018 only in five powiats of the voivodship there was an increase in the size of population. The largest increase occurred in powiats located around the capitals of the voivodship, i.e. in the bydgoski powiat (an increase of 10.7%) and the toruński powiat (an increase of 9.8%). The largest decrease in the population, by 5.3%, occurred in the city of Włocławek. In others of the cities with powiat status population decrease was recorded.

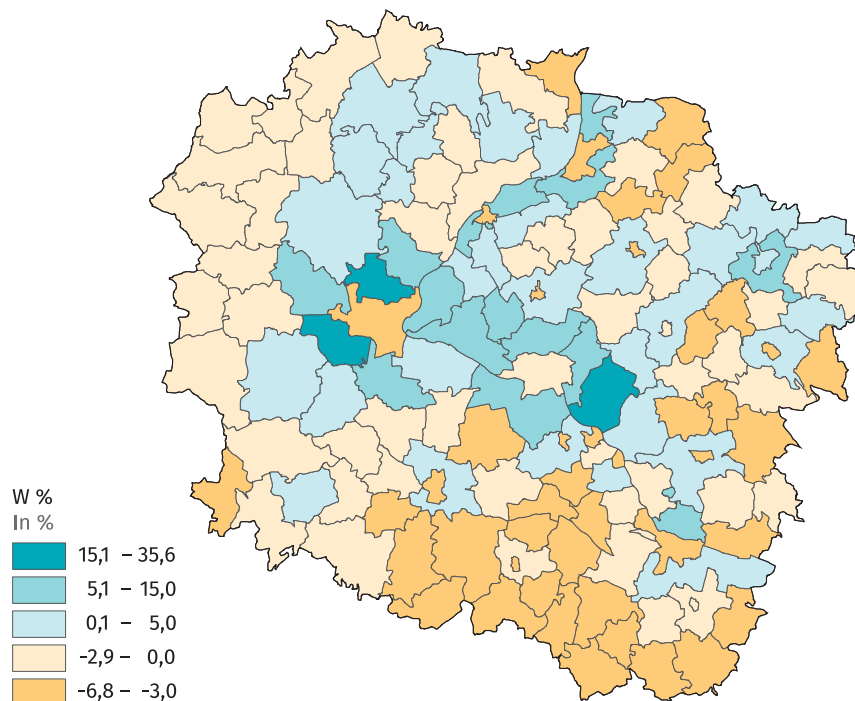
Observing the changes in the number of population in powiats by place of residence, it can be noticed that the brodnicki powiat was the only one, where urban population increase occurred (an increase of 0.8%). The number of rural population increase occurred in 10 powiats.

When analysing population size changes in 2018 compared to 2010 at the gmina level, population growth can be observed mainly in rural gminas and in rural areas of urban-rural gminas. The largest increase in the population size between the compared years took place in gminas surrounding the largest cities in the region. The largest increase was recorded in rural gminas: Obrowo (an increase of 35.6%), Osielsko (an increase of 26.6%) and Białe Błota (an increase of 25.2%).

In the analysed period, the decrease in the population size concerned predominantly urban gminas. The largest decrease in the population, by 6.8 %, occurred in the urban gmina of Nieszawa. A population decline did not concern only urban areas – this was also the case in some rural gminas. The decline at a similar level as

Mapa 8. Zmiana liczby ludności według gmin w 2018 r. (2010=100)

Map 8. Change in population size by gminas in 2018 (2010=100)

Konsekwencją zmian w ruchu naturalnym i wędrownym ludności są przemiany w strukturze wieku populacji, prowadzące najczęściej do zjawiska starzenia się społeczeństwa. Ludność zamieszkała w miastach jest starsza niż osoby mieszkające na wsi – w 2018 r. wiek środkowy ludności miejskiej wyniósł 42,4 lata, zaś dla mieszkańców wsi było to 38,6 lat. Dla porównania w 2010 r. mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego mieli odpowiednio 39,0 lat i 35,3 lata.

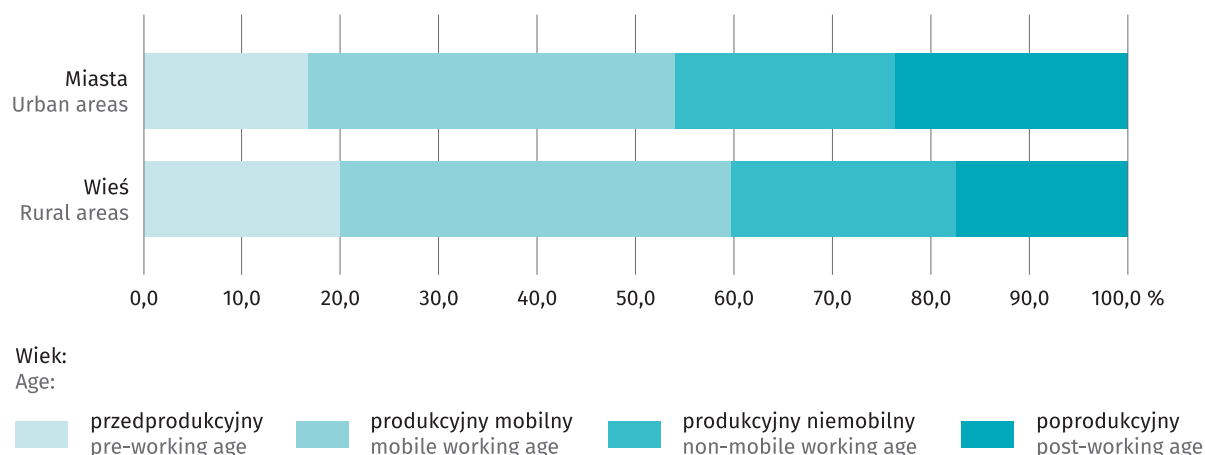
W okresie 2010–2018, w województwie kujawsko-pomorskim liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym zmniejszyła się. Natomiast liczba ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się.

in Nieszawa was recorded in the rural gmina of Konec (6.3%) and in the urban gmina of Chełmno (6.0%).

The consequence of changes in the natural and migratory movements of the population are changes in the age structure of the population, most often leading to population ageing. Population inhabited in urban areas is older than those living in rural areas – in 2018, the median age of the urban population was 42.4 years, while for rural residents it was 38.6 years. For comparison, in 2010, the inhabitants of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship were 39.0 and 35.3 years old, respectively.

In the period 2010–2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship the pre-working and the working age population decreased. However, the post-working age population increased.

Wykres 19. Ludność według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w 2018 r.
Chart 19. Population by economic age groups and place of residence in 2018

W miastach spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 7,9%) był większy niż na wsi (o 7,7%). W 2018 r. w miastach (w przeciwieństwie do wsi) nastąpił spadek liczby osób w wieku mobilnym (o 9,1%). Analizując dane dotyczące ludności w wieku przedprodukcyjnym zauważyć można, że w 2018 r. powiatami z wysokim udziałem tej grupy osób w ludności ogółem były powiaty: toruński (21,4%), bydgoski (20,4%) oraz brodnicki i grudziądzki (po 20,3%). Najniższe udziały odnotowano w dwóch miastach na prawach powiatu m. Włocławek (15,9%) i m. Bydgoszcz (16,0%). W ujęciu gminnym najwyższy udział wystąpił w gminie wiejskiej Obrowo (24,0%), a najniższy w gminie miejskiej Ciechocinek (14,4%).

Różnice między powiatami pod względem udziału ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji sięgały w 2018 r. nieznacznie ponad 4 p. proc. Największe udziały wystąpiły w powiatach otaczających miasta na prawach powiatu. Z kolei najniższe udziały ludności w wieku produkcyjnym w całej populacji odnotowano właśnie w miastach na prawach powiatu. Natomiast gminą o największym udziale ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem była gmina wiejska Bobrowniki (65,5%), a o najmniejszym gmina miejska Ciechocinek (54,7%).

W przypadku ludności w wieku produkcyjnym mobilnym, największe udziały tej grupy w 2018 r. odnotowano w powiatach toruńskim (40,7%), lipnowskim (39,9%) oraz bydgoskim i brodnickim (po 39,7%). Najmniejsze wartości zanotowano w większości miast na prawach powiatu: Włocławku (35,9%), Grudziądzu (36,1%) oraz Bydgoszczy (36,9%). Wśród gmin największym udziałem

The decline in the pre-working age population in urban areas (a decrease of 7.9%) was slightly larger than in rural areas (a decrease of 7.7%). In 2018 in urban areas (as opposed to rural areas) there was a decrease in the number of people in mobile age (a decrease of 9.1%). When analysing data on the pre-working age population, it can be noted that in 2018 the powiats with the high share of this group of people in the total population were powiats: toruński (21.4%), bydgoski (20.4%), as well as brodnicki and grudziądzki (20.3% each). The lowest share were recorded for two cities with powiat status: Włocławek (15.9%) and Bydgoszcz (16.0%). In the gmina profile, the highest share occurred in the rural gmina of Obrowo (24.0%), while the lowest in the urban gmina of Ciechocinek (14.4%).

Differences between powiats in the number of the working age population in the total population in 2018 amounted to slightly more than 4 percentage points. The highest shares occurred in powiats surrounding the cities with powiat status. The lowest shares of working age population in total number were recorded for cities with powiat status. However, the gmina with the largest share of the working age population in the total population was the rural gmina of Bobrowniki (65.5%), while the gmina with the smallest share was the urban gmina of Ciechocinek (54.7%).

In the case of the population of mobile working age, in 2018, the largest shares of this group were recorded for powiats: toruński (40.7%), lipnowski (39.9%), bydgoski and brodnicki (39.7% each). The lowest values were recorded for the majority of cities with powiat status: Włocławek (35.9%), Grudziądz (36.1%) and Bydgoszcz

ludności w wieku produkcyjnym mobilnym charakteryzowała się gmina wiejska Brodnica (42,8%), a najmniejszym gmina miejska Ciechocinek (32,3%).

Nieco inny układ przestrzenny wystąpił w przypadku ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym. Najwyższe udziały tej grupy w populacji ogółem wystąpiły w powiatach włocławskim (24,5%), radziejowskim (24,3%) oraz inowrocławskim (24,1%). Najniższe wartości zanotowano w m. Toruń (21,2%), m. Bydgoszcz (21,8%) oraz w powiecie brodnickim (22,0%). Wśród gmin największy udział tej grupy wieku zanotowano w gminie miejskiej Kowal (26,6%), a najmniejszy w gminie wiejskiej Obrowo (20,4%).

Najwyższe udziały ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ogółem odnotowano we wszystkich miastach na prawach powiatu (Bydgoszcz – 25,3%, Włocławek 25,0% oraz Toruń i Grudziądz – po 23,4%). Najniższe wartości wystąpiły w powiatach otaczających miasta wojewódzkie (toruńskim – 15,8%, bydgoskim – 16,6%) oraz w powiecie grudziądzkim (17,2%). Wśród gmin największy udział ludności w wieku poprodukcyjnym uwidocznił się w gminie miejskiej Ciechocinek (30,9%). Najmniejszy udział tej grupy wieku w ludności ogółem wystąpił w gminie wiejskiej Brodnica (12,8%).

Relacje pomiędzy ekonomicznymi grupami wieku ludności obrazuje współczynnik obciążenia demograficznego, który w tym opracowaniu wyliczono jako liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego w województwie kujawsko-pomorskim wzrósł z 54,7 w 2010 r. do 64,1 w 2018 r. Jego wzrost w 2018 r. odnotowano zarówno w miastach (z 53,5 w 2010 r. do 67,4), jak i na wsi (z 56,5 w 2010 r. do 59,6). W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim współczynnik obciążenia demograficznego osiągnął najwyższy poziom w miastach na prawach powiatu: Bydgoszczy (70,4), Grudziądzu (69,4), Włocławku (69,2) i Toruniu (67,4), a najniższy w otaczających je powiatach: bydgoskim (58,7), toruńskim (59,1), włocławskim (59,4) i grudziądzkim (59,8).

(36.9%). As regards gminas, the largest share of the population of mobile working age characterised the rural gmina of Brodnica (42.8%), while the smallest – the urban gmina of Ciechocinek (32.3%).

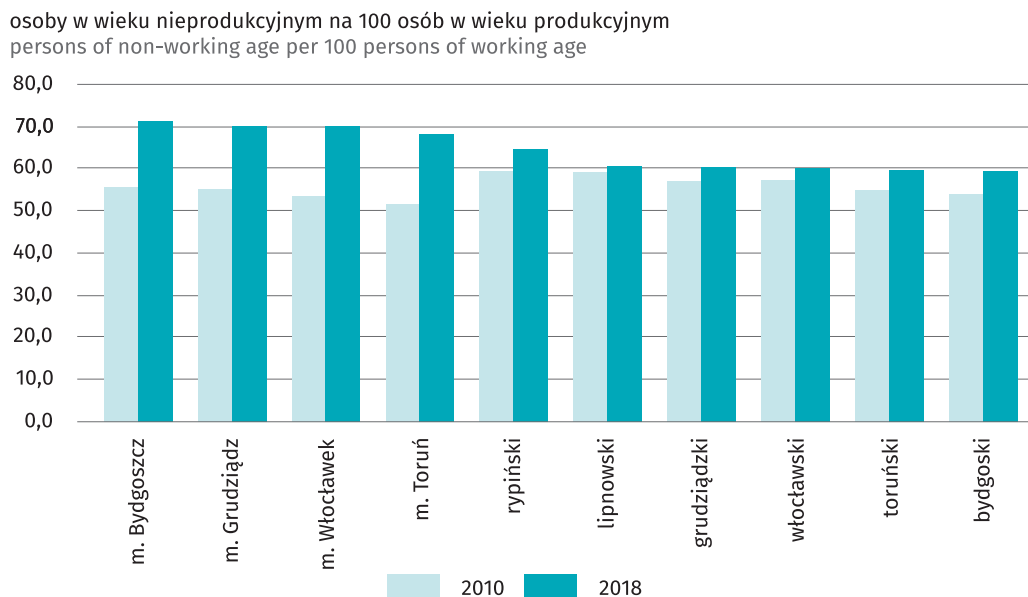
Slightly different spatial arrangement occurred in the case of the non-mobile working age population. The largest shares of this group in the total population were in the włocławski (24.5%), radziejowski (24.3%) and inowrocławski (24.1%) powiats. The lowest values were recorded for the city of Toruń (21.2%), the city of Bydgoszcz (21.8%) and for the brodnicki powiat (22.0%). Among gminas, the largest share of this age group was recorded for the urban gmina of Kowal (26.6%), while the smallest for the rural gmina of Obrowo (20.4%).

The highest shares of the post-working age population in total number were recorded for all cities with powiat status (Bydgoszcz – 25.3%, Włocławek 25.0%, Toruń and Grudziądz – 23.4% each). The lowest values were recorded for powiats surrounding the capital cities of the voivodship (the toruński powiat – 15.8%, the bydgoski powiat – 16.6%) and for the grudziądzki powiat (17.2%). Among gminas, the largest share of the post-working age population was recorded for the urban gmina of Ciechocinek (30.9%). The smallest share of this age group in the total population characterised the rural gmina of Brodnica (12.8%).

Relations between economic age groups of the population are illustrated by the age dependency ratio, which in this study was calculated as the number of persons in non-working age per 100 persons of working age. The age dependency ratio for the Kujawsko-Pomorskie Voivodship increased from 54.7 in 2010 to 64.1 in 2018. There was recorded an increase in the ratio for urban areas from 53.5 to 67.4, whereas for rural areas the ratio increased from 56.5 in 2010 to 59.6 in 2018. In 2018, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the age dependency ratio reached the highest level in the cities with powiat status: Bydgoszcz (70.4), Grudziądz (69.4), Włocławek (69.2) and Toruń (67.4), while the lowest in the surrounding powiats: bydgoski (58.7), toruński (59.1), włocławski (59.4) and grudziądzki (59.8).

Wykres 20. Współczynnik obciążenia demograficznego według wybranych powiatów i miast na prawach powiatu

Chart 20. Demographic dependency ratio by selected powiats and cities with powiat status

Ruch naturalny ludności

Liczba zawieranych małżeństw zależy głównie od struktury ludności według wieku oraz czynników o charakterze społeczno-obyczajowym. Na wsi związki małżeńskie zawierały młodsze osoby niż w miastach – wiek środkowy nowo zamężnych kobiet na wsi wyniósł w 2018 r. 26,9 lat, a mężczyzn – 29,1 lat. W miastach mediana wieku nowożeńców osiągnęła odpowiednio 28,6 lat i 30,9 lat. Odsetek małżeństw wyznaniowych wśród mieszkańców wsi (według miejsca zamieszkania mężczyzny przed ślubem) był znacznie wyższy niż wśród mieszkańców miast i wyniósł 67,0% (w miastach udział wyniósł 53,4%).

Wśród mieszkańców wsi na 1000 osób w wieku 15 lat i więcej przypadało przeciętnie 6,1 zawartych małżeństw, a wśród mieszkańców miast przypadało 5,7 małżeństw). W ujęciu terytorialnym w 2018 r. liczba zawieranych małżeństw na 1000 mieszkańców oscylowała w przedziale od 4,0 (m. Włocławek) do 5,9 (powiat tucholski). Wysokie wartości współczynnika małżeństw zarejestrowano także w powiecie brodnickim (5,7) oraz w powiatach: aleksandrowskim, mogileńskim i rypińskim (po 5,5).

W latach 2010–2018 wzrost współczynnika małżeństw wystąpił tylko w dwóch powiatach tucholskim (wzrost

Vital statistics of population

The number of contracted marriages depends mainly on the age structure of the population and socio-moral factors. In rural areas marriages contracted younger people than in urban areas – the middle age of newly married women in rural areas amounted to 26.9 years in 2018, and men – 29.1 years. In urban areas the median age of bridegrooms and brides was 28.6 years and 30.9 years, respectively. The percentage of church and religious marriages among the residents of rural areas (according to the men's place of residence before marriage) was much higher than among urban areas residents and amounted to 67.0% (in urban areas the share was 53.4%).

Among the rural residents per 1000 population aged 15 and more, there were on average 6.1 marriages, and among urban residents there were 5.5 marriages. On a territorial basis, in 2018, the number of contracted marriages per 1000 inhabitants oscillated in the range from 4.0 (the city of Włocławek) to 5.9 (the tucholski powiat). High values of the marriage rate were also recorded for the brodnicki powiat (5.7 marriages per 1000 persons) and for the aleksandrowski, mogileński and rypiński powiats (5.5 each).

In the years 2010–2018, the increase in the marriage

o 0,7 małżeństw na 1000 osób) i aleksandrowskim (wzrost o 0,3). Największy spadek liczby małżeństw na 1000 osób i nastąpił w powiecie sępoleńskim (o 2,1 małżeństwa na 1000 osób) oraz w m. Włocławek i powiecie żnińskim (po 1,9).

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim 38 separacji (spośród 59 separacji ogółem) dotyczyło małżeństw zamieszkałych w miastach.

Liczba rozwodów na terenach miejskich była zdecydowanie wyższa niż na wsi, i w 2018 r. rozwody te stanowiły 69,2% ogółu rozwodów. Liczba rozwodów na 1000 osób w województwie w 2018 r. ukształtowała się na poziomie 1,6. Najniższy współczynnik rozwodów w 2018 r. odnotowano w powiatach radziejowskim (0,7 rozwodów na 1000 osób) oraz rypińskim i włocławskim (po 0,8), a najwyższy w m. Grudziądz (2,2), powiecie chełmińskim (2,1) oraz m. Toruń (2,0). W przekroju terytorialnym w analizowanych latach największy spadek współczynnika rozwodów miał miejsce w m. Włocławek (o 1,1 rozwodu na 1000 osób) oraz w powiatach aleksandrowskim i lipnowskim (po 0,9). Największy wzrost współczynnika wystąpił w powiatach chełmińskim (o 0,6) i wąbrzeskim (o 0,5).

Na przyrost rzeczywisty ludności składa się m.in. przyrost naturalny i saldo migracji. W latach 2010–2018 w miastach dodatni przyrost naturalny odnotowano tylko w 2010 r., a na wsiach różnica między urodzeniami i zgonami w całym badanym okresie była dodatnia. Relatywną miarą skali przyrostu naturalnego jest współczynnik przyrostu naturalnego, wyrażony jako relacja przyrostu naturalnego do liczby ludności (na 1000 osób). W 2018 r. w miastach województwa kujawsko-pomorskiego przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł minus 2,4 osoby. Na wsi współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł 0,2 osoby na 1000 osób.

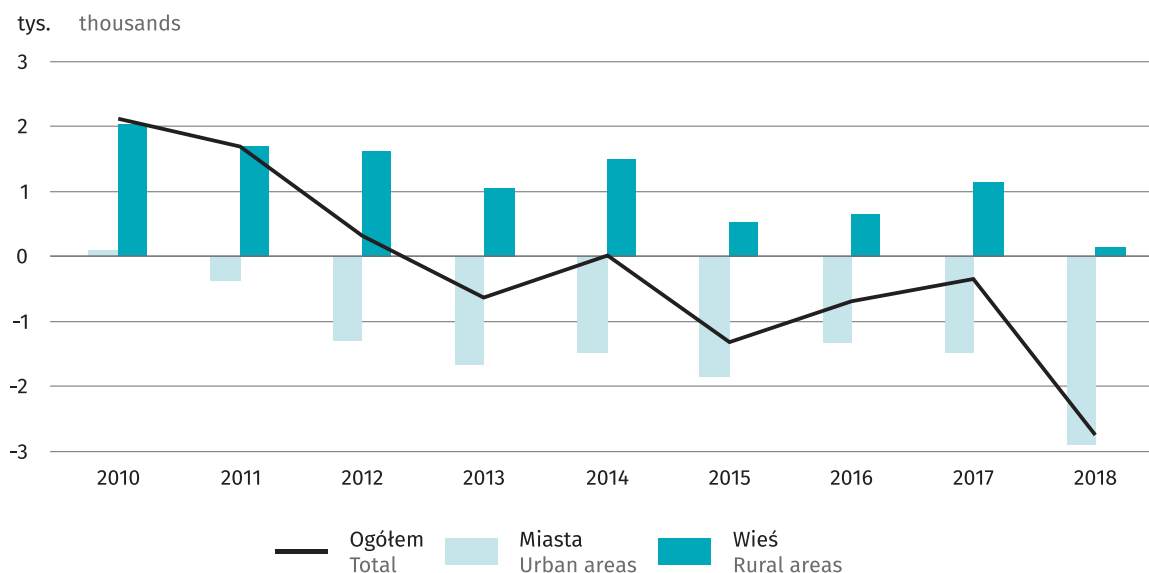
rate was the case only for two powiat tucholski (an increase of 0.7 marriages per 1000 persons) and aleksandrowski (an increase of 0.3). The largest decrease in the number of marriages per 1000 population occurred in the sępoleński powiat (by 2.1 marriages per 1000 persons), the city of Włocławek and the żniński powiat (by 1.9 each).

In 2018 in Kujawsko-Pomorskie Voivodship 38 separations (from 59 total separations) concerned married couples living in urban areas.

The number of divorces in urban areas was definitely higher than in rural areas, and in 2018 these divorces accounted for 69.2% of all divorces. The number of divorces per 1000 population in the voivodship in 2018 was at the level of 1.6. The lowest divorce rate in 2018 was recorded for the radziejowski powiat (0.7 divorces per 1000 persons), as well as the rypiński and włocławski powiats (0.8 each), while the highest for the city of Grudziądz (2.2), the chełmiński powiat (2.1) and the city of Toruń (2.0). In the territorial profile – during the analysed period – the largest decrease in the divorce rate took place in the city of Włocławek (by 1.1 divorces per 1000 persons) and in the aleksandrowski and lipnowski powiats (by 0.9 in both powiats). The largest increase occurred in the chełmiński (by 0.6) and wąbrzeski (by 0.5) powiats.

The actual increase in population among other consists of natural increase and net migration. In 2010–2018, in urban areas a positive natural increase was recorded only in 2010, while in rural areas, the difference between births and deaths in the entire analysed period was positive. The relative measure of the natural increase is the natural increase rate, expressed as the ratio of natural increase to the number of population (per 1000 population). In 2018 in urban areas of Kujawsko-Pomorskie Voivodship natural increase per 1000 population was minus 2.4. In rural areas the natural increase rate amounted to 0.2 per 1000 population.

Wykres 21. Przyrost naturalny według miejsca zamieszkania
Chart 21. Natural increase by place of residence

W 2018 r. dodatnie wartości współczynnika przyrostu naturalnego zanotowano głównie w centralnej i północnej części województwa kujawsko-pomorskiego (najwyższa w powiatach: tucholskim – 1,5 oraz bydgoskim, brodnickim i toruńskim – po 1,2). Warto zwrócić uwagę, że w 2010 r. szesnaście powiatów charakteryzowało się dodatnim przyrostem naturalnym, a w 2018 r. już tylko osiem. Najniższym przyrostem naturalnym na 1000 osób w 2018 r. charakteryzował się powiat aleksandrowski (minus 4,8) oraz miasta na prawach powiatu Grudziądz (minus 4,3) i Włocławek (minus 4,1). W 2010 r. najniższe wartości odnotowano w powiatach radziejowskim (minus 2,2) i włocławskim (minus 1,3).

W ujęciu dynamicznym w okresie 2010–2018 we wszystkich powiatach nastąpiło obniżenie wartości współczynnika przyrostu naturalnego. Największy spadek odnotowano w powiecie sępoleńskim (spadek o 4,1 osób na 1000 ludności) oraz w m. Grudziądz i powiecie aleksandrowskim (spadek po 4,0 osoby).

Analizując zmiany omawianego współczynnika w latach 2010–2018 w przekroju gminnym należy zauważyć, że w czterech gminach województwa kujawsko-pomorskiego zmienił on swoją wartość z ujemnej na dodatnią. Były to gminy wiejskie: Świekatowo, Płużnica, Lubanie oraz gmina miejsko-wiejska Izbica Kujawska.

W 2018 r. wśród gmin wystąpiło duże zróżnicowanie przyrostu naturalnego. Najwyższe wartości współczynnika przyrostu naturalnego wystąpiły w gminach

In 2018, positive values of the natural increase rate were recorded mainly in the central and northern part of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship (the highest in the tucholski powiat – 1.5 as well as powiats: bydgoski, brodnicki and toruński – 1.2 each). It is worth noting that in 2010, sixteen powiats were characterised by a positive natural increase, whereas in 2018 only eight. The lowest value of natural increase per 1000 population in 2018 characterised the aleksandrowski powiat (minus 4.8) and cities with powiat status Grudziądz (minus 4.3) and Włocławek (minus 4.1). In 2010, the lowest values were recorded for the radziejowski (minus 2.2) and włocławski (minus 1.3) powiats.

In dynamic terms, in the period 2010–2018 in all powiats the values of the natural increase rate decreased. The largest decline was recorded in the sępoleński powiat (a decrease of 4.1 persons per 1000 population) as well as in the city of Grudziądz and the aleksandrowski powiat (in both powiats a decline of 4.0 persons).

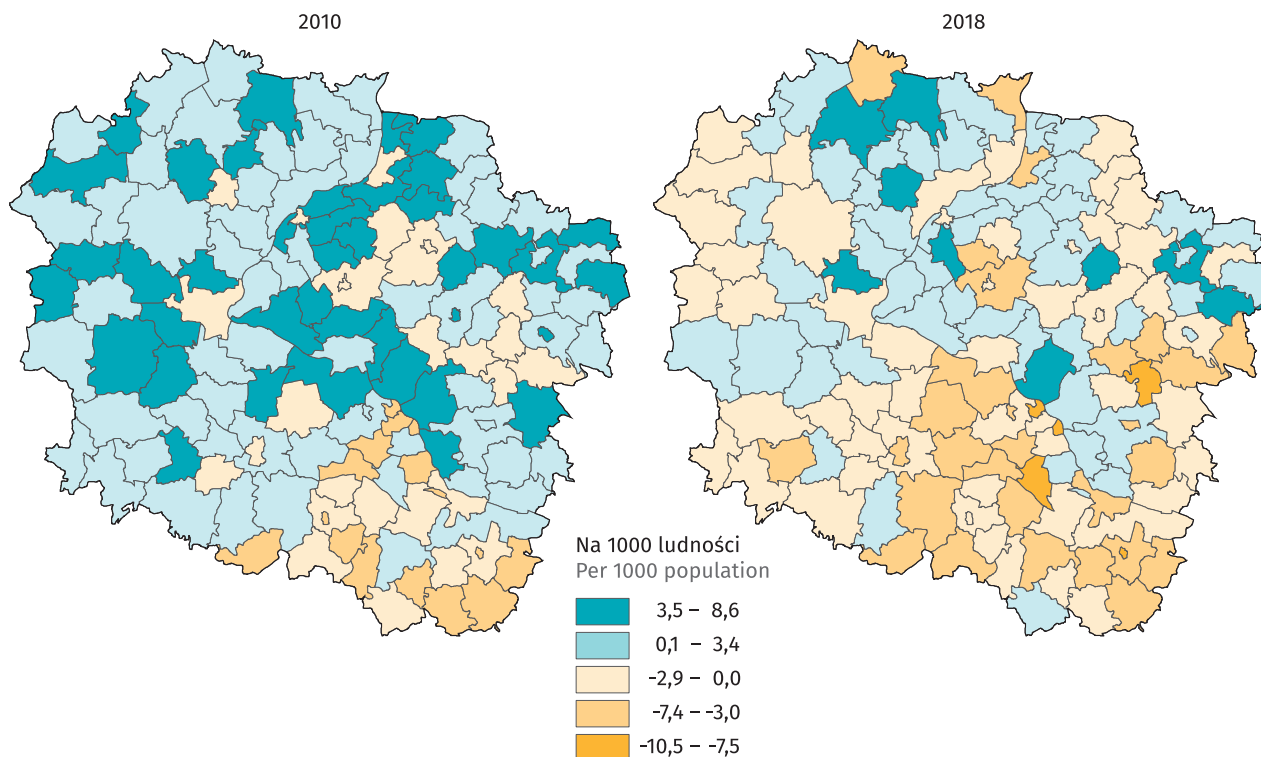
When analysing changes in the discussed rate for the years 2010–2018 in the gmina profile, it should be noted that in the case of four gminas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, the values of the rate changed from negative to positive. These were rural gminas: Świekatowo, Płużnica, Lubanie and the urban-rural gmina of Izbica Kujawska.

In 2018, there was a large variation in natural increase between gminas. The highest values of the natural in-

wiejskich: Obrowo i Kijewo Królewskie (po 4,9) oraz w Osielsku i Świdziebni (po 4,4). Natomiast w gminach miejskich Kowal, Nieszawa oraz w gminie wiejskiej Bądkowo odnotowano najniższe wartości przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 ludności (wyniosły one odpowiednio: minus 10,5, minus 9,5 i minus 8,6).

crease rate occurred in rural gminas: Obrowo and Kijewo Królewskie (4.9 each) as well as in Osielsko and Świdziebnia (4.4 each). In the urban gminas of Kowal and Nieszawa and in the rural gmina of Bądkowo, the lowest values of natural increase per 1000 population were recorded (amounted respectively to: minus 10.5, minus 9.5 and minus 8.6).

Mapa 9. Przyrost naturalny według gmin
Map 9. Natural increase by gminas

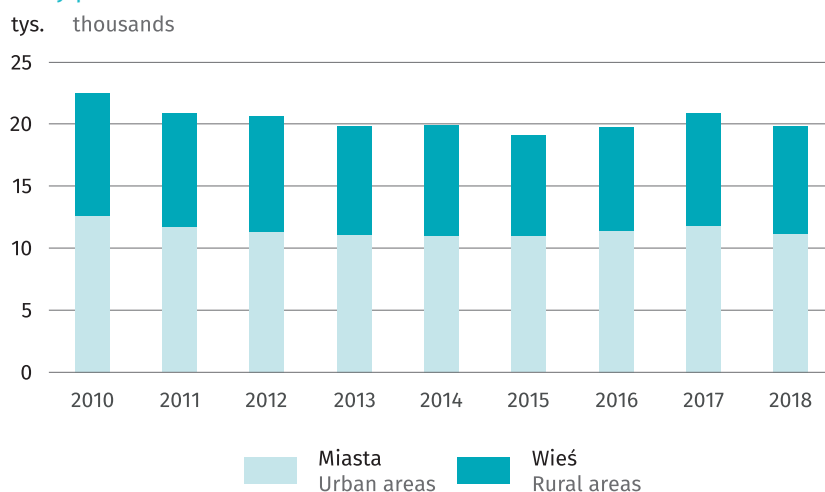
W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim współczynnik dynamiki demograficznej na wsi był znacznie wyższy niż w miastach i wyniósł 1,02 urodzeń na 1 zgon (w miastach 0,79 urodzeń).

In 2018 in Kujawsko-Pomorskie Voivodship demographic dynamics rate in rural areas was much higher than in urban areas and amounted to 1.02 births per 1 death (0.79 births in urban areas).

W latach 2010–2018, porównując natężenie urodzeń, tj. liczbę urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 osób, można zauważyć, że na wsiach w województwie współczynnik urodzeń był wyższy niż wartość krajowa do 2014 r. włącznie, a w miastach współczynnik urodzeń był niższy od średniej krajowej w całym badanym okresie. Na wsiach województwa natężenie urodzeń było wyższe niż w miastach, a wartości współczynnika w 2018 r. wyniosły odpowiednio 10,2 i 9,1. Podobnie jak w 2010 r. wśród nowo narodzonych dzieci w 2018 r. osoby mieszkające w miastach stanowiły 56,4% wszystkich urodzonych.

When comparing the intensity of childbearing, i.e. the number of live births per 1000 population, for the years 2010–2018 it can be seen that in rural areas of the voivodship the birth rate was higher than the national average until 2014 inclusive, whereas in urban areas the birth rate was lower than the national average throughout the analysed period. In rural areas of the voivodship, the intensity of childbearing was higher than in urban areas, and the values of the rate for 2018 amounted to 10.2 and 9.1, respectively. As in 2010, among new born children in 2018 population living in urban areas accounted for 56.4% of all born.

Wykres 22. Urodzenia żywe według miejsca zamieszkania
Chart 22. Live births by place of residence

Mieszkanke miast województwa kujawsko-pomorskiego, które rodziły w 2018 r. były starsze od mieszkanki wsi. Wiek środkowy wśród matek mieszkających w miastach wyniósł 29,9 lat, a na wsi 29,0 lat.

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego współczynnik płodności kobiet był niższy niż na wsi o 2,9 urodzeń i wyniósł 39,3 urodzenia na 1000 kobiet w wieku rozrodczym. Inną z miar wykorzystywanych w analizach dotyczących urodzeń jest płodność kobiet mierzona współczynnikiem dzietności ogólnej, który wyraża się średnią liczbą dzieci urodzonych przez kobietę w ciągu całego okresu rozrodczego. Dla zapewnienia prostej zastępowalności pokoleń, wymagany jest współczynnik o wartości 2,10–2,15, który oznaczałby, że każde 100 kobiet w ciągu okresu rozrodczego urodziłyby 210–215 dzieci. W 2018 r. współczynnik dzietności w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 1,37. We wszystkich badanych latach na wsiach współczynnik dzietności ogólnej był wyższy niż w miastach. Na wsiach wspomniany współczynnik zmalał z 1,56 w 2010 r. do 1,42 w 2018 r., a w miastach wzrósł z 1,27 do 1,33.

W żadnym z powiatów w latach 2010–2018 nie odnotowano wzrostu współczynnika urodzeń. Najmniejszy spadek liczby urodzeń na 1000 osób odnotowano w m. Toruń (o 0,2) i m. Bydgoszczy (o 0,4). Największy spadek wystąpił w powiecie rypińskim (o 2,5) oraz powiatach lipnowskim i toruńskim (spadek po 2,4). Natężenie urodzeń w gminach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2010–2018 było zróżnicowane. W tym okresie największy wzrost współczynnika urodzeń odnotowano na obszarach gmin wiejskich: Raciążek (wzrost o 5,5 urodzeń na 1000 osób), Bytów (wzrost

Residents of urban areas in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship which gave birth in 2018 were older than the inhabitants of rural areas. The middle age among mothers living in urban areas amounted to 29.9 years, and in rural areas 29.0 years.

In urban areas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship the total fertility rate of women was lower than in rural areas by 2.9 births and amounted to 39.3 births per 1000 women in the reproductive age. Other of the measures used in the analysis of births is the female fertility, measured by the total fertility rate, which is expressed by the average number of children born by a woman during the reproductive period. To ensure a simple replacement of generations, a rate at the level of 2.10–2.15 is required, which would mean that every 100 women during the reproductive period would have 210–215 children. In 2018, the total fertility rate in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship was 1.37. In all the analysed years, the total fertility rate for rural areas was higher than that for urban areas. The said rate for rural areas decreased from 1.56 in 2010 to 1.42 in 2018, while for urban areas it increased from 1.27 to 1.33.

In none of the powiats in the years 2010–2018 an increase in the birth rate was observed. The smallest decrease in the number of births per 1000 population was recorded in the city of Toruń (by 0.2) and in the city of Bydgoszcz (by 0.4). The largest decline occurred in the rypiński powiat (by of 2.5) as well as lipnowski and toruński powiat (a decrease of 2.4 each). The intensity of childbearing in the gminas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in the period 2010–2018 varied. The highest increase in the birth rate in this timespan was recor-

o 3,8), Radomin (wzrost o 2,6). W tym samym czasie największy spadek nastąpił w gminach wiejskich: Bądkowo (o 7,0 urodzeń na 1000 osób), Papowo Biskupie (spadek o 6,6) i Dąbrowie (spadek o 6,5).

W 2018 r. najmniejsze wartości tego współczynnika zanotowano głównie w południowo-wschodniej części województwa (np. gmina wiejska Bądkowo – 5,6 urodzeń na 1000 osób). Największa liczba urodzeń na 1000 osób wystąpiła w gminach wiejskich: Zbiczno (14,0), Raciążek (13,6) oraz Bytoń (13,5).

Drugim elementem ruchu naturalnego, który oddziałuje bezpośrednio na strukturę wieku ludności są zgony. We wszystkich latach analizowanego okresu zarówno w miastach, jak i na wsiach liczba zgonów mężczyzn była wyższa niż liczba zgonów kobiet.

Biorąc pod uwagę zgony pod względem średniego wieku osoby zmarłej, zauważyć można niewielkie zróżnicowanie ze względu na miejsce zamieszkania. W 2018 r. mediana wieku osoby zmarłej w miastach województwa wyniosła 76,2 lat, a na wsiach 76,4 lat. Wartości te są niższe od średniej krajowej – w Polsce w miastach średni wiek osoby zmarłej wyniósł 76,9 lat, a na wsi 77,8 lat.

W latach 2010–2018 natężenie zgonów na obszarach wiejskich w województwie było niższe niż w kraju. W miastach województwa kujawsko-pomorskiego odnotowano więcej zgonów w przeliczeniu na 1000 osób niż w kraju (z wyjątkiem 2011 r. i 2015 r.). W 2018 r. na 1000 mieszkańców miast przypadało 11,5 zgonów, a z kolei na wsi – 10,0 zgonów. W analizowanym roku, podobnie jak w 2010 r., wśród osób zmarłych przeważały osoby mieszkające w miastach – 62,4% (61,8% w 2010 r.).

Tylko w dwóch powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2010–2018 nastąpił spadek liczby zgonów na 1000 osób, tj. w powiecie wąbrzeskim (spadek o 0,5) i powiecie włocławskim (o 0,2). Największy wzrost natężenia zgonów wystąpił na obszarze powiatu aleksandrowskiego (o 2,4 zgony na 1000 osób) i m. Grudziądz (o 2,2).

Analizując omawiany współczynnik w przekroju gminnym, największy spadek natężenia zgonów w 2018 r. w odniesieniu do 2010 r. odnotowano na obszarze gminy wiejskiej Kijewo Królewskie (o 4,7 zgonów na 1000 osób), gminy miejsko-wiejskiej Chodecz (spadek o 3,2) oraz gminy wiejskiej Lubanie (spadek o 3,1). W tym samym czasie największy wzrost nastąpił w gminach

ded in rural gminas: Raciążek (an increase of 5.5 births per 1000 population), Bytoń (an increase of 3.8), Radomin (an increase of 2.6). At the same time, the largest decline occurred in rural gminas: Bądkowo (a decrease of 7.0 births per 1000 population), Papowo Biskupie (a decrease of 6.6) and Dąbrowa (a decrease of 6.5).

In 2018, the smallest values of this rate were recorded mainly in the south-eastern part of the voivodship (e.g. the rural gmina of Bądkowo – 5.6 births per 1000 population). The highest number of births per 1000 population was recorded in rural gminas: Zbiczno (14.0), Raciążek (13.6) and Bytoń (13.5).

The second element of natural movement that directly affects the age structure of the population are deaths. In all the years of the analysed period, both in urban areas and in rural areas the number of male deaths was higher than the number of female deaths.

Taking into account deaths in terms of the median age at death, it can be noted that there is little variation when it comes to the place of residence. In 2018, the median age at death for urban areas of the voivodship amounted to 76.2 years, while for rural areas – 76.4 years. These values are lower than the national average – in Poland, the median age at death for urban areas was 76.9, whereas for rural areas – 77.8 years.

In the years 2010–2018, death occurrence intensity, measured by the death rate, for rural areas of the voivodship was lower than for the country. In urban areas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship there were more deaths per 1000 population than in the country (with the exception of 2011 and 2015). In 2018, the number of deaths per 1000 urban areas residents amounted to 11.5 deaths, and in rural areas – 10.0 deaths. In the analyzed year, as in 2010, among people who died, prevailed people living in urban areas – 62.4% (61.8% in 2010).

Only in two powiats of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2010–2018 there was a decrease in the number of deaths per 1000 population, i.e. in the wąbrzeski powiat (a decrease of 0.5) and the włocławski powiat (a decrease of 0.2). The largest increase in the death rate occurred in the aleksandrowski powiat (an increase of 2.4 per 1000 population) and the city of Grudziądz (an increase of 2.2).

When analysing the rate in the gmina profile, the largest decrease in death occurrence intensity in 2018 compared to 2010 was recorded for the rural gmina

wiejskich: Wielka Nieszawka (o 4,9 zgonów na 1000 osób), Rojewo (wzrost o 4,7) oraz w gminie miejskiej Kowal (wzrost o 4,5).

W 2018 r. najmniej zgonów na 1000 osób odnotowano na terenach wiejskich centralnej części województwa, tj. w gminach wiejskich Osielsko (5,4) i Nowa Wieś Wielka (5,7). Największe natężenie zgonów wystąpiło w większości gmin południowo-zachodniej części województwa. Najwyższe wartości odnotowano w gminie wiejskiej Raciążek (16,5) oraz w gminie miejskiej Kowal (16,5).

Migracje ludności na pobyt stały

Innym ważnym zjawiskiem, wpływającym na stan zaludnienia, poza procesami naturalnymi, są przepływy ludności. W przypadku ogólnego salda migracji na pobyt stały, w 2010 r. cztery powiaty charakteryzowały się dodatnim bilansem ruchu wędrownego, a najwyższe wartości współczynnika salda migracji (na 1000 osób) zanotowano w sąsiedztwie miast wojewódzkich, tj. w powiatach bydgoskim (11,9) i toruńskim (11,5). Podobna sytuacja miała miejsce w 2018 r. Według najnowszych danych dodatnie saldo migracji odnotowano w trzech powiatach, a największe wartości współczynnika salda migracji ponownie wystąpiły w powiatach bydgoskim i toruńskim (po 10,6 osób na 1000 ludności). Najniższe natężenie migracji zanotowano we wschodniej części województwa, tj. w powiecie wąbrzeskim (minus 5,8 osób na 1000 ludności), lipnowskim (minus 5,2) oraz rypińskim (minus 4,5).

W latach 2010–2018 największy spadek salda migracji na 1000 osób zaobserwowano w powiecie wąbrzeskim (o 4,4). Natomiast w przypadku miast na prawach powiatu, tylko w m. Włocławek odnotowano spadek wartości współczynnika salda migracji (o 1,2 osób na 1000 ludności).

Według danych dotyczących migracji zagranicznych ludności na pobyt stały w 2018 r. za granicę wyjechało 0,5 tys. mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, z czego 65,2% pochodziło z miast. Najwięcej osób wyemigrowało z miast wojewódzkich, tj. z Bydgoszczy (73 osoby) i Torunia (54 osoby).

of Kijewo Królewskie (by 4.7 deaths per 1000 population), the urban-rural gmina of Chodecz (a decrease of 3.2) and the rural gmina of Lubanie (a decrease of 3.1). At the same time, the largest increase occurred in rural gminas: Wielka Nieszawka (by 4.9 deaths per 1000 population), Rojewo (an increase of 4.7) and in the urban gmina of Kowal (an increase of 4.5).

In 2018, the lowest number of deaths per 1000 population was recorded in rural areas of the central part of the voivodship, i.e. in the rural gminas of Osielsko (5.4) and Nowa Wieś Wielka (5.7). The highest death rate was in most of gminas situated in the south-west part of the voivodship. The highest values were recorded for rural gmina Raciążek (16.5) as well as in urban gmina Kowal (16.5).

Migration of population for permanent residence

Another important phenomena affecting the population size, apart from natural processes, are population movements. As for the total net migration for permanent residence, in 2010, four powiats had a positive net migration, and the highest values of the net migration rate (per 1000 population) were recorded in the vicinity of the capitals of the voivodship, i.e. in the bydgoski (11.9) and the toruński powiats (11.5). A similar situation took place in 2018. According to the latest data, a positive net migration was recorded in three powiats, and the largest values of the net migration rate again were recorded for the bydgoski and toruński powiats (10.6 each per 1000 population). The lowest level of migration was recorded in the eastern part of the voivodship, i.e. in the wąbrzeski (minus 5.8 persons per 1000 population), lipnowski (minus 5.2) and the rypiński (minus 4.5) powiats.

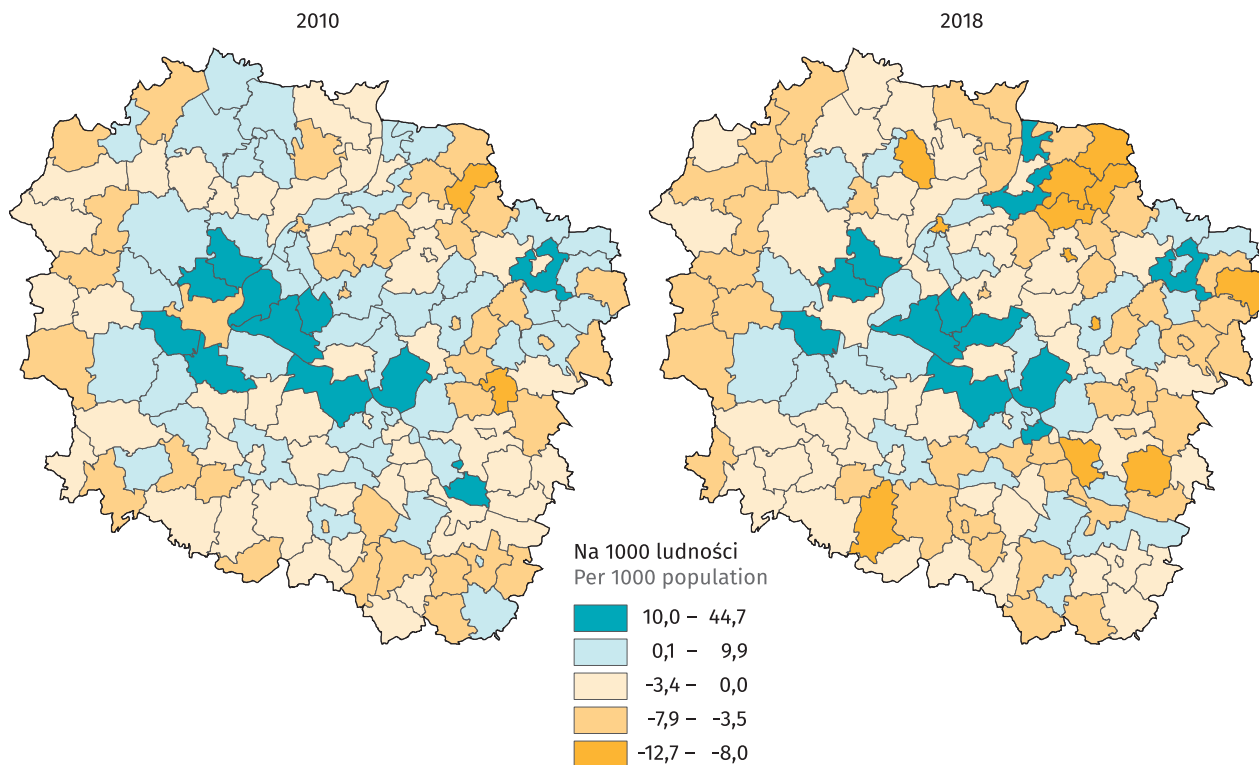
In the years 2010–2018, the largest decrease in the net migration rate was observed in the wąbrzeski powiat (a decrease of 4.4). In the case of the cities with powiat status, only in Włocławek there was a decrease in the value of the net migration rate (by 1.2 persons per 1000 population).

According to data on international migration of population for permanent residence, in 2018, 0.5 thousand inhabitants of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship went abroad, of which 65.2% came from urban areas. Most emigrants came from the capitals of the voivodship, i.e. from Bydgoszcz (73 persons) and Toruń (54 persons).

W przypadku migracji wewnętrznych na pobyt stały na 1000 osób, w miastach liczba ta spadła z minus 2,9 w 2010 r. do minus 3,3 w 2018 r. Na wsiach natężenie migracji wewnętrznych spadło o 1,0 osoby i wyniosło w 2018 r. 1,7 osób na 1000 ludności.

As regards the intensity of internal migrations of population for permanent residence, expressed as net internal migration per 1000 population, in urban areas it decreased from minus 2.9 in 2010 to minus 3.3 in 2018. In rural areas, net internal migration decreased by 1.0 person and amounted to 1.7 persons per 1000 population in 2018.

Mapa 10. Ogólne saldo migracji na pobyt stały według gmin
Map 10. Total net migration for permanent residence by gminas

Prognoza ludności gmin na lata 2017–2030

Analiza danych statystycznych wynikających z Prognozy ludności gmin na lata 2017–2030 (opracowanie eksperymentalne) wskazuje, że spośród 144 gmin województwa kujawsko-pomorskiego spadek ludności w latach 2018–2030 będzie miał miejsce w 102 gminach, w tym w 44 ubytek ludności wyniesie powyżej 5%, a w 2 powyżej 10%. Zgodnie z prognozą największy spadek liczby ludności odnotowany zostanie w gminie miejskiej Radziejów (o 12,6%). Do gmin zagrożonych największą depopulacją także należą: gmina miejska Ciechocinek, gminy miejsko-wiejskie Lubraniec oraz

Population projection for gminas for the years 2017–2030

The analysis of projections data from Population projection for gminas for the years 2017–2030 (an experimental study) indicates that out of 144 gminas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, in 2018–2030 a population decline will have taken place in 102 gminas, including 44 gminas, where population losses will have exceeded 5% and 2 gminas with population losses above 10%. According to the forecast, the largest decrease in the population size will be recorded in the urban gmina of Radziejów (by 12.6%). The most threatened with depopulation are also the following gminas: the

Lubień Kujawski, gmina wiejska Książki oraz miasto Włocławek. W sąsiedztwie dwóch największych miast w województwie prognozuje się największy przyrost liczby ludności. Na przykład w gminie Obrowo w 2030 r. będzie niemal 31,1% ludności więcej niż w 2018 r. Wyraźnym wzrostem liczby mieszkańców, tj. o ponad 20%, charakteryzować się będą także podbydgoskie gminy Osielsko i Białe Błota.

Prognoza dla gmin, pomimo istotnie skróconego horyzontu czasowego w porównaniu do prognoz dla nadrzędnych jednostek terytorialnych, również wskazuje na proces starzenia się ludności. We wszystkich gminach zwiększy się udział osób w wieku 65 lat i więcej w ludności ogółem. W większym stopniu starzenie się dotyczyć będzie południowej części województwa, a także miast zlokalizowanych w całym regionie. W 2018 r. ludność w tym wieku stanowiła 17,1% ogółu ludności, w 2030 r. będzie to 22,7%. Jak wskazują prognozowane dane statystyczne, największy odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem odnotowany zostanie w gminach miejskich: Ciechocinek, Inowrocław, Włocławek, Radziejów, Bydgoszcz i Grudziądz. Procesem starzenia w mniejszym stopniu dotknięte zostaną natomiast gminy usytuowane wokół stolic województwa. W tym rejonie w 2030 r. udział osób w wieku 65 lat i więcej nie przekroczy 20%¹.

Analizując prognozowane dane statystyczne dotyczące ekonomicznych grup wieku należy zauważyć, że w 2030 r. przewiduje się, że zaledwie w siedmiu gminach województwa kujawsko-pomorskiego liczebność osób w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) będzie wyższa niż w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni w wieku 65 i więcej lat, kobiety w wieku 60 i więcej). Będą to głównie gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie miast wojewódzkich. Dla porównania w 2018 r. tych gmin było 80.

Wyniki prognozy ludności gmin wskazują także, że ubytek naturalny w województwie w 2030 r. zwiększy się i wyniesie minus 5039 osób. Liczba urodzeń będzie większa od liczby zgonów w 45 spośród 144 gmin (w 2018 r. dodatni przyrost naturalny odnotowano w 56 gminach), z czego należeć do nich będzie większość gmin leżących w bezpośrednim sąsiedztwie

¹ Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Wybrane wyniki eksperymentalnej prognozy ludności dla gmin województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 r., (<https://bydgoszcz.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/wybrane-wyniki-eksperymentalnej-prognozy-ludnosci-dla-gmin-województwa-kujawsko-pomorskiego-do-2030-r-,241,1.html> – data dostępu 24 VI 2019 r.).

urban gmina of Ciechocinek, the urban-rural gminas of Lubraniec and Lubień Kujawski, the rural gmina of Książki and the city of Włocławek. The largest increase in population is forecasted for the areas in the vicinity of the two largest cities of the voivodship. For example, in the gmina of Obrowo, in 2030, the population will be almost 31.1% larger than in 2018. A marked increase in the number of inhabitants, i.e. exceeding 20%, will also be characteristic of gminas near Bydgoszcz – Osielsko and Białe Błota.

The projections for gminas, despite the significantly shortened time horizon compared to forecasts for superior territorial units, also indicate the process of population ageing. In all gminas, the share of people aged 65 and more in the total population will increase. To a greater extent, ageing will affect the southern part of the voivodship, as well as urban areas located in the entire region. In 2018, the population of this age accounted for 17.1% of the total population, in 2030 the share will be 22.7%. According to projections data, the highest percentage of people aged 65 and more in the total population will be recorded for the urban gminas of: Ciechocinek, Inowrocław, Włocławek, Radziejów, Bydgoszcz and Grudziądz. The gminas located around the capitals of the voivodship will be affected to a lesser extent by the ageing process. In this area, in 2030, the share of people aged 65 and more will not exceed 20%¹.

When analysing projections data on economic age groups, it should be noted that it is expected that in 2030 only in seven gminas of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship the number of people in pre-working age (under 18) will be higher than in post-working age (men aged 65 years and more, women aged 60 years and more). These will be mainly gminas located in the immediate vicinity of the voivodship's capitals. For comparison, in 2018, there were 80 such gminas.

The population projections for gminas also indicate that natural decrease in the voivodship will have increased by 2030 and will amount to minus 5039 persons. The number of births will be higher than the number of deaths in 45 out of 144 gminas (in 2018 a positive natural increase was recorded in 56 gminas), including

¹ Statistical Office in Bydgoszcz, Wybrane wyniki eksperymentalnej prognozy ludności dla gmin województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 r., (<https://bydgoszcz.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/wybrane-wyniki-eksperymentalnej-prognozy-ludnosci-dla-gmin-województwa-kujawsko-pomorskiego-do-2030-r-,241,1.html> – accessed on 24 June 2019).

większych miast (powyżej 50 tys. mieszkańców).

W 2030 r., podobnie jak w 2018 r., największe dodatnie saldo migracji wystąpi w gminach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Bydgoszczy i Torunia. Z kolei największy odpływ ludności wystąpi na terenie wszystkich miast na prawach powiatu oraz w mieście Inowrocław. Należy jednak zwrócić uwagę, że analogicznie jak w przypadku ubytku ludności, wyniki należy traktować z ostrożnością, gdyż przedstawiają one tylko oficjalnie zarejestrowane migracje na pobyt stały.

Podsumowując, analiza prognozowanych zjawisk demograficznych w województwie kujawsko-pomorskim wskazuje istotne przestrzenne zróżnicowanie wybranych komponentów. Z danych wynika, że prognozowany ubytek ludności nie dotknie otoczenia największych miast, tj. Bydgoszczy i Torunia, podczas gdy w samych miastach ludności będzie ubywać. W miastach też, w tym w tych największych, proces starzenia się będzie przebiegał znacznie szybciej niż w otaczających je gminach wiejskich.

most of gminas situated in the immediate vicinity of larger cities (over 50 thousand inhabitants).

In 2030, as in 2018, the largest positive net migration will occur in gminas located in the immediate proximity of Bydgoszcz and Toruń. In turn, the largest outflow of people will occur in all cities with powiat status and in the city of Inowrocław. However, it should be noted that, as in the case of population decline, the projections should be treated with caution, as they only concern officially registered migrations for permanent residence.

In summary, the analysis of forecasted demographic phenomena in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship indicates significant spatial diversification of selected components. The projections data show that the forecasted population decline will not affect the surroundings of the largest cities, i.e. Bydgoszcz and Toruń, while in the cities themselves the size of populations will be decreasing. In urban areas, including the largest cities, the ageing process will be much faster than in the surrounding rural gminas.

UWAGI METODOLOGICZNE METHODOLOGICAL NOTES

I. Źródła i zakres danych

1. Dane o liczbie i rozmieszczeniu ludności opracowano metodą bilansową:
 - dla lat 1990 i 1995 na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego z dnia 6 XII 1988 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej,
 - dla lat 2000–2009 na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 20 V 2002 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej,
 - od 2010 r. na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31 III 2011 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej.

Przy sporządzaniu bilansów stanu i struktury ludności uwzględniono dane dotyczące:

- urodzeń i zgonów,
- przyjazdów z zagranicy i wyjazdów za granicę na stałe (saldo migracji zagranicznych na pobyt stały),
- salda migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały między poszczególnymi jednostkami podziału administracyjnego kraju,
- różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (do 2005 r. – ponad 2 miesiące) na terenie gminy a liczbą osób czasowo nieobecnych (zameldowania i wymeldowania na pobyt czasowy z/do innych gmin),
- zmian w podziale administracyjnym.

Metoda bilansowa jest stosowana do opracowywania danych o liczbie i strukturze ludności w okresach międzyspisywanych. Zakłada ona przyjęcie wyników ostatniego spisu powszechnego ludności za bazę wyjściową, a następnie uwzględnianie danych o ruchu naturalnym (urodzenia i zgony) oraz migracjach (na pobyt stały i czasowy) a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych. Informacje o liczbie i strukturze ludności prezentowane w tej publikacji opracowano według krajowej definicji zamieszkania, co oznacza, że bilans nie obejmuje osób przybyłych z zagranicy na pobyt czasowy (bez względu na okres ich czasowego przebywania), natomiast ujmuje stałych mieszkańców Polski przebywających czasowo za grani-

I. Source and scope of data

1. Data on the size and distribution of population were compiled using the balance method:
 - for the years 1990 and 1995 on the basis of the results of the Population and Housing Census as of 6 December 1988 as well as data from current reporting,
 - for the years 2000–2009 on the basis of the results of the Population and Housing Census as of 20 May 2002 as well as data from current reporting,
 - since 2010 on the basis of the results of the Population and Housing Census as of 31 March 2011 as well as data from current reporting.

Balance of size and structure of population is based on the following data:

- births and deaths,
- arrivals in Poland and departures from Poland for permanent residence (balance of international migration for permanent residence),
- balance of internal migration for permanent residence between individual units of the administrative division of the country,
- difference between the number of persons registered for temporary stay, which is to last for over 3 months (until 2005 – over 2 months) in a gmina and the number of persons temporarily absent (registrations and cancellations of registration for temporary stay from/to other gminas),
- changes in the administrative division.

The balance method is applied while compiling data on the size and structure of population in periods between censuses. This method assumes the adoption of the results of the last census as the initial base followed by taking into account vital statistics (births and deaths) and data on migration (for permanent residence and for temporary stay) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division. The data on the size and structure of the population presented in this publication have been compiled according to the national definition of residence. This means that the population balance does not include persons who arrived from abroad

cą (bez względu na okres ich nieobecności).

Bilans ludności jest sporządzany dla najniższej jednostki podziału terytorialnego, tj. dla każdej gminy (w przypadku gmin miejsko-wiejskich z rozróżnieniem na miasto i tereny wiejskie); dane o ludności dla powiatów, podregionów, województw oraz Polski ogółem są uzyskiwane poprzez odpowiednie sumowanie wielkości dla gmin.

U w a g a. Bilans ludności według stanu w dniu 31 XII 2015 r. opracowano uwzględniając dane z zakresu migracji zagranicznych pozyskane w 2014 r.; przyczyną rezygnacji z danych za 2015 r. jest niedostateczna ich jakość (brak kompletności).

2. Źródłem danych sprawozdawczości bieżącej są:
 - urzędy stanu cywilnego – w zakresie zarejestrowanych małżeństw, urodzeń i zgonów,
 - sądy okręgowe – w zakresie prawomocnie orzeczonych separacji i rozwodów,
 - Ministerstwo Cyfryzacji – w zakresie migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały.
3. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w każdorazowym podziale administracyjnym.
Przez „miasta” rozumie się gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich, przez „wieś” – gminy wiejskie oraz obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.
4. Dane prezentowane według podregionów odpowiadają poziomowi obowiązującej w krajach Unii Europejskiej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.) z późniejszymi zmianami. Od 1 I 2018 r. obowiązują zmiany wprowadzone Rozporządzeniem Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 21 XI 2016 r.

for temporary stay (regardless of the duration of their temporary stay), but includes permanent residents of Poland temporarily staying abroad (regardless of the duration of their absence).

The balance of population is compiled for the lowest territorial unit, i.e. for every gmina (in the case of urban-rural gminas in division into urban and rural areas); data on population for powiats, subregions, voivodships and Poland as a whole are derived by adding up the numbers for gminas.

N o t e. The balance of population as of 31 December 2015 has been compiled on the basis of data on international migration acquired in 2014; the reason for omitting data for 2015 is their unsatisfactory quality (lack of completeness).

2. The source of current reporting are:
 - civil status offices – regarding registered marriages, births and deaths,
 - regional courts – regarding legally valid decisions in actions for separation and divorce,
 - the Ministry of Digital Affairs – regarding internal and international migration of population for permanent residence.
3. Data included in the publication – unless otherwise indicated – are presented according to administrative division valid in a given period.
The term “urban areas” is understood as urban gminas and towns in urban-rural gminas, while “rural areas” are understood as rural gminas and rural areas in urban-rural gminas.
4. Data presented by subregions correspond to the separate level of territorial division, defined in the Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NUTS), according to the Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 (Official Journal of the EU L 154, 21 June 2003) with later amendments. Since 1 January 2018 amendments introduced by Commission Regulation (EU) 2016/2066 of 21 November 2016 have been in force.

II. Objaśnienia podstawowych pojęć

Stan i struktura ludności

1. Do ludności danej gminy, według krajowej definicji zamieszkania, zalicza się osoby tam zamieszkujące (przebywające) przez okres co najmniej 3 miesiące. Oznacza to, że w liczbie ludności danej gminy są ujęci:

- stali mieszkańcy (osoby tam zameldowane lub stale mieszkające bez zameldowania) z wyjątkiem tych mieszkańców, którzy wyjechali na ponad 3 miesiące do innej gminy w kraju,
- osoby przybyłe z innego miejsca w kraju na okres ponad 3 miesiące.

Do ludności gminy nie są zaliczani imigranci przebywający w Polsce czasowo, natomiast stali mieszkańcy Polski przebywający czasowo za granicą (bez względu na okres ich nieobecności) są ujmowani w stanie ludności danej gminy.

2. W tablicach obok roczników wieku oraz tradycyjnych pięcioletnich grup wieku wprowadzono również następujące grupowania:

Ekonomiczne grupy wieku:

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 0–17 lat,
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18–64 lata, kobiety w wieku 18–59 lat:
 - wiek mobilny (18–44 lata mężczyźni i kobiety),
 - wiek niemobilny (45–64 lata mężczyźni i 45–59 lat kobiety),
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej.

Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz ludność w wieku poprodukcyjnym.

Biologiczne grupy wieku:

- 0–14 lat – dzieci (młodość demograficzna),
- 15–64 lata – dorośli bez osób starszych,
- 65 lat i więcej – osoby starsze (starość demograficzna).

Edukacyjne grupy wieku: 3–6 lat, 7–12, 13–15, 16–18, 19–24 lata.

3. **Przyrost rzeczywisty ludności w % (stopa przyrostu ludności)** jest to iloraz liczby ludności według stanu na koniec badanego okresu i liczby ludności według stanu na koniec poprzedniego okresu pomniejszony o 100.
4. **Mediana wieku** (wiek środkowy) ludności – parametr wyznaczający granicę wieku, którą połowa

II. Main definitions

Size and structure of population

1. Population residing in a given gmina, according to the national definition of residence, includes persons living (staying) there for at least 3 months. This means that the population of a gmina includes:

- permanent residents (registered or not) with the exception of those residents who are away for more than three months in another gmina in the country,
- persons who came from another place in the country for more than 3 months.

Immigrants temporarily staying in Poland are not counted as the inhabitants of the gmina. Permanent residents of Poland temporarily staying abroad (regardless of the duration of their absence) are included in the population of a given gmina.

2. In tables, apart from years of birth and traditional 5-year age groups, the following groupings were added:

Economic age groups:

- pre-working age – males and females aged 0–17,
- working age – males, aged 18–64, and females, aged 18–59:
 - mobile age (18–44 males and females),
 - non-mobile age (45–64 males and 45–59 females),
- post-working age – 65 and more for males and 60 and more for females.

Non-working-age population is understood as population of pre-working age and population of post-working age.

Biological age groups:

- 0–14 – children (demographic youth),
- 15–64 – adults excluding elderly people,
- 65 and more – elderly people (demographic old age).

Educational age groups: 3–6, 7–12, 13–15, 16–18, 19–24 years old.

3. **Actual increase rate in % (growth rate of population)** – the quotient of the population size as of the end of the surveyed period and the population size as of the end of the previous period reduced by 100.
4. **Median age** of population is a parameter determining the exact age, which has already been reached by half of the population, while the second

ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

5. **Indeks starości** – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 0–14 lat (liczba dziadków na 100 wnuczków).
6. **Prognoza ludności do 2050 r.** została opracowana w 2014 r. na podstawie stanu wyjściowego ludności z dnia 31 XII 2013 r. (w podziale administracyjnym obowiązującym w dniu 1 I 2014 r.) oraz założeń dotyczących tendencji w dzietności, umieralności i migracjach zagranicznych na pobyt stały.

half – has not yet reached it.

5. **Ageing index** – the number of population at the age of 65 and more per 100 population at the age of 0–14 (the number of grandparents per 100 grandchildren).
6. **Population projection until 2050** was calculated in 2014 on the basis of the size and structure of population as of 31 December 2013 (in administrative division valid as of 1 January 2014) as well as assumptions on fertility, mortality and international migration for permanent residence.

Ruch naturalny ludności

1. Dane o **ruchu naturalnym ludności** w podziale terytorialnym opracowano:
 - małżeństwa – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem (w przypadku, gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą, przyjęto miejsce zamieszkania żony przed ślubem);
 - separacje – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjęto miejsce zamieszkania współmałżonka; w przypadku zgodnego wniosku stron, przyjęto miejsce zamieszkania męża). Nie są uwzględniane przypadki, gdy oboje małżonkowie w momencie wniesienia powództwa zamieszkiwali za granicą;
 - rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjęto miejsce zamieszkania współmałżonka). Nie są uwzględniane przypadki, gdy oboje małżonkowie w momencie wniesienia powództwa zamieszkiwali za granicą;
 - urodzenia – według miejsca zamieszkania matki noworodka;
 - zgony – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.
2. Dane o **małżeństwach** uwzględniają związki małżeńskie zawarte w formie przewidzianej prawem w urzędach stanu cywilnego – ustawa Prawo o aktach stanu cywilnego z dnia 28 XI 2014 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2224, z późn. zm.). Na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r. o zmianie ustaw w urzędach stanu cywilnego rejestrowane są także małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu Kościoła lub Związku Wyznaniowego zawarte w obecności duchownego. Małżeństwo zawarte w tej formie

Vital statistics of population

1. **Vital statistics** according to territorial division were compiled as follows:
 - marriages – according to the husband's place of residence before the marriage (if the husband lived abroad before the marriage, the wife's place of residence before the marriage is used);
 - separations – according to the plaintiff's place of residence (in case when a person filing the petition is residing abroad, the place of residence of a spouse has been taken; in the case of an unanimous petition of the parties – the husband's place of residence). Data exclude cases in which both spouses were living abroad at the moment of filing the petition;
 - divorces – according to the plaintiff's place of residence (in case when a person filing the petition is residing abroad, the place of residence of a spouse has been taken). Data exclude cases in which both spouses were living abroad at the moment of filing the petition;
 - births – according to the mother's place of residence;
 - deaths – according to the place of residence of the deceased.
2. The data on **marriages** refer to marriages contracted according to the provisions of law in force at civil status offices – the Law on Civil Status Acts dated 28 November 2014 (uniform text: Dz. U. – Journal of Laws – of 2018 item 2224, with later amendments). According to the Act of 24 July 1998 on amendment to certain acts, all marriages are registered in civil status offices in Poland, including those based on the internal law of a church or a religious association. Marriages contracted on the basis of canonic law are subject to Polish law

podlega prawu polskiemu i pociąga za sobą takie same skutki cywilnoprawne, jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

3. Instytucja **separacji** została wprowadzona w Polsce ustawą z dnia 21 V 1999 r. o zmianie ustaw Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 52, poz. 532).

Informacje o orzeczeniu lub zniesieniu separacji oraz o cechach demograficznych i społeczno-ekonomicznych osób, których fakty dotyczą są przesyłane przez sądy okręgowe w postaci elektronicznej. Prezentowane w tablicach dane dotyczą orzeczonej separacji.

4. Instytucja **rozwodów** została wprowadzona na terenie całego kraju dekretem z dnia 25 IX 1945 r. – Prawo małżeńskie (Dz.U. Nr 48, poz. 270). Przepisy prawa rodzinnego reguluje ustawa z dnia 25 II 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r. poz. 682, z późn. zm.).

Informacje o orzeczonym prawomocnie rozwodzie oraz o cechach demograficznych i społeczno-ekonomicznych rozwodzących się osób są przesyłane przez sądy okręgowe w postaci elektronicznej.

5. W sprawozdawczości statystycznej jako **urodzenia** pochodzące z roku sprawozdawczego przyjmuje się urodzenia zarejestrowane w danym roku, w tym urodzenia, jakie miały miejsce w latach wcześniejszych (po 31 III 2011 r., tj. po przeprowadzeniu NSP 2011), ale zarejestrowane w roku sprawozdawczym.

Zgodnie z definicjami pojęć dotyczących czasu trwania ciąży, poronień, urodzeń żywych i martwych¹ za **żywe urodzenie** uważa się całkowite wydalenie lub wydobywanie z ustroju matki noworodka, niezależnie od czasu trwania ciąży, który po takim wydaleniu lub wydobyciu oddycha bądź wykazuje jakiegokolwiek inne oznaki życia, jak: czynność serca, tętnienie pępowiny lub wyraźne skurcze mięśni zależnych od woli (mięśni szkieletowych), bez względu na to, czy sznur pępowiny został przecięty lub łożysko zostało oddzielone; każdy taki noworodek jest uważany za żywo urodzonego.

Źródłem danych medycznych o urodzeniu żywym jest dokument Ministerstwa Zdrowia „Karta urodzenia”², natomiast dane demograficzno-społecz-

and result in the same civil and law consequences as marriages contracted before the head of the civil status office.

3. **Separations** as a legal institution were introduced in Poland on the basis of the Act of 21 May 1999 on amendment to the Family and Guardianship Code, the Civil Code, the Civil Procedure Code and certain acts (Dz. U. – Journal of Laws – No. 52, item 532).

4. **Divorces** as a legal institution were introduced in Poland on the basis of the Decree of 25 September 1945 – Marriage Law (Dz. U. – Journal of Laws – No. 48, item 270). The provisions of the family law are regulated by the Act of 25 February 1964 – the Family and Guardianship Code (uniform text: Dz. U. – Journal of Laws – of 2017, item 682, with later amendments).

Information on a legally valid divorce as well as on demographic and socio-economic features of divorced persons are transmitted in electronic form by regional courts.

5. All **births** registered in a given year are included in statistical reporting for this year. It regards also children born after 31 March 2011 (i.e. after the reference day of the population census), but registered in the reporting year.

According to definitions of phenomena concerning the period of gestation, miscarriages, **live births** and still births¹, the live birth is the complete expulsion or extraction from the mother of an infant, irrespective of the pregnancy duration, which after such separation, breathes or shows any other evidence of life, such as beating of the heart, pulsation of the umbilical cord or definite movement of voluntary muscles, whether or not the umbilical cord has been cut or the placenta is attached; each product of such birth is considered live born.

The source of medical data on live births is the document of the Ministry of Health “Birth certificate”². Socio-demographic data come from the register of civil status and the PESEL register.

6. **Female fertility rate** is calculated as the ratio of the number of live births and the number of women of childbearing age (15–49). In addition to the general fertility rate, age-specific fertility rates are published, which are calculated as the ratios of the number of live births from women in particu-

1 Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 XI 2015 r. w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz.U. poz. 2069).

2 Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 XII 2017 r. w sprawie wzorów karty urodzenia i karty martwego urodzenia (Dz.U. poz. 2305).

1 The Decree of the Minister of Health of 9 November 2015 on the kinds, range and specimens of the medical documentation (Dz. U. – Journal of Laws – item 2069).

2 The Decree of the Minister of Health of 7 December 2017 on the specimens of birth certificate and stillbirth certificate (Dz. U. – Journal of Laws – item 2305).

ne pochodzą z rejestru stanu cywilnego oraz rejestru PESEL.

6. **Płodność kobiet** mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat). Oprócz ogólnych współczynników płodności podaje się również współczynniki grupowe (cząstkowe), obliczone jako ilorazy liczby urodzeń żywych z kobiet w danej grupie wieku i liczby kobiet w tej samej grupie wieku. Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15–19 lat; urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45–49 lat.
7. **Współczynniki reprodukcji ludności:**
 - **współczynnik dzietności kobiet** oznacza liczbę dzieci, którą urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat), przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie,
 - **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę, przy założeniu, że kobieta będąc w wieku rozrodczym (15–49 lat) rodzić będzie z częstotliwością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmiennie współczynniki płodności).
8. **Współczynnik dynamiki demograficznej** jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.
9. **Przyrost naturalny ludności** obliczono jako różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.
10. Informacje o urodzeniach i zgonach (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia. **Zgonem** jest trwałe, czyli nieodwracalne ustanie czynności narządów niezbędnych dla życia, konsekwencją czego jest ustanie czynności całego ustroju. Za **zgon niemowlęcia** uważa się zgon dziecka w wieku poniżej 1 roku, za **zgon noworodka** – zgon dziecka w wieku poniżej 4 tygodni (poniżej 28 dni), przez 0 dni określa się wiek żywo urodzonego noworodka, który nie przeżył 24 godzin. Źródłem danych o zgonie jest, wykorzystywany wtórnie przez statystykę publiczną, dokument Ministerstwa Zdrowia podstawowy dla akt stanu cy-

lar groups and the number of women in respective age groups. Births from mothers at the age under 15 are included in the 15–19 age group and from the mothers at the age of 50 and over – to the 45–49 age group.

7. **Reproduction rates:**
 - **total fertility rate** refers to the average number of children who would be born by a woman during the course of her entire reproductive period (15–49 years old), assuming that in particular phases of this period she would give birth with an intensity observed during a given year, i.e., assuming that age specific fertility rates for this period are constant,
 - **gross reproduction rate** refers to the average number of daughters who would be born by a woman, assuming that the woman during her reproductive age (15–49 years old) will give birth with a frequency which is characteristic for all women giving birth in the year for which the reproduction rate is calculated (constant fertility rates).
8. **Demographic dynamics rate** is the ratio of the number of live births to the number of deaths in a given period.
9. **Natural increase of the population** accounts for the difference between the number of live births and deaths in a given period.
10. Information on births and deaths (including infant deaths) is presented according to criteria of the definition of infant births and deaths recommended by the World Health Organization (WHO). The **death** means the permanent and irreversible cessation of functions of the organs essential for life and in consequence the cessation of functions of the whole organism. The **infant death** means the death of an infant under 1 year of age, the **newborn infant death** – under 4 weeks of age (up to 28 days of life), 0 day indicates the age of a new liveborn infant, who did not survive 24 hours. The source of data on death is the document of the Ministry of Health “Death certificate”, which is a basic document among civil status acts and is in part secondarily used by official statistics³ as well as data from the register of civil status and – since 2015 – from the PESEL register.
11. The data on **deaths by causes** are compiled on the basis of the initial cause of death. The initial cause is the disease, which constituted the beginning of the morbid process, which caused the death; it

wilnego „Karta zgonu” oraz dane z rejestru stanu cywilnego i – od 2015 r. – z rejestru PESEL.

11. Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon.

Dane o zgonach według przyczyn podano zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja).

Dane o zgonach według przyczyn, w związku z dłuższym cyklem opracowywania, dotyczą 2017 r., natomiast dane o liczbie zgonów i strukturze demograficzno-społecznej osób zmarłych dotyczą 2018 r. Dane o przyczynach zgonów mogą różnić się w zakresie płci, wieku oraz miejsca zamieszkania (powiat, miasta, wieś) w stosunku do danych o strukturze demograficzno-społecznej osób zmarłych opublikowanych w poprzedniej edycji.

may be also the injury or the poisoning, resulting in death.

Data regarding **deaths by causes** are presented in accordance with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10 Revision).

Data on causes of deaths are given for the year 2017 due to prolonged time of data processing. All other data, on the number of deaths and socio-demographic structure of the deceased concern the year 2018. Data on causes of deaths by sex, age and place of residence (powiats, urban areas, rural areas) can be different from the data on the socio-demographic structure of deceased persons published in the previous edition.

Migracje ludności

1. Dane o **migracjach ludności** pochodzą z dokumentacji prowadzonej przez gminy, dotyczącej ewidencji ludności o ruchu migracyjnym – w oparciu o druki meldunkowe wypełniane przez osobę zmieniającą miejsce zamieszkania: zgłoszenie pobytu stałego (migracje wewnętrzne i imigracja na pobyt stały), zgłoszenie wymeldowania z pobytu stałego w związku z wyjazdem za granicę (emigracja na pobyt stały), zgłoszenie pobytu czasowego (migracje wewnętrzne i imigracja na pobyt czasowy) oraz zgłoszenie wyjazdu na pobyt czasowy za granicę (emigracja na pobyt czasowy).
2. Informacje o **migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały** podano na podstawie pełnej ewidencji osób migrujących; od 2006 r. dane pobierane są ze zbioru PESEL.
3. Przez **migracje wewnętrzne ludności** rozumie się zmiany miejsca stałego (lub czasowego) pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe (lub pobyt czasowy). W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Do migracji wewnętrznych zalicza się także przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie.

Migration of population

1. Data regarding **migration of population** are based on movement records⁴ maintained by gmina offices, on the basis of: notification of a permanent stay (internal migration and immigration for permanent stay), notification of departure for a permanent stay abroad (emigration for permanent stay), notification of a temporary stay (internal migration and immigration for temporary stay) and notification of departure for a temporary stay abroad (temporary emigration).
2. The data on **internal and international migration for permanent residence** have been compiled on the basis of complete registration of migrants; since 2006 the data have been taken from the PESEL register.
3. **Internal migration of population** is the change of the place of permanent (or temporary) residence connected with the crossing of the administrative border of the gmina with the purpose of settling permanently (or temporarily) in another administrative unit. In the case of an urban-rural gmina the change of the place of residence between urban and rural areas of this territorial unit is also migration. Internal migration includes the cases of changes from temporary to permanent residence in the same administrative unit, if the previous place of permanent residence was in another ad-

Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki. W ramach migracji wewnętrznych ludności rozróżnia się **ruch międzywojewódzki**, czyli przemieszczenia ludności z jednego województwa do innego województwa oraz **ruch wewnątrzwojewódzki**, tj. zmiany miejsca zamieszkania osób w granicach tego samego województwa.

Przez określenie „**napływ**” rozumie się nowe zameldowania na pobyt stały, przez „**odpływ**” – wymeldowania z pobytu stałego (tj. zameldowania w innej jednostce na pobyt stały).

4. **Migracje zagraniczne ludności** to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. Obowiązujące w Unii Europejskiej Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 VII 2007 r. zawiera definicję migracji uwzględniającą zamierzony okres zamieszkania w innym kraju wynoszący co najmniej 12 miesięcy. W rozumieniu tej definicji:

- **imigracja** to przybycie do kraju osoby będącej uprzednio rezydentem innego kraju z zamiarem przebywania w nim przez co najmniej 12 miesięcy,
- **emigracja** to opuszczenie kraju przez jego rezydenta z zamiarem przebywania za granicą przez co najmniej 12 miesięcy.

Rezydentem kraju jest osoba, która przebywa lub zamierza przebywać w danym kraju przez co najmniej 12 miesięcy.

Tego typu migracje – związane ze zmianą kraju zamieszkania na okres 12 miesięcy i więcej, w tym na pobyt stały – określa się mianem **zagranicznych migracji długookresowych**.

Prezentowane w dziale dane o **migracjach zagranicznych na pobyt stały** pochodzą z rejestru PESEL i zostały opracowane na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniach osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (imigracja na pobyt stały) oraz o wymeldowaniach mieszkańców Polski wyjeżdżających na stałe za granicę (emigracja na pobyt stały).

ministrative unit.

The changes of address within the same unit are excluded from data on internal migration, as they do not influence the size and structure of the population in this unit.

Internal migration is divided into two elements: **inter-voivodship movement** (from one voivodship to another) and **intra-voivodship movement** (within the same voivodship).

The term “**inflow**” is used in the case of registration of arrival for permanent residence, the term “**outflow**” – in the case of registration of departure from permanent residence (i.e. registration of arrival for permanent residence in another administrative unit).

4. **International migration of population** is understood as population movements due to the change of the country of residence. Regulation (EC) 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 contains a definition of migration taking into account an intended period of residence in another country lasting for at least 12 months. According to this definition:

- **immigration** means arrival in the country of a person, who previously was an usual resident of another country, with an intention to stay for at least 12 months,
- **emigration** means departure from the country by its usual resident with an intention to stay abroad for at least 12 months.

A usual resident of the country is a person who resides or intends to reside in a given country for at least 12 months.

This type of migration – related to the change of the country of residence for a period of 12 months and more, including permanent residence – is defined as **long-term international migration**.

Data on **international migration for permanent residence** presented in this chapter come from the PESEL register and were compiled on the basis of information from population records maintained by gminas regarding the registration of persons arriving in Poland for permanent residence (immigration for permanent residence) as well as deregistration of inhabitants of Poland leaving for permanent residence abroad (emigration for permanent residence).